

સંપાદકીય

પારસમણિ અને લોખંડના સંયોગ માત્રથી જેમ લોખંડ સુવર્ણ બની જાય છે, તેમ ઉત્તમ દેવ-ગુરૂના યોગથી લબ્ય આત્માઓમાં આત્માર્થપણું પ્રગટ થાય છે, તે સ્વરૂપે પૂજ્યપાદ પ્રશાન્ત પ્રભાવક આચાર્ય ભગવંત શ્રીમત્ કીર્તિસાગરસૂરીશ્વરજી મ. સા. આદિ ઠાણાઓનું સંવત ૨૦૨૪નું ચાતુર્માસ શ્રીસંઘની આગ્રહભરી વિનંતિથી જૈન સોસાયટીમાં થયેલું, તેના યોગે મને આ દીપકસમાન લઘુપુસ્તિકા તૈયાર કરવાનું શાહ અનુભાઈ સારાભાઈ ઝવેરીએ સોંપેલું, તેના કૃણ સ્વરૂપે આ પુસ્તિકાનું પ્રકાશન સર્વે લબ્ય આત્માઓની જ્ઞાન-પીપાસાનું પોષણ કરી ધર્મ શ્રદ્ધાની વૃદ્ધિ કરનાર બનેા.

જેમ પર્વતોની મહાન ગુફાઓના ગાઠ અંધકારમાં પણ કેાઈક લઘુદીપક પ્રકાશ પાથરી શકે છે, તેમ વાંચક-વર્ગના અંતરમાં દીપકસમાન તત્ત્વજ્ઞાનરૂપી આ લઘુ-પુસ્તિકા પ્રકાશ પાથરનારી બનેા-એવી આશા રાખું છું.

આ પુસ્તિકાનું સંપાદકીય કાર્ય કરવામાં સહકાર આપનાર ગણીવર્થ શ્રીદુર્લભસાગરજીનો આભાર માનું છું.

વળી તીર્થંકરની વાણીની ઝાંખી (અનુભવ) કરાવનારી અપૂર્વદષ્ટિ આપનાર સિદ્ધાન્તપાક્ષિક પंडित શાન્તિલાલ કેશવલાલભાઈએ આ સાહિત્ય સર્જનામાં ઉપયોગી

વિષયોનો સંબંધ કરવામાં જે માર્ગદર્શન આપ્યું છે તેમજ શુદ્ધિકરણ કરવામાં અમૂલ્ય ટાઇમનો જે બોજ આપ્યો છે તેથી તેમનો પણ આભાર માનું છું.

તેમજ મુદ્ર સુધારવામાં માસ્તર હરજીવનદાસ ભાઈએ જે સહકાર આપ્યો છે તેમજ મુદ્ર અને કાગળ પૂર્વક છપાઈ કામ કરનાર ઉત્કૃષ્ટ મુદ્રણાલયનો જે સહકાર મળ્યો છે, તે બદલ તેમનો પણ આભાર માનું છું.

અનંતમાં આ પુસ્તિકામાં જે ઠાંધ અશુદ્ધિ રહી હોય તે જાની આત્માઓએ મુધારી લેવી અને અમોને જણાવશે તો તેઓનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનવામાં આવશે.

મુનિ-વ્રતોદ્ધયશાગર

8779 8554 1104 2795 9797 0176 4537 1338 8718 0721 0075 3250 4800 4000 0500 0000 8775 3337 1111 0000 0000

શ્રી ઘંટાકર્ણ મહાવીર સ્તોત્ર

ॐ धंटाक्षर्णुं ! मढापीर !, सर्वव्याधि विनाशक !;
विस्फोटक भये प्राप्ते, दक्ष दक्ष मढाभव ! (१)
यत्र त्वं तिष्ठमे देव !, क्षिप्रितोऽक्षरपक्षिभिः
देशास्तत्र प्रणश्यन्ति, वातपित्तकक्षाभवाः (२)
तत्र राजभयं नास्ति, यान्ति कर्णं वधाः क्षयम्
शाहिनी भूत वेताला-राक्षसाः प्रभवन्ति न (३)
नाडकाले भरुणं तस्य, न च सधेणु दृश्यते;
अग्नि श्वार भयं नास्ति, नास्ति तस्याभ्यरिभयम् (४)

© 2005 by The McGraw-Hill Companies, Inc. All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or by any information storage and retrieval system, without prior written permission from The McGraw-Hill Companies, Inc.

આ પુસ્તકનું પ્રયોજન, સંબંધ, અધિકાર, અને અભિધેય પૂર્વજ્ઞાની પુરૂષોએ નીચે મુજબ સ્વરૂપથી જે યથાર્થ જોધ કરાવ્યો છે તેની પરંપરા ચાલુ રહે અને અનેક લબ્ય આત્મા-આત્મકલ્યાણના અર્થી બની, આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપના યથાર્થ રિતિ-નિતિએ સાધના કરે તેજ છે, અને તે માટે આ જો જોલ લખીએ છીએ.

આ જીવ અનાદિકાળથી કર્મના સંબંધ વડે સંચારમાં રખડ્યા કરે છે (એટલે પૂર્વે ખાંધેલા કર્મો ભોગવતાં વળી પાછાં નવા કર્મો ખાંધે છે) આ રીતે તેની રખડપટ્ટીનો અંત આવતો નથી, પણ ખરી વાત તો એ છે કે:-એ રખડપટ્ટીનો અંત લાવવો તે પોતાને ઇષ્ટ છે કે કેમ ?; જો તેનો અંત લાવવો પોતાને ઇષ્ટ હોય તો અંત લાવવાના ઉપાય રૂપ પરમ જ્ઞાની પુરૂષોએ બતાવેલા સંવરતત્ત્વ ઉપર પ્રીતિ થયા વિના રહે નહિ.

અહિંયા અનાત્મવાદિઓ એવી શંકા કરે કે-અમોને તો આ ચાલુ લવની વાતો પણ કર્મ-પરિણામ, અને આત્મ પરિણામના લેદથી યથાર્થ સમજાતી નથી ! તો પછી ગયા જન્મમાં કયા કયા ઠેકાણે અમોએ કેવાં કેવાં પાપો કર્યા અને કયા કયા ઠેકાણે કેવાં કેવાં દુઃખો ભોગવ્યાં, તે સ્વરૂપને તો કેવી રીતે જાણી શકીએ ?

તે માટે તમારે અમારી આવી અજ્ઞાનમય સ્થિતિમાં આત્માની અનાદિ-અનંત સ્વરૂપી અનાદિ કાળની વાતો કરવી ફાગટ છે, અર્થાત્ સેંસ આગળ ભાગવત વાંચવા ખરાબર છે, માટે આત્માના અનાદિ-અનંત સ્વરૂપનો ઉલ્લેખ અમારી આગળ ન કરતાં સીધા અને સાદોજ અમારા મુખનો માર્ગ અમને બતાવો.

મહાનુભાવો ! તમારી આગળ પૂર્વ બવોની વાતો કરવાથી જ તમોને આત્માના આચ્છા સ્વરૂપનું બાન થઈ શકે તેમ છે, કેમકે:-આત્માને પ્રથમ તેના નિત્યાનિત્ય સ્વરૂપથી યથાર્થ જાણવો જરૂરી છે. કે જેથી આત્મા પોતાનું સદૃશ-સાચું-મુખ, મેળવી શકે.

આ માટે કેટલાક સંસારાભિલાષી-જીવો કહે છે કે -જે વાત અમારા ખ્યાલમાં ન આવી શકતી હોય તેમજ જેને જાણવા-સમજવા અમારી દાર્દિક તૈયારી ન હોય તેવી આત્માની અનાદિ-અનંત સ્વરૂપની તેમજ ઈર્ષ્ય-પરંપરાના ચોગે જન્મ-મરણની ઉપાધિયોની વાતજ તમો અમારી આગળ આ માટે કદા છે ?

મહાનુભાવો ! આ જગતમાં તમે નજરોનજર પ્રત્યક્ષ જુઓ છો કે:-એક આત્મા જન્મથી મુખી છે અને બીજો આત્મા જન્મથી દુઃખી છે, એક જન્મથી નિરોગી છે અને બીજો જન્મથી રોગી છે, એક જન્મથી દાદો છે અને બીજો જન્મથી ગાંડો છે, એટલું જ નહિ પણ કેટલીક જગ્યાએ સાચા પ્રયત્નો કરનારા આત્માઓ

અનાનુપૂર્વિ

૧ થી ૪	૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૧ ૨ ૪ ૩ ૫ ૧ ૩ ૪ ૨ ૫ ૨ ૩ ૪ ૧ ૫
	૨ ૧ ૩ ૪ ૫ ૨ ૧ ૪ ૩ ૫ ૩ ૧ ૪ ૨ ૫ ૩ ૨ ૪ ૧ ૫
	૧ ૩ ૨ ૪ ૫ ૧ ૪ ૨ ૩ ૫ ૧ ૪ ૩ ૨ ૫ ૨ ૪ ૩ ૧ ૫
	૩ ૧ ૨ ૪ ૫ ૪ ૧ ૨ ૩ ૫ ૪ ૧ ૩ ૨ ૫ ૪ ૨ ૩ ૧ ૫
	૨ ૩ ૧ ૪ ૫ ૨ ૪ ૧ ૩ ૫ ૩ ૪ ૧ ૨ ૫ ૩ ૪ ૨ ૧ ૫
	૩ ૨ ૧ ૪ ૫ ૪ ૨ ૧ ૩ ૫ ૪ ૩ ૧ ૨ ૫ ૪ ૩ ૨ ૧ ૫
૫ થી ૮	૧ ૨ ૩ ૫ ૪ ૧ ૨ ૫ ૩ ૪ ૧ ૩ ૫ ૨ ૪ ૨ ૩ ૫ ૧ ૪
	૨ ૧ ૩ ૫ ૪ ૨ ૧ ૫ ૩ ૪ ૩ ૧ ૫ ૨ ૪ ૩ ૨ ૫ ૧ ૪
	૧ ૩ ૨ ૫ ૪ ૧ ૫ ૨ ૩ ૪ ૧ ૫ ૩ ૨ ૪ ૨ ૫ ૩ ૧ ૪
	૩ ૧ ૨ ૫ ૪ ૫ ૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૧ ૩ ૨ ૪ ૫ ૨ ૩ ૧ ૪
	૨ ૩ ૧ ૫ ૪ ૨ ૫ ૧ ૩ ૪ ૩ ૫ ૧ ૨ ૪ ૩ ૫ ૨ ૧ ૪
	૩ ૨ ૧ ૫ ૪ ૫ ૨ ૧ ૩ ૪ ૫ ૩ ૧ ૨ ૪ ૫ ૩ ૨ ૧ ૪
૯ થી ૧૨	૧ ૨ ૪ ૫ ૩ ૧ ૨ ૫ ૪ ૩ ૧ ૪ ૫ ૨ ૩ ૨ ૪ ૫ ૧ ૩
	૨ ૧ ૪ ૫ ૩ ૨ ૧ ૫ ૪ ૩ ૪ ૧ ૫ ૨ ૩ ૪ ૨ ૫ ૧ ૩
	૧ ૪ ૨ ૫ ૩ ૧ ૫ ૨ ૪ ૩ ૧ ૫ ૪ ૨ ૩ ૨ ૫ ૪ ૧ ૩
	૪ ૧ ૨ ૫ ૩ ૫ ૧ ૨ ૪ ૩ ૫ ૧ ૪ ૨ ૩ ૫ ૨ ૪ ૧ ૩
	૨ ૪ ૧ ૫ ૩ ૨ ૫ ૧ ૪ ૩ ૪ ૫ ૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૨ ૧ ૩
	૪ ૨ ૧ ૫ ૩ ૫ ૨ ૧ ૪ ૩ ૫ ૪ ૧ ૨ ૩ ૫ ૪ ૨ ૧ ૩
૧૩ થી ૧૬	૧ ૩ ૪ ૫ ૨ ૧ ૩ ૫ ૪ ૨ ૧ ૪ ૫ ૩ ૨ ૩ ૪ ૫ ૧ ૨
	૩ ૧ ૪ ૫ ૨ ૩ ૧ ૫ ૪ ૨ ૪ ૧ ૫ ૩ ૨ ૪ ૩ ૫ ૧ ૨
	૧ ૪ ૩ ૫ ૨ ૧ ૫ ૩ ૪ ૨ ૧ ૫ ૪ ૩ ૨ ૩ ૫ ૪ ૧ ૨
	૪ ૧ ૩ ૫ ૨ ૫ ૧ ૩ ૪ ૨ ૫ ૧ ૪ ૩ ૨ ૫ ૩ ૪ ૧ ૨
	૩ ૪ ૧ ૫ ૨ ૩ ૫ ૧ ૪ ૨ ૪ ૫ ૧ ૩ ૨ ૪ ૫ ૩ ૧ ૨
	૪ ૩ ૧ ૫ ૨ ૫ ૩ ૧ ૪ ૨ ૫ ૪ ૧ ૩ ૨ ૫ ૪ ૩ ૧ ૨
૧૭ થી ૨૦	૨ ૩ ૪ ૫ ૧ ૨ ૩ ૫ ૪ ૧ ૨ ૪ ૫ ૩ ૧ ૩ ૪ ૫ ૨ ૧
	૩ ૨ ૪ ૫ ૧ ૩ ૨ ૫ ૪ ૧ ૪ ૨ ૫ ૩ ૧ ૪ ૩ ૫ ૨ ૧
	૨ ૪ ૩ ૫ ૧ ૨ ૫ ૩ ૪ ૧ ૨ ૫ ૪ ૩ ૧ ૩ ૫ ૪ ૨ ૧
	૪ ૨ ૩ ૫ ૧ ૫ ૨ ૩ ૪ ૧ ૫ ૨ ૪ ૩ ૧ ૫ ૩ ૪ ૨ ૧
	૩ ૪ ૨ ૫ ૧ ૩ ૫ ૨ ૪ ૧ ૪ ૫ ૨ ૩ ૧ ૪ ૫ ૩ ૨ ૧
	૪ ૩ ૨ ૫ ૧ ૫ ૩ ૨ ૪ ૧ ૫ ૪ ૨ ૩ ૧ ૫ ૪ ૩ ૨ ૧

અનાનુપૂર્વી ગણવાની રીત-૧ છે ત્યાં નમો અરિહંતાણું,
૨ છે ત્યાં નમો સિદ્ધાણું, ૩ છે ત્યાં નમો આયરિયાણું, ૪ છે ત્યાં
નમો ઉવજાયાણું, ૫ છે ત્યાં નમો લોએ સંવસાદૂણું બાલુડું.

—: જાપ કરતાં સૂચન અને આવર્તો :—

ધાતુ ઉપર જોડી જાપ કરે તો પ્રીતિ તુટે

કાષ્ઠ " દુર્ભાગી થાય

પત્થર " રોગી "

ધરતી " દુઃખી "

વાંસના આસન " દરિદ્રી "

વ્યાઘ્રચર્મ " બંધનથી છુટે

મૃગચર્મ " ધનવૃદ્ધિ થાય

કાંબળી " આયુ વધે, નિરોગી "

વાદન " ચિત્ત વિખર્મ કરે

વસ્ત્ર " ધન પ્રાપ્તિ થાય

સૂત્રની માળાથી જાપ કરે તો મુખી થાય

ચાંદી, પરવાળા, } " સૌભાગ્ય }

સોના, મોનીની } " આરોગ્ય }

હાલકાં, માટી, કાષ્ઠની " અપમુખ "

સ્ફટિક, વૈદુર્યમણિની " દુઃખર ઉપવાસનું ફળ

	૪	૫	૧૧
૩	૭	૬	૧૧
૨		૮	
૧	૮	૯	૧૦

નંદાવર્ત

	૭	૮	૯
૬	૨	૧	૧૦
૫		૩	૪
૪	૩	૪	૧૧

શંખાવર્ત

	૩	૪	૧
૪	૬	૭	૮
૫		૯	
૬	૧૧	૧૦	૯

શૈકાશવર્ત

(૧) આ લોક અને પરલોકની પોદગલિક ધરછ. છોડીને ; ઠેવળ દુર્ગુણો દાળવા માટે જાપ કરાય તો આત્મા દોષોથી મુક્ત થાય અને ગુણોને પ્રાપ્ત કરી-આવેલું ન જાય એવું દુઃખ વિનાનું મુખ મેળવે.

(૨) નવ વખત એક આવર્ત ઉપર જાપ કરવાથી એક બાંધી નવકારવાળી થાય.

૩૬૬ :- અતીત (ભૂત) ૨૪ તીર્થંકર :-

(૧) કેવળજ્ઞાની (૨) નિર્વાણી (૩) આગર (૪) મહાપથ (૫) વિમલ (૬) સર્વોત્કૃષ્ટ (૭) શ્રીધર (૮) શ્રીહર (૯) હામોદર (૧૦) સુદેવ (૧૧) સ્વામિનાથ (૧૨) સુનિમિત્ત (૧૩) સુમતિ (૧૪) શિવગતિ (૧૫) અસ્ત્યાગ (૧૬) નમીશ્વર (૧૭) અનીલ (૧૮) યશોધર (૧૯) કૃતાર્થ (૨૦) જિનેશ્વર (૨૧) શુદ્ધમતિ (૨૨) શિવંકર (૨૩) સ્યંદન (૨૪) સંપત્તિ.

:- અનાગત (ભાવી) ૨૪ તીર્થંકર :-

(૧) પદ્મનાભ (૨) મુરદેવ (૩) સુપાર્થ (૪) સ્વયંભૂ (૫) સર્વોત્કૃષ્ટ (૬) દેવધૃત (૭) હૃદય (૮) પેદાગ (૯) પોતીલ (૧૦) ચતુર્ધીર્તિ (૧૧) સુવત (૧૨) અમમ (૧૩) નિષ્કપાય (૧૪) નિષ્કુલાક (૧૫) નિર્મમ (૧૬) ચિત્રગુપ્ત (૧૭) સમાધિ (૧૮) સંવર (૧૯) યશોધર (૨૦) વિજય (૨૧) મલિક (૨૨) શ્રીદેવ (૨૩) અનંતવીર્ય (૨૪) બદ્ધકૃત.

:- વર્તમાન ૨૪ તીર્થંકર :-

માટે શાન્તિમાં આ પોતીસ નામે જણાવવામાં આવેલ છે.

નહિ, ખીજને સુખી જોઈ પોતે દુઃખી થાય અને ખીજને દુઃખી જોઈ પોતે રાજી થાય-મલકાય (૯) લયવાન-નિરંતર સર્વ લોકથી લય પામતો રહે, પૌદ્ગલિક વસ્તુના વિયોગનો લય રાખે (૧૦) શઠ-કપટી, આચાર-વિચાર અને ઉચ્ચારમાં જુદાઈ હોય (૧૧) અજ્ઞાની-ધર્મ અને અધર્મના સ્વરૂપથી અજાણ હોય.

ઉપર જણાવેલા લવાલિનંદીના ૧૧ દોષ ટળ્યા પછી જીવને સમ્યક્ત્વ અને મિથ્યાત્વના લક્ષણોની ખબર પડે છે, તે મિથ્યાત્વના લક્ષણો હવે બતાવવામાં આવે છે.

—: મિથ્યાત્વના ૫ પ્રકાર :—

(૧) આભિગ્રહિક-પોતાની બુદ્ધિમાં આબ્યું તે સાચું માને અને બીજું સર્વ જુઠું માને, પણ સાચું-ખોટું જાણવાની ઈચ્છા કરે નહિ-તે.

(૨) અનાભિગ્રહિક-સર્વ ધર્મ સારા છે તેમજ સર્વ ધર્મ સરખા છે એમ જોલવું-તે.

(૩) આભિનિવેશિક-જાણીને જુઠું જોલે, અજાણતાં જુઠું જોલ્યા પછી કોઈ સાચું સમજાવે અગર સ્વયં સાચું સમજે છતાં કદાચહ મુકે નહિ-તે.

(૪) સાંશયિક-જિનવાણીમાં સંશય (શંકા) રાખે-તે.

(૫) અનાભોગ-અજાણપણે કંઈ સમજે નહિ એટલે તત્ત્વ-અતત્ત્વના વિષયમાં મૂઠપણું હોય-તે.

—: મિથ્યાત્વના ૧૦ પ્રકાર :-

(૧) ધર્મમાં અધર્મબુદ્ધિ સ્થાપે-તે (૨) અધર્મમાં ધર્મબુદ્ધિ સ્થાપે-તે (૩) માર્ગમાં ઉન્માર્ગબુદ્ધિ સ્થાપે-તે (૪) ઉન્માર્ગમાં માર્ગબુદ્ધિ સ્થાપે-તે (૫) સાધુમાં અસાધુબુદ્ધિ સ્થાપે-તે (૬) અસાધુમાં સાધુબુદ્ધિ સ્થાપે-તે (૭) જીવમાં અજીવબુદ્ધિ સ્થાપે-તે (૮) અજીવમાં જીવબુદ્ધિ સ્થાપે-તે (૯) મૂર્ત (રૂપી) દ્રવ્યમાં અમૂર્ત (અરૂપી) બુદ્ધિ સ્થાપે-તે (૧૦) અમૂર્તમાં મૂર્તબુદ્ધિ સ્થાપે-તે

—: મિથ્યાત્વના ૬ પ્રકાર :-

(૧) લૌકિક દેવ સંબંધી-રાગ-દેવથી બદલા લૌકિક દેવને આત્મહિતની બુદ્ધિએ માને-પૂજે, તેને કહેલો ધર્મ પાળે-તે.

(૨) લૌકિક ગુરુ સંબંધી-આશંભ અને પસ્તિ બદધારી ગુરુએને આત્મહિતની બુદ્ધિએ ગુરુ કરી માને વાંટે પૂજે-તે.

(૩) લૌકિક પર્વ સંબંધી-પૌરાણિક મુખની ઇચ્છાએ કરી પ્રવર્તતા પર્વો (જ્યોત્ષ્ઠવ-મહોત્સવો) ને આત્મહિતની બુદ્ધિએ કરી અનુસરે-તે.

(૪) લૌકાત્તર દેવ સંબંધી-રાગ-દેવ રહિત લૌકાત્તર દેવને પૌરાણિક મુખની ઇચ્છાથી માને પૂજે-તે.

(૫) પ્રસિદ્ધદેશાચારં સમાચરન્-ઉત્તમ લોકાચાર, ઉત્તમ કુલાચાર અને ઉત્તમ ધર્માચારનું આચરણ કરનાર.

(૬) અવર્ણવાદી-નિન્દાનો સદંતર ત્યાગ કરનાર.

(૭) અનતિવ્યક્તગુણે સુપ્રાતિવેશ્મિકે ચ સ્થાને અનેકનિર્ગમદ્વારવિવર્જિતનિકેતન:-રહેવાનું મકાન ઘણા પ્રકટ-સ્થાનમાં ન રાખે, તેમ ઘણા ગુપ્તસ્થાનમાં ન રાખે તેમજ સારા પાડોશવાળા સ્થાનમાં રાખે, વળી નીકળવાનાં દ્વાર ઘણાં ન રાખે.

(૮) સદાચારૈઃ કૃતસંગઃ-સારા આચરણવાળાની સાથે સંસર્ગ (સોખત) રાખે.

(૯) માતાપિતાપૂજકઃ-માતા પિતા તેમજ વડિલ આદિની સેવા પૂજા કરનાર (આલોક અને પરલોકને વિષે હિતકારીમાર્ગે ચલાવે અને ખોટા માર્ગથી પાછા વાળે તે વડિલ કહેવાય). પૂજા એટલે નમસ્કાર, આજ્ઞા-પાલન અને સેવા૦ સેવા એટલે યોગ-ક્ષેમ કરનાર૦ યોગ એટલે નહિ પ્રાપ્ત થયેલી વસ્તુને પ્રાપ્ત કરાવનાર૦ ક્ષેમ એટલે પ્રાપ્ત થયેલી વસ્તુનું રક્ષણ કરનાર.

(૧૦) ઉપપ્લુતં સ્થાનં ત્યજન્-ઉપદ્રવવાળા સ્થાન, ગ્રામ, નગર આદિનો ત્યાગ કરનાર તેમજ જ્યાં દહેરાસર ન હોય, જ્યાં ગુરૂઓનું આવાગમન ન હોય, અને જ્યાં સાધર્મિકોનો મેળાપ થતો ન હોય, તેવા સ્થાનમાં અગર તેવા ગ્રામ, નગરમાં વસે (રહે) નહિ.

(૧૧) ગર્હિતેઽપ્રવૃત્તઃ-નિન્દિતકાર્યમાં પ્રવૃત્તિ કરે નહિ, એટલે દેશનિન્દિત કાલનિન્દિત જ્ઞાતિનિન્દિત અને કુલનિન્દિત કાર્યોમાં પ્રવૃત્તિ કરે નહિ.

(૧૨) આયોષિર્ન દ્વયં કુર્વન્-આવકના પ્રમાણમાં ખર્ચ કરનાર.

(૧૩) વિજ્ઞાનુમાતો વેષઃ કુર્વન્-પોતાના વૈભવને અનુસારે વેષ પહેરે, એટલે જ્ઞાતિ, અવસ્થા, દેશ, કાળ, તેમજ વયને અનુસારે વેષ પહેરે.

(૧૪) જ્ઞપ્તિર્ધીર્ગુણં કુર્વન્-ખુદિના આઠ ગુણને સેવનારે હોય.

દુષ્ટવા બ્રહ્મં ચિદ્ર, બ્રહ્મં ધારણં તથા;
ઇદાઽપોહ્યવિજ્ઞાનં તત્ત્વજ્ઞાનં ચ ધીર્ગુણાઃ (૧)

(૧) વીતરાગની વાણી સાંભળવાની ઈચ્છા (૨) વાણીને સાંભળનાર તેમજ શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરનાર (૩) સાંભળીને તેને સારી રીતે બ્રહ્મ કરે (૪) બ્રહ્મ કરેલ સૂતને ધારી રાખે-ચાદ રાખે (૫) જાણેલા અર્થનું અવલંબન લઈને અન્ય અર્થોને વિચારે (૬) અનુભવ-જ્ઞાન અને શાસ્ત્ર પ્રમાણ વડે વિરોધી અને અવિરોધી શબ્દોનો ભેદ જાણે (૭) યથાર્થ અર્થ જાણનાર (૮) સાચા દિવાદિનને જાણીને તેમાં વિધિ-નિષેધ કરે.

(૩૦) સલજ્જ:-વડીલોની આમન્યા સાચવવા રૂપ શરમ રાખનાર.

(૩૧) સદય:-દયાળુ (ખીજનાં દુઃખો જોઈને જેનું હૃદય દ્રવે-એટલે પોતાને દુઃખ થાય તે).

(૩૨) સૌમ્ય:-શાન્ત સ્વભાવવાળો હોય.

(૩૩) પરોપકૃતિકર્મઠ:-પરોપકાર કરવામાં શૂરવીર હોય.

(૩૪) અન્તરઙ્ગારિષઙ્વર્ગપરિહારપરાયણ:-અંતરંગ છ શત્રુઓને હઠાવવામાં તત્પર (અંતરંગ શત્રુ-કામ, ક્રોધ, લોભ, માન, મદ અને હર્ષ) કામ એટલે પાંચે ઇન્દ્રિયોના વિષયોમાં આસક્ત, માન એટલે અત્યંત દુરાચલ રાખે, મદ એટલે ઐશ્વર્યાદિ વડે અહંકાર કરે, હર્ષ એટલે સ્વ-પર સંબંધી સાંસારિક સુખ-દુઃખમાં આનંદ માને.

(૩૫) વશીકૃતેન્દ્રિયગ્રામ:-પાંચે ઇન્દ્રિયોને વશ કરે, એટલે તેના વિકારને રોકનાર.

માર્ગાનુસારી આત્મા આરૂપસંજીવની ન્યાયે સમ્યગ્દર્શનને પ્રાપ્ત કરવા યોગ્ય સમ્યક્ત્વના ૬૭ ખોલને અનુસરનારો બને છે, તે બોલોનું હવે દિગ્દર્શન કરવામાં આવે છે.

:- સમ્યગ્દર્શનના ૬૭ બોલ :-

[૪] સદ્દેહણા (૧) પરમાર્થ મંત્રવ:-જીવ અજીવ આદિ નવતત્ત્વોના અર્થો વિચારવા અને તેમાં શ્રદ્ધા ધારણ કરવી (૨) પરમાર્થ જ્ઞાતૃ મેવનમ્-તત્ત્વના બાળકાર, શુદ્ધ પ્રદૂષણા કરનાર, સંવેગી (રાગ-દેવ ન કરવામાં રંગાયેલા) તેમજ સાધુ-સાધ્વી બગવતોની બંધિ કરનાર, એટલે તેમના વચન ઉપર શ્રદ્ધા અને આજ્ઞાનું પાલન કરનાર-એથી યથાર્થ જ્ઞાન મેળવી શકાય (૩) ય્યાપન્ન જ્ઞાન વર્જનમ્-ઉત્તમ આત્માઓએ સમક્ષિતથી બ્રહ્મ થયેલા વિપરીત દેહવાળા પાત્રત્યાદિકનો સંગ કરવો નહિ (૪) કુજ્ઞાન વર્જનમ્-મિથ્યાત્વી તેમજ ધર્મનાદેથી આત્માનો સંગ કરવો નહિ [આ સ્વારમાં પૂર્વના બેથી સમક્ષિતની પ્રાપ્તિ થાય છે અને પાછળના બેથી સમક્ષિતનું રક્ષણ થાય છે]

[૩] લિંગ-(૧) દુષ્ટાન-જેનાથી સમ્યક્બોધ થાય એવા ધર્મશાસ્ત્રો સાંભળવાની ઇચ્છા હોય (૨) ધર્મગત:- ધર્મકાર્યમાં પૂર્ણ પ્રીતિ ધારણ કરે (૩) વૈષામ્ય-સત્યમાર્ગને બતાવનાર એવા દેવ અને શુદ્ધ તેમજ વધીલોનું વંધાવધ્ય કરવાનો અભિલાષી હોય [આ ત્રણ લિંગથી બીજાના સમક્ષિતને ઓળખી શકાય છે]

[૧૦] વિનય-અરિદંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સાધુ-સાધ્વી, ધૈત્ય (જિનપ્રતિમા), દ્વારચાંગી

(આગમ), ધર્મ, પ્રવચનદક્ષ એવા ચતુર્વિધ સંઘ, અને સમક્રિતિ, આ દશનો પાંચ પ્રકારે વિનય કરવો (૧) લક્ષિત કરવી (૨) બહુમાન કરવું (૩) ગુણોત્તુ વર્ણન કરવું (૪) અવર્ણવાદ વર્જવો (૫) મન વચન કાયાએ કરી આશાતના કરવી નહિ [આ પાંચ પ્રકારનો વિનય સમક્રિતિ આત્મામાં હોય છે]

[૩] શુદ્ધિ (૧) મનશુદ્ધિ:-જિન અને જિનમત (ચતુર્વિધ સંઘ) વિના સર્વ જગતને અસાર જાણે (૨) વચનશુદ્ધિ:-જિનેશ્વરની લક્ષિત કરવાથી સર્વ મનોવાંછિત ક્રમે છે, તો પણ પોતાના અશુભ કર્મોદયે જે કાર્ય જિન-લક્ષિતથી નવિ થયું તે ખીજથી કેમ થાય ? એમ જાણીને અન્યની પ્રશંસા કરે નહિ (૩) કાયશુદ્ધિ:-વીતરાગ પરમાત્મા વિના ખીજને પૂજ્યભાવે વંદન-નમસ્કાર કરે નહિ [આ ત્રણ શુદ્ધિ સમક્રિતને નિર્મળ રાખનાર છે]

[૫] દુષણ-(૧) શંકા-જિનમતમાં શંકા કરવી તે (૨) કાંક્ષા-જિનમત સિવાય અન્ય અન્ય મતોની ઇચ્છા કરવી તેમજ તેમનો માર્ગ સારો જાણવો તે (૩) વિતિગિચ્છા-શુદ્ધક્રિયાના ક્રમ સંબંધમાં સંદેહ કરવો તે (૪) અન્યતીર્થિકપ્રશંસા-અન્યતીર્થિકોની પ્રશંસા કરવી તે (૫) અન્યતીર્થિકપરિચય:-અન્યતીર્થિકો સાથે ધર્મ સંબંધી પરિચય કરવો તે [આ પાંચ દુષણોનું વર્જન કરીને સમક્રિતને નિર્મળ રાખવું]

[૮] પ્રભાવક-(૧) પ્રવચની-જેન તત્વનું પ્રવચન કરીને જિનશાસનની પ્રભાવના કરે તે (૨) ધર્મકથો-ચાર પ્રકારની ધર્મકથાઓ કરીને જિનશાસનની પ્રભાવના કરે તે (૩) વાદી-તકવટે વાદવિવાદ કરીને જિનશાસનની પ્રભાવના કરે તે (૪) નૈમિત્તિક-નૈમિત્તિક શાઓના ભણપણ વટે જિનશાસનની પ્રભાવના કરે તે (૫) નૃપસ્ત્રી-ઉચ્ચ તપશ્ચર્યા વટે જિનશાસનની પ્રભાવના કરે તે (૬) વિદ્યાવાન્-વિશિષ્ટ વિદ્યા-મંત્ર વટે જિનશાસનની પ્રભાવના કરે તે (૭) સિદ્ધિમંવન્ન-અંજન આદિની સિદ્ધિઓ વટે જિનશાસનની પ્રભાવના કરે તે (૮) કવિ-કવિત્વશક્તિવટે જિનશાસનની પ્રભાવના કરે તે [આ આઠ પ્રભાવક જિનશાસનની પ્રભાવના કરનારા હોય છે]

[૫] ભૂપણ-(૧) જૈનશાસન કૌશલ્યનું-શાસ્ત્રાનુસારી ક્રિયા કરવામાં કુશળ હોય તે (૨) ભીષ્મ-સ્થાવરનીયં શત્રુજય આદિ તથા જંગમલીયં સાધુ-સાધ્વી તે બન્ને લીધોની યથાયોગ્ય સેવા કરવામાં તત્પર હોય તે (૩) ભક્તિ:-શ્રીસંઘની યથાયોગ્ય ભક્તિ કરે (૪) સંયમ-સમ-હિતમાં દૃઢતા ધારણ કરે (૫) જિનશાસનપ્રભાવના-જિનશાસનની ખીલઓ પણ અનુમોદના કરે એવા કયો કરે તે [આ પાંચ ભૂપણ સમહિતને સોભાવનારા છે]

[૫] લક્ષણ-(૧) દમઃ (ઉપશમ)-કપાલોને દબાવે-મંદ કરે, ક્રોધને સમાપ્તિ દબાવે, માનને વિનયથી દૂર

કરે, માયાને સરળતાથી દૂર કરે, લોભને સંતોષથી દબાવે
 (૨) સંવેગ:-મોક્ષની તીવ્ર અભિલાષા ધારણ કરે, ચક્રી
 અને ઇન્દ્રના સુખને પણ દુઃખકારી જાણે (૩) નિર્વેદ:-
 સંસારની વિષમતા જાણી વૈરાગ્યભાવ ધારણ કરે (૪)
 અનુકંપા-દીન-દુઃખીના દુઃખોનું નિવારણ કરે તેમજ ધર્મ-
 રહિતને જોઈ ભાવદયા ચિન્તવે તે (૫) આસ્તિક્યમ્-શ્રી-
 જિનેશ્વરોએ ભાષેલ નવે તત્ત્વોમાં યથાર્થ હેયોપાદેયતા
 ધારણ કરે તે [આ પાંચ લક્ષણોથી પોતામાં રહેલ
 સમકિતભાવની પ્રતીતિ કરાય છે]

[૬] જયણા-(૧) પરતીર્થિકાદિવંદનમ્-કુદ્દેવ, કુશુર,
 અને મિથ્યાત્વીઓએ ગ્રહણ કરેલ દેવના વંદન-પૂજનથી
 દૂર રહેવું (૨) નમસ્કરણમ્-પરતીર્થિકેને નમસ્કાર કરવા-
 પણાથી દૂર રહેવું (૩) અજ્ઞાદિદાનમ્-મિથ્યાત્વીઓને
 દાનાદિથી પુષ્ટ કરવા નહિ (૪) ગંધપુષ્પાદિપ્રેષણમ્ મિથ્યા-
 ત્વીઓને માન-પાન આપવું નહિ (૫) આલાપનમ્-
 મિથ્યાત્વીઓની સાથે વગર પ્રસંગે બોલવું નહિ (૬)
 સંલપનમ્-મિથ્યાત્વીઓની સાથે વારંવાર ધર્મચર્ચા કરવી
 નહિ [આ છ જતનાથી સમકિતને સાચવવું]

[૬] આગાર-(૧) રાજામિયોગ:-રાજાના આગ્રહથી
 (૨) ગણામિયોગ:-સમુદાય તે બહુમતિના આગ્રહથી (૩)
 બલામિયોગ:-બળવાન માણસના આગ્રહથી (૪) દેવામિયોગ:-
 દેવ, દેવી, કુલદેવી વિગેરેના આગ્રહથી (૫) ગુરુનિગ્રહ:-
 માતા પિતા ગુરુ આદિ વડિલોના વિગ્રહ પ્રસંગથી (પરા-

ભવથી ઊડાવવા માટે) (૬) ધૃત્તિકાન્તારામિયોગ:-જંગલમાં તેમજ દુષ્કાળાદિ પ્રસંગોમાં નિર્વાદની દુર્લભતા હોય ત્યારે અથવા ધર્માનુસારે નિર્વાહ થતો ન હોય ત્યારે [આત્મરક્ષાર્થે જે કાંઈ અનુચિત કરવું પડે તે આગાર લાખવો]

[૬] ભાવના-(૧) હૃદં સમ્યક્ત્વં ધર્મમૂલમ્-સમ્યક્ત્વ એ ધર્મરૂપી વૃક્ષનું મૂળ છે (૨) હૃદં ધર્મદારમ્-સમ્યક્ત્વ એ ધર્મરૂપી નગરમાં પ્રવેશ કરવાનો દરવાજો (૩) હૃદં ધર્મપ્રતિષ્ઠાનમ્-સમ્યક્ત્વ એ ધર્મરૂપી મહેલનો પાયો છે (૪) હૃદં ધર્મનિધિઃ-સમ્યક્ત્વ એ ધર્મરૂપી રત્નનો નિધિ છે (૫) હૃદં ધર્મોપાગમ્-સમ્યક્ત્વ એ મત-ધર્મનો આધાર છે (૬) હૃદં ધર્મભાગનમ્-સમ્યક્ત્વ એ ધર્મરૂપી શીશુનું ભાજન (આ છ ભાવનાઓથી સમ્યક્ત્વની વિશુદ્ધિ કરવી]

[૬] સ્થાન-(૧) જાત્યેવ જીવઃ-જીવ છે (૨) જ જ નિત્યઃ-જીવ નિત્ય છે (૩) જ જ કર્મણાં જર્ગ-જીવ કર્મનો કર્તા છે (૪) જ જ મોક્ષતા-જીવ મોક્ષતા કરેલા કર્મોનો બોધતા છે (૫) જગત્ત્વ જ તસ્ય નિર્વાણમ્-જીવ કર્મથી મુક્ત થાય છે (૬) જગત્ત્વ જ તસ્ય મોક્ષોપાયઃ-જીવને કર્મથી મુક્ત કરવાના (ઊડાવવાના) ઉપાયો પણ છે [આ છ સ્થાનોને વિષે શ્રદ્ધા કરવાથી સમ્યક્ત્વ દૃઢ થાય છે]

સમ્યગ્દષ્ટિ આત્માને જ્યારે સદ્ગુણના યોગે યોગાવંચકતા પ્રાપ્ત થાય છે એટલે સંસારહેતુક અઠાર પાપસ્થાનકોથી વિરમે છે, ત્યારે મુક્તિમાર્ગના સાધક લોકોત્તરસાધુમાર્ગમાં આવવાને લાયક બને છે.

એ અઠાર પાપસ્થાનકોનું કિંચિત્ સ્વરૂપ આગળ જણાવીશું,

તેમાંનું અઠારમું પાપસ્થાનક જ્યારે નિશ્ચયથી છાંડે છે ત્યારે શુદ્ધસમ્યગ્દર્શન (સમકિત) પામે છે, તે ગુણે કરી મુક્તિમાં જવાની નિયતિ (યોગ્યતા) તે જીવ પ્રાપ્ત કરે છે.

તે નિશ્ચય સમ્યક્ત્વના ગુણે કરી ઉત્તરોત્તર સિદ્ધિના સોપાન ઉપર આગળ વધતો આત્મા અનુક્રમે શ્રાવકના ગુણ તેમજ સાધુ, ઉપાધ્યાય તથા આચાર્યના ગુણો પ્રાપ્ત કરીને અન્તે અરિહંત અથવા સિદ્ધ થઈ મુક્તિમાં ખિરાજમાન થાય છે.

હવે આગળ નિર્દેશ કરેલ અઠાર પાપસ્થાનકો જણાવવામાં આવે છે.

૫૧૧

—:૧૮ પાપસ્થાનકનું સ્વરૂપ:—

અદાર પાપસ્થાનકોમાં આત્મા અનાદિ કાળથી અજ્ઞાન અને મોહના ભેરે દેવી દેવી જ્ઞાન્તિએ પ્રવર્તે છે તેનું સ્વરૂપ તેમજ દેવી દેવી દષ્ટિએ પાપસ્થાનકોને-પાપરૂપે સમજીને તેથી વિરમી શકે છે તેનું દિશિત સ્વરૂપ અત્રે જણાવીયે છીએ.

અદાર પાપસ્થાનકોના સ્વરૂપને શુદ્ધ-અશુદ્ધભાવે જાણનારાઓ નીચે મુજબ છ પ્રકારની દષ્ટિવાળા જાણવા.

૫હેલી વક્રદષ્ટિ છે, બીજી એકાન્તદષ્ટિ છે, ત્રીજી વિશ્વવાદીદષ્ટિ છે, ચોથી અવક્રદષ્ટિ છે, પાંચમી અનેકાન્ત દષ્ટિ છે અને છઠ્ઠી અવિશ્વવાદીદષ્ટિ છે.

(૧) ૫હેલી વક્રદષ્ટિવાળા આત્મા સાધન અશુદ્ધતાવાળા હોવાથી દુષ્કલક જાણવો (૨) બીજી એકાન્ત દષ્ટિવાળા આત્મા સાધ્ય અશુદ્ધતાવાળા હોવાથી નિષ્કલક જાણવો (૩) ત્રીજી વિશ્વવાદી દષ્ટિવાળા આત્મા સાધ્ય-સાધન=ઉભય અશુદ્ધતાવાળા હોવાથી વિદ્વલક જાણવો.

(૪) ચોથી અવક્રદષ્ટિવાળા આત્મા સાધન શુદ્ધતાવાળા હોવાથી મુદ્વલક જાણવો (૫) પાંચમી અનેકાન્ત દષ્ટિવાળા આત્મા સાધ્ય શુદ્ધતાવાળા હોવાથી મુદ્વલક જાણવો (૬) છઠ્ઠી અવિશ્વવાદીદષ્ટિવાળા આત્મા સાધ્ય-સાધન=ઉભય શુદ્ધતાવાળા હોવાથી મુદ્વલક જાણવો.

(૧) પ્રાણાતિપાત (હિંસા)

વક્રદંષ્ટિ આત્મા પાંચ ભૂતમાંથી ઉત્પન્ન થઈ ફરી તેજ પાંચ ભૂતોમાં વિલય પામે છે માટે હિંસા થતીજ નથી એવું માને છે. એકાન્તદંષ્ટિ આત્મા અમર છે માટે હિંસા થતીજ નથી એવું માને છે. વિસંવાદીદંષ્ટિ દરેક વસ્તુ ઈશ્વરને આધીન છે માટે હિંસા થતી નથી એવું માને છે. અવક્રદંષ્ટિ સંસારીજીવોના ૧૦ પ્રાણોમાંથી કેાઈપણ પ્રાણનો અભિહત્યા આદિ ૧૦ ભેદમાંથી કેાઈપણ ભેદવડે થોડું કે વધારે નુકશાન કરવું અથવા સર્વથા નાશ કરવો તે હિંસા છે એમ જાણે છે. અનેકાન્તદંષ્ટિ મન વચન અને કાયાની સાવધ પ્રવૃત્તિ તે હિંસા છે એમ જાણે છે. અવિસંવાદીદંષ્ટિ અજ્ઞાન, શંસય, વિપર્યાસ, સ્મૃતિભ્રંશ, યોગદુષ્પ્રણિધાન, ધર્મનો અનાદર, રાગ અને દ્રેષ આ આઠ પ્રકારના પ્રમાદની પ્રવૃત્તિ, તે હિંસા છે એમ જાણે છે.

(૨) મૃષાવાદ (જુઠું)

વક્રદંષ્ટિ સાંસારીક સ્વાર્થને સાધનારૂં વચન-જુઠું નથી એવું માને છે. એકાન્તદંષ્ટિ પ્રિયજ જોલવું-એ જુઠું નથી એવું માને છે. વિસંવાદીદંષ્ટિ પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે જોલવું-એ જુઠું નથી એવું માને છે.

અવક્રદંષ્ટિ અકાલે જોલવું, અસ્થાને જોલવું, અનુચિત જોલવું તે મૃષાવાદ છે એમ જાણે છે. અનેકાન્તદંષ્ટિ પ્રિય,

પથ્ય (હિતકારી) અને તથ્ય (સત્ય, ધી રહિત જોલણ) તે મૃષાવાદ છે. એમ જાણે છે. અવિશ્વાદીદષ્ટિ સ્વ અને પરના હિત-વિરુદ્ધ જોલણ તે મૃષાવાદ છે એમ જાણે છે.

(૩) અદત્તાદાન (ચોરી)

વક્રદષ્ટિ લાંચ આપીને લેવું કે બચ પમાડીને લેવું તે ચોરી નથી એવું માને છે. એકાન્તદષ્ટિ ખીજની પરી ગયેલી વસ્તુ લઈ લેવી કે વિચરી ગયેલાની વસ્તુ લઈ લેવી એ ચોરી નથી એવું માને છે. વિશ્વાદીદષ્ટિ થાપણ મૂકેલી પાછી ન આપવી કે ઉછીની લીધેલી પાછી ન આપવી તે ચોરી નથી એવું માને છે.

અવક્રદષ્ટિ ન્યાયવિરુદ્ધ (રાજ્યવિરુદ્ધ) અને નીતિ વિરુદ્ધ (લોકવિરુદ્ધ) કોઈ પણ વસ્તુ લેવી તે ચોરી છે એમ જાણે છે. એકાન્તદષ્ટિ દેવ-શુદ્ધની આજ્ઞા વિના કોઈ પણ વસ્તુ લેવી તે ચોરી છે એમ જાણે છે. અવિશ્વાદીદષ્ટિ પર વસ્તુને મદળ કરવાની ઇચ્છા તે ચોરી છે એમ જાણે છે.

(૪) મૈથુન (આગ્રામ)

વક્રદષ્ટિ જોગ જોગવવાથી આત્મામાં પ્રસાદના વધે છે માટે મૈથુન એ દોષ નથી એવું માને છે. એકાન્તદષ્ટિ શરીરના સંબંધથી આત્માને મૈથુનદોષ લાગતો નથી એવું માને છે. વિશ્વાદીદષ્ટિ જગત ઇશ્વરની માયારૂપે છે માટે મૈથુન એ દોષ નથી એવું માને છે.

અવકંઠદષ્ટિ કામલોગની વૃત્તિ (વિકાર)ના જોરે પાંચે ઇન્દ્રિયોના વિષયોનો સંલોગ કરવો તે મૈથુનદોષ છે એમ જાણે છે. અનેકાન્તદષ્ટિ પરદ્રવ્ય (પોતાના આત્માના ગુણો સિવાય)ના સંયોગમાં આસક્ત રહેવું એ મૈથુનદોષ છે એમ જાણે છે. અવિસંવાદીદષ્ટિ પરદ્રવ્યના લોગની ઈચ્છા કરવી તે મૈથુનદોષ છે એમ જાણે છે.

(૫) પરિગ્રહ (સંગ્રહખેતરી)

વકંઠદષ્ટિ કોઈક ખીજ કરતાં મારી પાસે તો ઓછું છે માટે મને પરિગ્રહ દોષ લાગતો નથી એવું માને છે. એકાન્તદષ્ટિ પોતાને પુણ્યોદયથી સંપત્તિ પ્રાપ્ત થાય છે માટે તેનો સંગ્રહ કરવો એ દોષ નથી એવું માને છે. વિસંવાદીદષ્ટિ સંપત્તિનો સંગ્રહ કરવો તે સ્વ-પરને ઉપકારક છે માટે પરિગ્રહ રાખવો એ દોષ નથી એવું માને છે.

અવકંઠદષ્ટિ (૧) ધન (૨) ધાન્ય (૩) ક્ષેત્ર (૪) વાસ્તુ (૫) રૂપ્ય (૬) સુવર્ણ (૭) કુપ્ય (૮) એ પગવાળા જીવો (૯) ચાર પગવાળા જીવો, આ નવ પ્રકારની સંપત્તિ ઉપર માલિકીપણાનો ભાવ રાખવો તે પરિગ્રહનો પરિણામ છે એમ જાણે છે. અનેકાન્તદષ્ટિ પોતાની જરૂરીયાત કરતાં અધિક રાખવું તે પરિગ્રહ દોષ છે એમ જાણે છે. અવિસંવાદીદષ્ટિ પરદ્રવ્ય ઉપર મમત્વ (ઈર્ષ્યા) રાખવું તે પરિગ્રહ છે એમ જાણે છે.

(૬) ક્રોધ

વક્ત્રહિ અપરાધીને મારવો તે ક્રોધ નથી એવું માને છે. એકાન્તહિ દોષ કરવાથી ક્રોધી ચાન્ત થાય છે માટે ક્રોધ કરવો એ દોષ નથી એવું માને છે. વિશ્વંવાદીહિ પોતાની વિરુદ્ધતાનો વિરોધ કરવા ક્રોધ કરવો તે ક્રોધ નથી એવું માને છે.

અવક્ત્રહિ આવેશમાં આવવું તે ક્રોધ હેતુક છે એમ જાણે છે. અનેકાન્તહિ વિવેકથી ચુકવું તે ક્રોધ હેતુક છે એમ જાણે છે. અવિશ્વંવાદીહિ હમા ન શખવી તે ક્રોધ હેતુક છે એમ જાણે છે.

(૭) માન (અભિમાન)

વક્ત્રહિ અમુક પામેથી તો સેવા લેવાનો માર્ગ દર્શક છે એવું માને છે. એકાન્તહિ અવશુભીનો તિરસ્કાર કરવાનો માર્ગ અધિકાર છે એવું માને છે. વિશ્વંવાદીહિ માર્ગ સમક્ષ જીવન બીજાને ઉપકારી જ છે એવું માને છે.

અવક્ત્રહિ શુભી આત્માઓનો અવિનય કરવો તે માનકપાય હેતુક છે એમ જાણે છે. અનેકાન્તહિ જાતિ, યજ્ઞ, કુળ, રૂપ, વંશવંશ, જ્ઞાન, તપ, અને મદિની વિશેષતાનો મદ (અદંતાર) કરવો તે માનહેતુક છે એમ જાણે છે. અવિશ્વંવાદીહિ પોતાને જન્યથી અધિક શુભીપણ માનવો તે માનહેતુક છે એમ જાણે છે.

(૮) માયા (૪૫૮)

વક્રદૃષ્ટિ આ જગતમાં ઈશ્વરની માયા સિવાય બીજી કંઈ છે જ નહિ એવું માને છે. એકાન્તદૃષ્ટિ સાંસારીક સુખની સાધનાને માયા કહેવાય જ નહિ એવું માને છે. વિશ્વવાદીદૃષ્ટિ સમસ્ત જગત્ ક્ષણિક હોવાથી કોઈ કોઈની સાથે માયા કરતું જ નથી એવું માને છે.

અવક્રદૃષ્ટિ પરમેશ્વરને જગતના સર્વભાવોનો કર્તા કહેવો અને સંસારીજીવોને સંસારીભાવોના અકર્તા અભોક્તા કહેવા એ પ્રગટ માયા જ છે એમ જાણે છે. અનેકાન્તદૃષ્ટિ ઇન્દ્રિયોના વિષયસુખને સુખકારી જાણવા અને કહેવા એ માયાનું સ્વરૂપ છે એમ જાણે છે. અવિશ્વવાદીદૃષ્ટિ વિભાવમાં સ્વભાવબુદ્ધિ ધારણ કરવી એ ગૂઢમાયા છે એમ જાણે છે.

(૯) લોભ (અસંતોષ)

વક્રદૃષ્ટિ કુટુંબ આદિના સુખને માટે ચિન્તા કરવી તે લોભ નથી એવું માને છે. એકાન્તદૃષ્ટિ સાંસારીક સુખની સામગ્રીનું રક્ષણ કરવું અને વધારવી તે લોભ નથી એવું માને છે. વિશ્વવાદીદૃષ્ટિ જરૂરી વિષયસુખની સામગ્રીનો ત્યાગ ન કરવો તે લોભ નથી એવું માને છે.

અવક્રદૃષ્ટિ વિષયસુખો મેળવવાનો ઉદ્યમ કરવો તે લોભ છે એમ જાણે છે. અનેકાન્તદૃષ્ટિ પૌદ્ગલિક

યશ-દીર્ઘિ આદિ સુષોની ઇચ્છા કરવી તે લોભ છે એમ જાણે છે. અવિસંવાદીદષ્ટિ પરદ્રવ્ય (આત્મા સિવાય સર્વ)ના યોગમાં ઇષ્ટબુદ્ધિ ધારણ કરવી (સારૂ માનવું) તે લોભ છે એમ જાણે છે.

(૧૦) રાગ

વક્રદષ્ટિ સર્વને પ્રેમથી વશ કરી શકાય છે, માટે પ્રેમ કરવો તે રાગ નથી એવું માને છે. એકાન્તદષ્ટિ રાગ એ જ શુભનનો આધાર છે, માટે રાગ એ દોષરૂપ નથી એવું માને છે. વિસંવાદીદષ્ટિ સર્વ પ્રકારની શુદ્ધિઓ અને શિદ્ધિઓ રાગથી જ મેળવાય છે માટે રાગ એ દોષરૂપ નથી એવું માને છે.

અવક્રદષ્ટિ વિષયોની અભિલાષા રાગનું પરિણામ છે, એમ જાણે છે. અનેકાન્તદષ્ટિ પર (આત્મા સિવાય સર્વ) ઉપરનું મમત્વ રાગહેતુક છે એમ જાણે છે. અવિસંવાદીદષ્ટિ પોતાની પ્રશંસાથી કુલાવું-મલકાવું-સાહચર્ય અને પોતાની પ્રશંસા કોઈ કરે એવાં કાર્યો કરવાં તે રાગહેતુક છે એમ જાણે છે.

(૧૧) દેવ

વક્રદષ્ટિ દુશ્મનનો નાશ કરવાની યોજના કરવી તે દેવ નથી એવું માને છે. એકાન્તદષ્ટિ પોતાના વિષયસુખમાં વિશ્લેષણ (આટલું આવનાર)ને ધેરી સમજવો તે દેવ નથી એવું માને છે. વિસંવાદીદષ્ટિ

પરલોકની સાધનાનો અનાદર કરવો તે દ્રેષ્ય નથી એવું માને છે.

અવકંઠદષ્ટિ ખીજને સુખી જોઈ દુઃખી થવું અને દુઃખી જોઈને રાજી થવું તે દ્રેષ્યમુલક છે એમ જાણે છે. અનેકાન્તદષ્ટિ ખીજને તુચ્છ (હલકા) અને લઘુ જાણવા તે દ્રેષ્યનો પરિણામ છે એમ જાણે છે. અવિસંવાદીદષ્ટિ દેવ ગુરૂ અને ધર્મની નિન્દા કરવી તે દ્રેષ્યહેતુક છે એમ જાણે છે.

(૧૨) કલહ (ઝઘડાખોરી)

વકંઠદષ્ટિ દોષારોપણ કરવાથી સામો ચુપ થાય છે (કલહ થતો નથી) માટે દોષારોપણ કરવું એ કલહનું કારણ નથી એવું માને છે. એકાન્તદષ્ટિ આક્ષેપો કરનારની સામે આક્ષેપો કરવાથી કલહ શાન્ત થાય છે, માટે સામો આક્ષેપ કરવો તે કલહનું કારણ નથી એવું માને છે. વિસંવાદીદષ્ટિ વિરોધીને મહત્વ ન આપવાથી કલહ શાન્ત થાય છે માટે મહત્વ ન આપવું એ કલહનું કારણ નથી એવું માને છે.

અવકંઠદષ્ટિ સત્યને છુપાવવાથી કલહ થાય છે એમ જાણે છે. અનેકાન્તદષ્ટિ અસત્યનું દબાણ કરવાથી કલહ થાય છે એમ જાણે છે. અવિસંવાદીદષ્ટિ પરને પોતાનું કરવાના પ્રયત્નથી કલહ થાય છે એમ

(૧૩) અભ્યાખ્યાન (કલંક આપવું)

વક્રદષ્ટિ સાંસારીક દુઃખની ઈચ્છા વિના કોઈ ધર્મ કરતું જ નથી એવું કહેવું તેમાં કાંઈ ખોટું નથી એવું માને છે. એકાન્તદષ્ટિ સ્વ-પરને ઉપકારી પ્રવૃત્તિ કરનારા સાધુઓ ત્યાગી નથી જ એવું કહેવું તેમાં કશું ખોટું નથી એવું માને છે. વિશ્વવાદીદષ્ટિ ભ્રાતૃ ભક્તિ ન કરે તે ભગવાન નહિ એવું કહેવું તેમાં કાંઈ જ ખોટું નથી એવું માને છે.

અવક્રદષ્ટિ સત્યને નહિ ભણવા છતાં ખીલ ઉપર ખોટું દોષારોપણ કરવું તે અભ્યાખ્યાન છે એમ જાણે છે. અનેકાન્તદષ્ટિ ધર્મીને દંબી કહેવો તે અભ્યાખ્યાન છે એમ જાણે છે. અવિશ્વવાદીદષ્ટિ વીતરાગને ખીલ જીવોના મુખ-દુઃખના કર્તા કહેવા તે અભ્યાખ્યાન છે એમ જાણે છે.

(૧૪) પિગુન્ય (ચાડી)

વક્રદષ્ટિ દોષવાનના દોષોને પ્રગટ કરવા તે પિગુન્ય નથી એવું માને છે. એકાન્તદષ્ટિ સ્વજન-મિત્રાદિકના ગુણ સ્પષ્ટરૂપે પ્રગટ કરવા તે પિગુન્ય નથી એવું માને છે. વિશ્વવાદીદષ્ટિ એક ખીલના ગુણદોષો એકખીલને કહેવા તે પિગુન્ય નથી એવું માને છે.

અવક્રદષ્ટિ ખીલની સ્પષ્ટરૂપવાતને પ્રગટ કરવી તે પિગુન્ય જ એમ જાણે છે. અનેકાન્તદષ્ટિ એકખીલના

મૈત્રીભાવના વર્તનને હિનાધિકભાવથી કહેવું તે પૈશુન્ય છે એમ જાણે છે. અવિસંવાદીદષ્ટિ સામાની ગેરહાજરીમાં જ (પાછળ) તેના ઉપર દોષારોપણ કરવું તે પૈશુન્ય છે એમ જાણે છે.

(૧૫) રતિ-અરતિ (પ્રીતિ-અપ્રીતિ)

વક્રદષ્ટિ સુખ-દુઃખની સાથે પ્રીતિ-અપ્રીતિ તો સ્વાભાવિક જ થાય છે માટે રતિ-અરતિ દોષરૂપ નથી એવું માને છે. એકાન્તદષ્ટિ સર્વ જીવોનું જીવન પ્રીતિ-અપ્રીતિમય જ હોય છે માટે રતિ-અરતિ દોષરૂપ નથી એવું માને છે. વિસંવાદીદષ્ટિ પોતાની શુભાશુભતામાં પ્રીતિ-અપ્રીતિ ધારણ કરવી તે કર્તવ્ય છે પરંતુ દોષરૂપ નથી એવું માને છે.

અવક્રદષ્ટિ શુભનો યોગ સર્વથા સુખકારી અને અશુભનો યોગ સર્વથા દુઃખકારી હોતો નથી માટે પ્રીતિ-અપ્રીતિ કરવી તે દોષ છે એમ જાણે છે. અનેકાન્તદષ્ટિ કર્મના ઉદયથી પ્રાપ્ત થયેલ શુભાશુભતાના યોગથી સુખ-દુઃખના સંવેદનમાં પણ જ્ઞાની આત્માઓને રતિ-અરતિરૂપ મોહ હોતો નથી એમ જાણે છે. અવિસંવાદીદષ્ટિ સ્વભાવ પરિણમન જ્ઞાનમાં રતિ-અરતિરૂપ મોહ હોતો નથી એમ જાણે છે.

(૧૬) પરપરિવાદ (નિંદા)

વક્રદષ્ટિ વિરોધીને દોષવાળો બહાર કરવો તે નિંદા નથી એવું માને છે. એકાન્તદષ્ટિ બીજાને તેના દોષવટે દોષિત કહેવો તે નિંદા નથી એવું માને છે. વિશ્વવાદીદષ્ટિ સર્વ જીવો દોષવાળા જ છે માટે કોઈની નિંદા ધત્તી જ એવું માને છે.

અવક્રદષ્ટિ બીજાના દોષોને જ મુખ્યપણે કહેવા તે નિંદા છે એમ જાણે છે. અનેકાન્તદષ્ટિ અન્ય એકમાં શુણ્ણો આરોપ કરીને બીજા અન્યમાં દોષનો આરોપ કરવો તે નિંદા છે એમ જાણે છે. અવિશ્વવાદીદષ્ટિ અધિકશુભીની સામે પોતાની બહાઈ મારવી તે શુભી પુરુષની નિંદા છે એમ જાણે છે.

(૧૭) માયામૃષાવાદ (કપટસહિતશુઠ)

વક્રદષ્ટિ આલોહના સ્વાર્થને સાધનારા વચનોની પ્રશંસા કરવી અથવા તેને દેદો આપવો એ માયા-મૃષાવાદ નથી એવું માને છે. એકાન્તદષ્ટિ પોતાના અજ્ઞાન દોષથી અસત્યને સત્ય સ્વરૂપે કહેવું તે માયા-મૃષાવાદ નથી એવું માને છે. વિશ્વવાદીદષ્ટિ ઈન્દ્રિયોન્મ વિષયમુખોને વિદેસાવર્તુ વિજ્ઞાન તે ઉપદારક છે એમ કહેવું તે માયા-મૃષાવાદ નથી એવું માને છે.

અવક્રદષ્ટિ સ્વ-પરને અનર્થદારી પ્રવચનો અને પુસ્તક પ્રદાશનો કરવાં તે માયા-મૃષાવાદ છે એમ જાણે

છે. અનેકાન્તદષ્ટિ દેવ-ગુરૂ અને ધર્મને નિરર્થક કહેવા તે માયા-મૃષાવાદ છે એમ જાણે છે. અવિસંવાદીદષ્ટિ જીવ-અજીવ જ્ઞેય છે. આશ્રવ-ખંધ હેય છે અને સંવર-નિર્જરા તથા મોક્ષ ઉપાદેય છે, તેનાથી કંઈ પણ વિપરીત જોલણું તે માયા-મૃષાવાદ છે એમ જાણે છે.

(૧૮) મિથ્યાત્વશલ્ય

વક્રદંષ્ટિ પુણ્યથી પ્રાપ્ત થયેલા સુખ-વૈભવનો ત્યાગ કરવો તે મિથ્યાત્વ છે એવું માને છે. એકાન્તદષ્ટિ સાંસારિક સુખની સાધનામાં સાર-અસારનો વિચાર કરવો તે મિથ્યાત્વ છે એવું માને છે. વિસંવાદીદષ્ટિ આત્મા અને પરમાત્માના સ્વરૂપનો વિચાર કરવો તે જ મિથ્યાત્વ છે એવું માને છે.

અવક્રદંષ્ટિ કામ-લોભ આદિમાં આસક્તિ તે મિથ્યાત્વને આભારી છે એમ જાણે છે. અનેકાન્તદષ્ટિ જયણા વિનાનું જીવન તે મિથ્યાત્વને આભારી છે એમ જાણે છે. અવિસંવાદીદષ્ટિ શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપની સાધનાના લક્ષ વિનાનું જીવન તે મિથ્યાત્વને આભારી છે એમ જાણે છે.

આત્મા જેમ જેમ દોષથી નિવર્તન થતો જાય છે તેમ તેમ વિશુદ્ધ ગુણોને પ્રાપ્ત કરતો જાય છે, જે ગુણો આત્માને મુક્તિમાર્ગની સાધનામાં ઉપકારી બને છે.

તેમાંના સિદ્ધાંતમાં બતાવેલા પ્રાથમિક ૨૧ ગુણોનું વર્ણન હવે કરવામાં આવે છે.

-: એકવીસ ગુણનું દિગ્દર્શન:-

અપાર એવા આ અસાર સંસારરૂપ સમુદ્રમાં પડેલા પ્રાણીઓને નિરંતર-ચોક્ક-સંતાપથી રીબાટા લાણીને તેમજ જન્મ-મરણથી અનેક યોનિઓમાં નિરાધારપણે ભટકતા લાણીને આ જન્મના અનેક દુઃખોથી તેમજ પરભવે દુર્ગતિમાં પડતા બચાવવા માટે સર્વજ્ઞ અને સર્વદર્શી દેવાધિદેવ પરમતારક વિષ્ણુ શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતોએ પ્રરૂપેલ શ્રીજિનધર્મરૂપી અત્યુચ્ચેત્ત રત્નને પ્રાપ્ત કરવું એ જ યોગ્ય છે.

જેમ ભૌતિક રત્ન મેળવવા ધનની પ્રાપ્તિની આવશ્યકતા છે તેમ જિનધર્મરૂપી રત્ન મેળવવા ઉત્તમ શુભરૂપી ધનની પ્રાપ્તિ કરવી અત્યંત આવશ્યક છે.

તે શુભરૂપી રત્નને ઉપાર્જન કરવાનો ઉપાય શુદ્ધના ઉપદેશ વિના જાણી શકાતો નથી અને એ ઉપાયને જાણ્યા પછી તેમાં ઉદયમ કયાં વિના દોષ પાળી શુભ પ્રાપ્ત થનો નથી અને શુભ વિના ઇચ્છિતકાર્યની સિદ્ધિ થતી નથી.

તેથી દયાવટે પવિત્ર અંતઃકરણવાળા ધર્મરત્ન પ્રકરણના ક્ષતી ૫૦ ૫૦ આશ્વાયં ભગવંત શ્રીમત્ શાન્તિસુરીશ્વરજી મં સાં ધર્મના અર્થી જીવોને ધર્મ પ્રદણ કરવાનો તથા તેને પાલન કરવાનો ઉપદેશ દેવાની

ભાવનાથી શિષ્ટજનોના માર્ગને અનુસરી પ્રથમ ઈષ્ટદેવના નમસ્કાર આદિને પ્રતિપાદન કરવા માટે ગાથા દ્વરમાવે છે.

નમિઝ્ઞ સયલગુણરયણકુલધરં, વિમલકેવલં વીરં;
ધમ્મરયણત્થિયાણં, જાણાણ વિચરેમિ ઉવ્વસં (૧).

સમગ્ર ગુણરૂપી રત્નોના નિવાસસ્થાનરૂપ તથા નિર્મળ કેવળજ્ઞાનને ધારણ કરનારા ચરમ તીર્થપતિ શ્રમણ ભગવંત શ્રી મહાવીર સ્વામીને નમસ્કાર કરીને ધર્મરૂપી રત્નને મેળવવાની ઈચ્છાવાળા જીવોને હું ઉપદેશ આપીશ.

ભવજલહિમ્મિ અપારે, દુલ્લહં મણુયત્તણં પિ જંતૂણં;
તત્થ વિ અણત્થહરણં, દુલ્લહં સદ્ધમ્મવરરયણં (૨)

હે ભવ્ય જીવો ! અપાર એવા આ ભવરૂપ સમુદ્રમાં ભ્રમણ કરતા પ્રાણીઓને પ્રથમ તો મનુષ્યપણું પામવું એ પણ દુર્લભ છે, કદાચ ધારો કે ! મહાન પુણ્યના ઉદયથી મનુષ્યપણું પ્રાપ્ત થયું, તો પણ અનેક પ્રકારના ભયંકર દુઃખોરૂપી અનર્થોને દૂર કરનાર સદ્ધર્મરૂપી શ્રેષ્ઠ રત્ન પામવું એ તો અત્યંત દુર્લભ છે.

જહ ચિન્તામણિરયણં, સુલ્લહં ન હુ હોઈ તુચ્છવિહવાણં;
ગુણવિભવજ્ઞિયાણં, જિયાણ તહ ધમ્મરયણં પિ (૩)

જેમ અલ્પ પુણ્યરૂપી ધનવાળાને ચિન્તામણિ રત્ન પુલક હોતું નથી, તેમ ગુણરૂપી ધન વિનાના જીવોને ધર્મરૂપી રત્ન પણ સુલભ હોતું નથી.

દ્વર્ગમગુણમમેઓ, જોગો વ્યમ જિણમવ મળિઓ;
મદુવજ્જળમ્મિ પદમં, ના જહ્યવં જઓ મળિયં (૪)

૭ એકવીસ શુભવાણે ૭૪ છે તે આ ધર્મરત્નને
ય છે, એમ શ્રી જિનેશ્વર બગવંતના શાસ્ત્રમાં
યું છે, તેથી તે એકવીસ શુભોને મેળવવામાં જ
મ ઉદ્યમ કરવો જોઈએ, તે એકવીસ દુઃ
ધર્મરત્નપ્રકરણમાં નીચેની ત્રણ ગાથાઓમાં પૂરવ
થાય બગવંતોએ બતાવેલા છે.

તેનું સરળ અને દૃઢ સ્વરૂપ અને ફેલાવણમાં
યું છે તેના વાંચન કરતાં મનનની વધારે જરૂર
ન હોયે તો તેની ઉપયોગીતા બમણમાં આવડે. એ
શુભો મેળવવા માટે તેમજ તેની રક્ષા માટે જરૂર
ધરે, દૃઢ વાંચવાથી અમલ નહિ થાય.

ધર્માવળમ્મ જોગો, અવગુરો જ્ઞવં વચ્ચં
લોગત્વિઓ અવુરો, મીત્ત અસદો મુદ્ધિવિવં :

સજ્જાતુઓ દયાદ, મજ્જાઓ-સોમદિદિ મુજ્જા
સજ્જ મુપવજ્જુઓ, મુદ્ધિદદિસી સિદ્ધિ :

પુરદાણુઓ વિર્ણીઓ, વચ્ચુઓ વર્ગદિવચ્ચ :
તદ વેવ સદ્ધમ્મો, દ્વર્ગમગુણેદિ સદ્ધ :

(૧) અધુર (૨) પ્રસસ્તરૂપ (૩) સોહમિય (૪) અધુર (૫) પાવધુ
(૬) મુદ્ધિસિવચના (૭) (૧૦; ૫)

વા આત્મામાં ધર્મરૂપી રત્ન આવી વસે છે.
રૂપી ઠમજો બત્રીશ પાંખડીએ ખીલી ઉઠે છે.

(૨) પ્રથમસ્તરૂપ ગુણ

પ્રથમસ્તરૂપ એટલે-પાંચ ઇન્દ્રિયોની પૂર્ણતા
ફરીની સુંદરતાવાળો હોય.

આંખ ન હોય તો-શાઓ કેવી રીતે વાંચે ?
કેવી રીતે પાળે ?

કાન ન હોય તો-ધર્મની વાતો કેવી રીતે
અને ધર્મની વાતો માંબળ્યા વિના અમલમાં
મૂકે ?

વાચા ન હોય તો-શંકાઓનું સમાધાન કેવી
શકાય ? અને શંકાઓનું સમાધાન થયા
બી ઘડા કેવી રીતે દહી શકે ? તે ખાટે
પૂર્ણ મળે તો ધર્મરૂપી રત્ન પામી શકાય.

ગી પાતે દેખાવડો હોય તો બીજાઓને પણ
આકર્ષી શકે.

ધર્મ ઇન્દ્રિયો પૂર્ણ હોય પરંતુ કુરૂપ હોય તો
ધર્મ કદે પણ બીજાઓને ધર્મમાર્ગે આકર્ષી શકે
પરંતુ-ધર્મી પુરુષનું સુંદર રૂપ પણ બીજાઓને
જોડવામાં આકર્ષક થાય છે.

માટે ધર્મરૂપી રત્નની પ્રાપ્તિ માટે ઇન્દ્રિયોની પૂર્ણતા તો ખાસ જરૂરી છે.

અપ્રશસ્ત રૂપનાં કારણ:-જે પ્રાણી પોતે શોક કરે, રૂઢન કરે, આત્મહત્યા કરે, અત્યંત ક્રુદ્ધેશ કરે, નિન્દા કરે, જ્ઞાન અને જ્ઞાનીની આશાતના કરે, લણુનારને અંતરાય પાડે, લેલસેલ કરે, ઓછું આપે, વધારે લે, ખીજને શોક કરાવે, ખીજના પ્રાણનો નાશ કરે, ખીજને રડાવે.

તે હિન ઇન્દ્રિયોવાળો, હીન અંગવાળો, આંધળો, ખહેરો, ખોખડો, લંગડો, અલ્પ આયુષ્યવાળો થાય છે અને લવોલવ રોગોથી ઘેરાયેલો રહે છે.

પ્રશસ્ત રૂપનાં કારણ:-જે પ્રાણી જીવદયા પાળે, સાધુ-સાધ્વીની ભક્તિ કરે, ક્ષમા ધારણ કરે, પવિત્ર મનવાળો હોય, તથા ખીજતું દુઃખ દૂર કરવાની તીવ્ર ઇચ્છાવાળો હોય.

તે સંપૂર્ણ ઇન્દ્રિયોવાળો, સુંદર શરીરવાળો, લાંબા આયુષ્યવાળો થાય છે અને લવોલવ નિરોગીપણું પ્રાપ્ત કરનારો થાય છે.

(૩) સૌમ્ય પ્રકૃતિ ગુણ

સૌમ્ય પ્રકૃતિ એટલે-સ્વભાવથી પ્રશાન્ત ચિત્તવાળો. સ્વભાવે શાન્ત હોય તો ધર્મ ટકે, સૌમ્ય (પ્રશાન્ત)

સ્વભાવવાળો આત્મા કલેશ કદે નહિ, કલેશનો પ્રત્યંગ ઉભો થાય તો પવ્વ પોતે શાન્ત રહે, જેથી પોતે શાન્તિ અનુભવે અને બીજાના કષાયોને પવ્વ વિરામ પમાડે અર્થાત્ બીજાને પવ્વ શાન્ત કરે.

જેમ પોતે બરફના પ્રદેશ જેવો શાન્ત હોય તો જ્યાં બીજાના કષાયરૂપી અગ્નિને નિષ્ક્રિય બોલવાઈ જવું જ પડે છે તેમ.

શબ્દોના ધર્મધર્મતા પ્રત્યાશ વર્ષે તો પવ્વ સૌમ્ય-સ્વભાવવાળો આત્મા ગરમ ન થાય, પ્રિયવાદી હોય, અને અન્યાયમાં ઉભો રહે નહિ.

સૌમ્યસ્વભાવવાળો આત્મા કોઈ દિવસ 'ચિન્નાનુર' હોય નહિ.

સૌમ્યસ્વભાવવાળા આત્માના દુહય (મન)માં, ભાષામાં અને આકાશમાં કોષ ન હોય.

આવો સૌમ્યસ્વભાવવાળો આત્મા સ્વયં ધર્મરૂપી રત્ન મેળવે છે, અને બીજાઓને પવ્વ ધર્મરત્નની પ્રાપ્તિ માટે પોતાના સૌમ્યસ્વભાવનું અનુકરણ કરાવે છે.

છાંત-સૌમ્યસ્વભાવવાળા વશિષ્ઠ ઋષિને જોઈને વિશ્વામિત્ર પવ્વ શાન્ત સ્વભાવવાળા અન્યા દત્તા.

આ બીજો ગુણ જ્ઞાન-દર્શન અને ચારિત્ર્ય પવ્વ રત્નો મેળવવામાં અભેડ કારણ છે.

(૪) લોકપ્રિય ગુણ

લોકપ્રિય એટલે-લોકનો લાડલો. લોકપ્રિય વ્યક્તિ આલોક વિરૂદ્ધ કોઈ પ્રવૃત્તિ ન કરે. એટલે અન્યાય ન કરે. અનીતિ ન કરે. દાણચોરી ન કરે. ઓછું આપે નહિ. વધારે લે નહિ. દેખાડે કંઈ અને આપે કંઈ-એવું એ ન કરે.

ધર્મ ન્યાય અને નીતિ એ ત્રણ એના જીવનના મુદ્રાલેખ હોય છે. વળી એ પરલોક-પુનર્જન્મને માનનારો હોય તેથી ખીન્ન પણ પાપકાર્યો ન કરે. કોઈને દુઃખ દેવાની મનમાં જરાય લાવના ન રાખે. વળી તેના આચાર વિચાર અને ઉચ્ચાર શુદ્ધ અને એક સરખા હોય છે. તેથી તે વિશ્વાસને પાત્ર બને છે.

વળી એ આત્મા આલોક વિરૂદ્ધ તેમજ પરલોક વિરૂદ્ધ એમ ઉભયલોક વિરૂદ્ધ સાત વ્યસનોનું પણ સેવન કરતો નથી. કેમકે આ સાત વ્યસનો સેવનાર આ જન્મમાં પણ દુઃખી થાય છે અને ખીન્ન જન્મમાં પણ દુર્ગતિમાં જાય છે.

શુતં ચ માંસં ચ સુરા ચ વૈશ્યા, પાપર્થ્ય ચોરી પરદારસેવા;
 एतानि सप्त व्यसनानि लोके, घोरातिघोरं कुगतिं नयन्ति (૧)

જગતમાં પ્રસિદ્ધ આ સાતે વ્યસનો પ્રાણીને ભયંકર દુર્દશામાં મુકે છે.

ભક્તિ કરે સ્વામી તણી, સમક્તિ નિર્મળ દેવ.

(૧) જુગારના વ્યસનથી નગરાજ અને પા
રાજ્યથી જાણ થયા હતા.

(૨) માંસમાં લોહીથી બનેલી દેવની સાત
નરકે ગઈ.

(૩) દારૂપાનના નિમિત્તથી માનવ અને પશુ સહિત
સમગ્ર દારૂના નગરી અગ્નિથી બરબીબૂત થઈ ગઈ.

(૪) વેશ્યાના સંગથી અત્યંત વિચારના બે
દુકલ થયા.

(૫) પુર્વાવસ્થામાં બૌદ્ધધર્મનું પાલન કરનારા
એણિક રાજાએ શિકારના વ્યસનથી નરકનું આગુપ્ય
બાંધી દીધું હતું.

(૬) દારૂ કરવામાં પાવરધા બનેલા જયતાકની
ચોરીથી જુદાથેલા શેકને-વેર લેવા રાજ્યની મદદ લેવાને
પરલી તરફ આવતા માંભળીને પતિ પાછળ બધથી નાસતી
જયતાકની પત્નીનું પેટ ફાટ્યાનું અને તરફદતા ગર્ભને
ચિલા ઉપર પડકવાનું આગળ નાસતો જયતાક માણસ-
દારા સાંભળીને મહાદુઃખી થયો હતો.

(૭) પત્નીમાં લપેટ બનવાથી સવજ રાજ્યથી
દુઃખ થયો અને સુદર્માં મૃત્યુ પામી દુર્ગતિમાં ગયો.

પોતાના પિતા શ્રેણિકને જેલમાં પૂર્યા હતા, એટલું જ નહિ પણ વધુમાં દરરોજ સો (૧૦૦) કોયડાઓના ફટકા મરાવતો હતો, આવી રીતે અનેક પાપો કરી કુર પરિણામી કેણિક મરીને છટ્ઠી નરકે ગયો.

(૬) પાપભીડ ગુણ

પાપભીડ એટલે પાપ કરતાં જેનું હૈયું અને હાથ ધૂળે તે પાપભીડ કહેવાય.

આવા ગુણવાળો આત્મા એવા પાપ ન કરે, અરે ! એવો વિચાર પણ ન કરે—જેનાવડે પોતાનો આત્મા પાપથી ભારે બને.

આત્માની અધોગતિ થાય એવા કાર્યમાં એ જરાય રસ ન લે. એટલું જ નહિ પણ પોતાના નિમિત્તે બીજાઓ અધર્મ પામે કે દેવ-ગુરૂ અને ધર્મની હેલના (નિન્દા) થાય—તેવું વિચારે નહિ, તેવું એાલે નહિ, અને તેવું વર્તન પણ ન રાખે.

સંસારમાં રહે ત્યાં સુધી પાપકાર્યો કરવા પડે તો પણ ડરતાં ડરતાં ન છુટકે ઓછાં ઓછાં કરે, જેથી પાપનો બંધ ઓછો થાય.

એ મનમાં વિચારે કે હું શું કરું ? આ સંસારમાં છું માટે આ પાપો કરવા પડે છે, માટે હું પ્રભુ ! મારી જલ્દી મુક્તિ થાઓ ! અને તે માટે મને જલ્દી

આરિત્ર મળો ! જેથી મારે કદી દોઈ પાપ કરવા પડે
નહિ-આવી ભાવનાવાળો હોય.

પાપભીરૂ આત્મા સાપ કરતાં પણ પાપને ભયંકર
માને.

આવો આત્મા જલ્દી ધર્મરૂપી રત્નને મેળવી
શકે છે.

(૭) અશક ગુણ

અશક એટલે-આચારમાં વિચારમાં અને ઉચ્ચારમાં
એકરૂપ હોય, એ નિષ્કપટ મનન કરે, નિષ્કપટ
વર્તનવાળો હોય.

અશક આત્મા-ખીજને ઉતરવાની ભાવના રાખે
નહિ અને ખોટો છાટંબર પણ દે નહિ. આ કારણથી
અશક આત્મા દરેકને વિશ્વાસનું પાત્ર બને છે.

અશક આત્મા-જે પ્રમાણે જાણે તે પ્રમાણે વર્તે
માયા અને અસત્યથી દૂર રહે. વ્યવહારમાં મીઠી અને
આકર્ષક વાતો કરી દોઈને ખોટો કે નબળો માલ ગણામાં
પધરાવે નહિ. દોઈને શીશામાં ઉતારવાની ખુદિ ન
રાખે. તથા દરોગી અને કહેલીમાં એકવાદ્યતા હોય.

શક એટલે-વિચારે જુડું, જાણે જુડું, અને
આચરે જુડું.

(૧૧) સૌમ્યદષ્ટિ ગુણ

મધ્યસ્થ-સૌમ્ય દષ્ટિ એટલે-અનુકૂલ અને પ્રતિ-
કૂલ સંયોગોમાં તાત્ત્વિક સ્થિરતા રાખનારો ગુણ અથવા
પક્ષપાત રહિતત્વ.

મનની અંદર માધ્યસ્થપણું અને સ્વભાવમાં
સૌમ્યતાનો અંશ હોય તો તે માણસ જીવનના કોયડાઓનો
શાન્તિથી ઉકેલ લાવી શકે, પરંતુ જેના મનમાં પક્ષપાત
છે તે માણસ શાન્તિથી ચાને પ્રમાણિકપણે સામાન્ય
વિચાર પણ નહિ કરી શકે, તો ધર્મ જેવી અસામાન્ય
(ગહન) વાતનો વિચાર તો એ ક્યાંથી કરી શકે ?

આ ગુણવાળો આત્મા જીવનના અટપટા અને
ગુંચવણલય્યાં પ્રસંગોમાં પણ પોતાની બુદ્ધિનું અને
શક્તિનું વિવેકશક્તિદ્વારા સમતોલપણું જાળવી શકે છે,
અથવા વિવાદલય્યાં પ્રસંગોમાં પોતે કોઈ એક બાબતને
ઝુકી પડતો નથી, બન્ને બાબતથી અલિપ્ત રહે છે,
અથવા તો સત્ય વસ્તુનો તોડ કાઢી તેનો સ્વીકાર કરે છે,
અને અસત્ય વસ્તુનો ત્યાગ કરે છે, પણ સત્યાસત્યનો
નિર્ણયાત્મક વિભાગ કરવા માટેની અશક્તિમાં સત્યને
જાનીઓના ઉપર છોડવું એ પણ માધ્યસ્થતા છે.

મધ્યસ્થ સૌમ્યદષ્ટિ આત્મા-રાગ-દ્વેષ અને
ક્રુરતાથી રહિત હોય છે. આવો આત્મા કદાચાહી હોતો
નથી, આ ગુણથી સુશોભિત આત્મા વૈરવિરોધનું કારણ
બનતો નથી પરંતુ સર્વજીવને ગ્રાહ્ય વચનવાળો બને છે.

આ ગુણ પત્ર ધર્મરૂપી રત્નને પ્રાપ્ત કરવામાં અમોઘ સાધન છે.

પ્રખર પંડિત હરિભદ્ર પુરોહિત આ ગુણના પ્રતાપે શ્રીહરિમંત્રસૂરિ મહાન આચાર્ય થયા હતા.

(૧૨) ગુણાનુરાગ ગુણ

ગુણાનુરાગી એટલે—ગ્રીભના ગુણો ભેદને રાજી થાય, દુઃખ પ્રકુલિત થાય, મસ્તક ઝુકી પડે, રૂવાંટા ખડા થઈ જાય.

ગુણાનુરાગી આત્મા—જ્યાં જુવે ત્યાંથી ગુણને યોધી કાઢે, એની દૃષ્ટિમાં એવી વૈમાનિક શક્તિ પ્રકાશ છે કે દર કોઈ વ્યક્તિ કે દરકોઈ પદાર્થમાંથી પોતાને ઉપકારી એવો ગુણ યોધી કાઢે છે.

વદાલમોઈ માતા હજાર બાળકોના શુદ્ધમાંથી પોતાના લાટકવાયા બાળકને યોધી કાઢે છે, તેમ નાનો બાળક હજાર સ્ત્રીઓના સમુદયમાંથી પોતાની માતાને યોધી કાઢે છે, એવી રીતભાત ગુણ યોધવામાં ગુણાનુરાગીની હોય છે.

શત્રુમાં પત્ર ગુણ જણાય તો એ ગુણની અનુમોદના કરે છે, ને કે એ તો કેઈને શત્રુ માનતો નથી, પરંતુ કારણવશાત્ કેઈ શત્રુ બન્યો હોય તો પણ એના ગુણ પ્રત્યે એને સખાવ હોય છે.

ગુણાનુરાગી કોઈના પણ દોષ જોઈને પોતે તે દોષથી અલિપ્ત રહે છે, અને નિર્ગુણીની દયા ચિંતવે છે.

નિન્દા, ચાડી, ઇર્ષ્યા, અદેખાઈ, વિગેરે દુર્ગુણો ગુણાનુરાગ આવ્યા પછી રહી શકતા નથી.

ગુણાનુરાગ નામનો આ ગુણ ખીજ અનેક ગુણોને ખોલાવી લાવે છે, અને આત્માને ધર્મરૂપી રત્નની પ્રાપ્તિ કરાવવા માટે યોગ્ય બનાવે છે.

આ ગુણના પ્રતાપે-દેવની પરીક્ષા વખતે કૃષ્ણ મહારાજએ દુર્ગન્ધની બદખોને છોડતા મરી ગયેલા કુતરાના પણ ચળકતા દાંતની પ્રશંસા કરી હતી.

(૧૩) સત્કથિક ગુણ

સત્કથિક એટલે-જેમાં કોઈની નિન્દા ન હોય, તેમજ પોતાની બડાઈ ન હોય, વળી ઇર્ષ્યાયુક્ત વચન ન હોય, અને કપટભરી-દ્રેષભરી વાણી ન હોય, પરંતુ સાપેક્ષપણે યથાર્થ સ્વરૂપે કહે.

આ ગુણયુક્ત આત્મા એવી ધર્મકથાઓ, એવા સંવાદો, એવી ચર્ચાઓ, એવા વાર્તાલાપો, એવા તર્કો કરે કે જેથી આત્માની ઉન્નતિજ થાય અને વિવેક રત્ન મેળવાય.

વિકથા એટલે-જે કથાઓ ઉપનય (ઉપનયદાર અર્થાત્ સારાંશ) મોક્ષમાં-આત્મગુણમાં ન ભેગાય (ધર્મભાગે) વળ્યા એવું કહેવામાં ન આવે) પરંતુ ખાધું પીધું અને રાજ્ય કર્યું એવું કહેવામાં આવે તો તે વિકથા કહેવાય.

તે વિકથા સાત પ્રકારની છે. (૧) સ્ત્રીકથા (૨) બકાકથા (૩) દેશકથા (૪) રાજકથા (૫) દર્શન બેદિની કથા (૬) ચારિત્ર બેદિની કથા (૭) મૃદુકાશ્વિની કથા. આ સાતે પ્રકારની વિકથાનો ત્યાગ કરે.

(૧) સ્ત્રીકથા-મત્કથિક આત્મા સ્ત્રીઓના લાવ-ભાવ, રૂપ-રંગ કે વિલાસની વાતો ન કરે.

(૨) બકાકથા-ખાન-પાનની સમબરી વાતો ન કરે.

(૩-૪) દેશકથા અને રાજકથા-રાજ્યોની કે ની વિદ્રોહ-યુદ્ધ કે અન્ય વાતો ન બોલે.

(૫) દર્શનબેદિનીકથા-દર્શન (આત્મ-અર્થ)થી દેનારી વાતો ન કરે.

(૬) ચારિત્રબેદિની કથા-ચારિત્રથી પતિત શાય વાતો ન કરે.

(૭) મૃદુકાશ્વિનીકથા-કેામળતા અને દરજ્જાતા રાંધે એવી વાતો ન કરે.

યથા-પુત્રાદિકના વિયોગના દુઃખથી માતા-પિતા આદિના કર્ણ વિલાપો હોય છે, જેમકે-હે પુત્ર ! મને અનાથને તેં કેમ સુકી દીધી-વિગેરે.

દુઃકમાં એ આત્મા ભૌતિકવાદની (પાંચે ઇન્દ્રિયોના વિષયોની) ભલકભરી વાતો ન કરે, પણ અધ્યાત્મવાદની (આત્માના ગુણોની) વાતો કરે, કે જેથી સ્વ અને પરનું કલ્યાણ થાય.

વાણી એ હૃદયના વિચારોનું પ્રતિબિંબ છે માટે જ સત્કથાવાળી વાણી આત્માની ઉન્નત્તિનું ઉપયોગી સાધન છે.

વિકથાના સંગથી મલિન થયેલ મનવાળાનું વિવેક રૂપી રત્ન નાશ પામે છે, અને વિકથા કરવાનો તથા સાંભળવાનો ત્યાગ કરવાથી આત્મા સત્કથા ગુણુવાળો બને છે.

આ ગુણુના પ્રભાવે શીલવતીએ કામમાં અન્ધ બનેલા મંત્રીઓને સદાચાર માર્ગે વાળ્યા હતા, અને અરિદમન રાજાને પણ ધર્મમાં દૃઢ શ્રદ્ધાવાળો બનાવી રતનપુર નગરમાં શિયલનો ડંકો વગડાવ્યો હતો.

(૧૪) સુપક્ષ યુક્ત ગુણ

સુપક્ષ એટલે-માતૃપક્ષ અને પિતૃપક્ષ એ જેનો ધર્મનો અવિરોધી હોય તે સુપક્ષ કહેવાય.

માતા, પિતા, ભાઈ, બગિની, વિગેરે સંબંધીઓને ધર્મી હોય અને બીજાઓને ધર્મમાંથી જતાં અટકાવનાર ન હોય એવા કુળની પ્રાપ્તિ તે સુપક્ષ સુજ્ઞ દેહેવાય.

આવા કુળમાં જન્મ થવાથી માતા પિતા આદિ પિતાના બાળકોને ધર્મમાંથી વાળે છે, અને ધર્મમાં આગળ વધેલાઓને ઉન્નત આપે છે, માટે આવા કુળમાં ધર્મની પ્રાપ્તિ સુલભ હોય છે.

દેખાદેખી ધર્મ કરવાનું મન થાય અને એમ કરતાં સાચા ધર્મ કરનાર ધર્મ વ્યવસ્થા વિનય, ઉદારતા વિગેરે ગુણોમાં માતા પિતા આદિનો વારસો પણ હાવજ હોય છે. માટે સુપક્ષ સુજ્ઞ એ પણ ગુણ ગણાય છે. એનો અર્થ એવો તો ન જ કરવો કે પરિવાર વિનાનો માનવી ધર્મ ન જ કરી શકે.

સુપક્ષ સુજ્ઞતામાં ધર્મની પ્રાપ્તિ અત્યંત સુલભ અને છે, અને કુપક્ષ સુજ્ઞતામાં ધર્મની પ્રાપ્તિ અત્યંત દુર્લભ અને છે. એ અપેક્ષાએ આ ગુણ વિચારણીય છે.

સંતાનોને ધર્મમાં વિશ્વ નાખનાર તેમજ ધર્મથી વિમુખ રાખનાર, અને ધર્મ કરતા અટકાવનાર માતા, પિતા, ભાઈ-બગિની, વિગેરે કુપક્ષ કહેવાય.

આ બીજામાં ગુણના ચોક્કસ પાતાની માતા પાદિનીએ પાતાના એકના એક તાડકવાયા બાળપુત્રને વટોરાઓ દેના, જે પરિણામે કલિકાલ સર્વજ્ઞ દીમા દેમચંદ્રાચાર્ય નામે મહાન્ આચાર્ય તરીકે પ્રસિદ્ધ થયા હતા—

આ ગુણ ન હોવાથી ભૂગુ પુરોહિતે પોતાના
અન્ને બાળકોને ધર્મનો રંગ ન લાગે તેટલા માટે “ આ
સાધુઓ લુટારા છે, માંસ ખાનારા છે, નાના
બાળકોને પકડી જાય છે ” વિગેરે સંસ્કારો દરરોજ
નાંખતો હતો, અને જ્યાં સાધુઓનું આવાગમન
ન થાય તેવા ગામમાં જઈ વસ્યો હતો.

આ ચૌદમો ગુણ પુણ્યાનુબંધી પુણ્યના યોગે
પ્રાપ્ત થાય છે જે મોક્ષ મહેલમાં પહોંચવા માટે સીડીનું
કામ કરે છે.

(૧૫) દીર્ઘદર્શિતા ગુણ

દીર્ઘદર્શિતા એટલે-ભૂતકાળમાં બની ચૂકેલા
સારા-નરસા બનાવોના આધારે ભવિષ્યકાળમાં કાર્યોનું
સુંદર પરિણામ લાવવા માટે વર્તમાનકાળની સારી
વિચારધારા રાખે.

જે કાર્ય કરવું હોય તે બહુ જ વિચારણાપૂર્વક તેમજ
ચોજના પૂર્વક કરે, ધાર્મિક, વ્યવહારિક અને વ્યાપારિક
કાર્યો કરતાં અગાઉ લાંબા કાળે પણ હિતાર્થની પ્રાપ્તિ
જે રીતે થાય તેમ હોય તે રીતે કાર્ય કરે.

આ રીતે કાર્ય કરવામાં આવે તો પશ્ચાત્તાપ
કરવાનો વખત આવે નહિ.

આ ગુણ ત્યારે જ ગણાય કે તેના કાર્યો-સુંદર
પરિણામ સાથે સંબંધ રાખે.

પોતાને અને પાસકાને ઉપકારક થાય એવી વિચારપૂર્વકની કાર્યવાહીમાં દીર્ઘદર્શિતા શુભ રહેશે હોય છે.

આ દિનના અભાવે શક્તિ હોવા છતાં પણ ઉત્તમ કાર્યો કરી શકાય નહિ.

આ શુભવાળી દિનના પ્રભાવથી પૈથલ્યા મંત્રીએ દેમડ મંત્રીના નામની દાનશાળા ખોલી, અવાકોદ રૂપિયાનો ખર્ચ કર્યો હતો, તેના પરિણામી જનશાળાની પ્રભાવના સાથે પોતાના ઇચ્છિત (જિનમંદિર નિર્માણરૂપ) કાર્યની સિદ્ધિ થઈ.

(૧૬.) વિશેષજ શુભ

વિશેષજ એટલે-કોઈ પણ વસ્તુમાં કે કોઈ પણ જીવમાં રહેલા શુભ અને દોષરૂપ વિશેષતાને પસંદગી સહિત પળે જાણવાની શક્તિ.

આ શુભવાળા આત્માવટે સર્વજ્ઞ શુભ અને દોષ એ બન્નેની સાચી તારણસી થાય છે તેથી તેને શુભ-અદુષ્ટ અને દોષત્યાગ શુભજ અને ઇ. આમ કરવાથી પોતે દિવને દિવસે વધારે શુભી બનતો જાય છે અને દોષો પ્રત્યે એ વધુને વધુ ઉપેક્ષા કરતો જાય છે, તેમજ પોતાના જીવનમાં જે કોઈ દોષ હોય એને ચીત્તી ચીત્તીને કાઢતો જાય છે.

ધર્મરૂપી રત્નની પ્રાપ્તિ કરવા માટે આ શુભ પણ વિશેષ આવશ્યક પાત્ર બને છે.

પોતામાં અભિમાન ન હોય અને વિનય હોય તો જ આ ગુણ વિકસે છે. વિનયના અભાવમાં આ ગુણ ટકી શકતો નથી.

જ્ઞાનવૃદ્ધીના આદેશોને માન આપવાથી આત્મા ધર્મરૂપી રત્ન મેળવી શકે છે.

(૧૮) વિનય ગુણ

વિનય એટલે-ગુણથી વિશિષ્ટ જણાતા આત્માઓ પ્રત્યે નમસ્કારભાવ-નમ્રભાવ તેમજ તેમની સેવા-ભક્તિ કરવા ઇચ્છા તે વિનયગુણ.

અઠાર દોષોનો ત્યાગ કરી જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રમાં આગળ વધેલા આત્માઓ પ્રત્યે શુદ્ધ-વિનમ્ર-વર્તન એ પોતાના આત્માના દોષોને દૂર કરીને ગુણોને વિકસાવવામાં એક મહાન સાધન છે, દોષ ત્યાગના કૃણ સ્વરૂપ ગુણોનો પ્રારંભ વિનયથી થાય છે, વિનય વિનાના ખીળ ગુણો એકઠા વિનાના મીંડા જેવા છે અર્થાત્ દંભ માત્ર છે.

વિનયફલં શુશ્રૂષા-ગુરુશુશ્રૂષાફલં શ્રુતજ્ઞાનમ્;
જ્ઞાનસ્ય ફલં વિરતિ-વિરતિફલં ચાશ્રવનિરોધઃ (૧)

સંવરફલં તપોબલમથ-તપસો નિર્જરાફલં દૃષ્ટમ્;
તસ્માત્ ક્રિયાનિવૃત્તિઃ, ક્રિયાનિવૃત્તેરયોગિત્વમ્ (૨)

યોગનિરોધાદ્ભવસંતતિક્ષયઃ, સંતતિક્ષયાન્મોક્ષઃ;
તસ્માત્કલ્યાણાનાં, સર્વેષાં ભાજનં વિનયઃ (૩)

પરમ પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંતે કંઠીસ્વમંત્રીને વિનયનું ફળ નીચે પ્રમાણે જતાવ્યું હતું. તે અદિ જતાવવામાં આવે છે કે-વિનયથી શુદ્ધી મેવાનો લાભ પ્રાપ્ત થાય છે, શુદ્ધી સેવાથી-શ્રુતજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય છે, શ્રુતજ્ઞાનથી વિરતિની પ્રાપ્તિ થાય છે, વિરતિથી આવતા કર્મ અટકે છે, જંધાતા કર્મ અટકી જવાથી તપનું જગ પ્રાપ્ત થાય છે, બારે પ્રકારનો તપ દરવાથી કર્મનો નાશ થાય છે, કર્મનો નાશ થવાથી મન-વચન અને કાયાની પ્રવૃત્તિઓ ધીમી પડે છે, મન-વચન અને કાયાની પ્રવૃત્તિઓ ધીમી પડવાથી મન-વચન અને કાયાના યોગોને અટકાવી શકાય છે, મન-વચન અને કાયાના યોગોને અટકાવવાથી સંસારની પરંપરાનો નાશ થાય છે, સંસારની પરંપરાનો નાશ થવાથી આત્મા કર્મથી સર્વથા મુક્ત બને છે, અને કર્મથી મુક્ત થયેલા આત્મા તત્તજ સિદ્ધિગતિ (મોક્ષમા) બિરાજમાન થાય છે, તે કારણથી સર્વનું મુખનું મૂળ કારણ વિનય ઃ

વિનય એ દરેક શુભનું બીજ (કારણ) છે અને કષાયોથી મુક્ત થવું એ નેનું અર્થનિમ્ન ફળ છે માટે જ વિનય એ દરેક શુભમા અર્ધસદ પદ બોગવે ઃ. ધર્મરૂપી રત્નની પ્રાપ્તિમાટે આ શુભ અવરય નોઈ એ.

એષ્ટક શાસ્ત્રો પશુ ઉ-નામિની અને અવનામિની એ બે વિદ્યાઓ વિનય વડે (બાલતાં જ કાચને સાધનારી) મેળવી હતી.

(૧૯) કૃતજ્ઞતા ગુણ

કૃતજ્ઞતા એટલે-ખીજઓએ પોતા પ્રતિ કરેલા ઉપકારોને સારી રીતે જાણનાર.

માતા, પિતા, કલાચાર્ય, ધર્મગુરુ, આજીવિકાનું સાધન કરી આપનાર, આપત્તિમાં ધીરજ-દિલાસો આપનાર, સંકટમાં સહાય કરનાર, લયમાંથી ઉગારનાર, આદિ અનેક પ્રકારના ઉપકારીયોના ઉપકારને યથાતથ્ય સ્વરૂપે જાણે અને એ ઉપકારી પ્રત્યે યથાયોગ્ય આદરભાવ-પૂજ્યભાવ રાખે, તેમજ અવસરે ઉપકારીઓના ઋણને ફેરવાની ભાવનાવાળો પણ હોય.

સમક્ષિતદાતા ગુરૂતણો, પરચુવચાર ન થાય;
ભવ કોટાકોટિએ કરી, કરતાં કોટિ ઉપાય. (૧)

સાચી વસ્તુની ઓળખાણ કરાવનાર ગુરૂમહારાજ સૌથી મહાન ગણાય, એના ઉપકારનો બદલો કરોડો ભવોમાં કોટિ ઉપાય કરવામાં આવે તો પણ વાળી શકાતો નથી.

ધર્મરૂપી રત્નને પ્રાપ્ત કરવામાં આ ઓગણીસમો ગુણ અગત્યનો ભાગ ભજવે છે.

આ ગુણના પ્રતાપે જ કુમારપાળ રાજા પ. પૂ. કલિકાલ સર્વજ્ઞ આચાર્ય ભગવંત શ્રીમદ્ ભૈમચંદ્રાચાર્યના અનન્ય ભક્ત બન્યા હતા.

પોતાના મુખે પોતાની પ્રશંસા કરે નહિ, કેમકે તેમ કરવાથી—

પરાત્મનિંદાપ્રશંસે સદસદ્ગુણાઽઽચ્છાદનોદ્ભાવને ચ નીચૈ-
ર્ગોત્રસ્ય (તત્ત્વાર્થ સૂત્ર અ૦ ૬-૨૪)

બીજાની નિન્દા કરવાથી અને પોતાની પ્રશંસા કરવાથી તેમજ બીજાના છતાં ગુણો ઠાંકવાથી તેમજ પોતામાં ગુણો ન હોય છતાં મારામાં તેથી અધિક ગુણો છે તેમ પ્રકાશવાથી તેમજ બીજામાં અછતા દોષોનું આરોપણ કરવાથી—આત્મા નીચગોત્ર કર્મ બાંધે છે.

આ વીસમા પરહિતાર્થકારી ગુણના પ્રતાપે વિક્રમ રાજ્યે પોતાના બળનામાંથી ધન આપી પ્રજાને ઝડપ (કરજ)ના દુઃખથી મુક્ત કરાવી હતી, તેની યાદ-ગિરીમાં આજે પણ પરદુઃખભંજનના બિરુદને ધારણ કરનારા એ રાજાનો વિક્રમ સંવત ચાલી રહ્યો છે.

આવો સાત્ત્વિક આત્મા ધર્મરૂપી રત્નની પ્રાપ્તિ માટે સુયોગ્ય ગણાય છે.

(૨૧) લબ્ધલક્ષ્ય ગુણ

લબ્ધ લક્ષ્ય એટલે—રાત દિવસ અન્ય કાર્ય કરવા છતાં પોતાની મૂળભૂત વસ્તુને મેળવવા નહિ ભૂલનારો એટલે શુદ્ધ, સાધ્ય—સાધન ભાવમાં સદા જાગૃત-રહેનારો.

માનવ હવનને માટે મેળવવા યોગ્ય પદાર્થ માત્ર મોક્ષજ છે, એમ જાણીને આત્માને કર્મથી છોડાવવાનો ઉદ્દેશ કરે, આત્મા-કર્મથી મુક્ત ક્યારે થાય ? દોષોથી મુક્ત થાય તો, દોષોથી મુક્ત ક્યારે થાય ? પ્રાપ્ત સાયોપચમિક ગુણોમાં આત્માને સ્થિર કરે તો એટલે આત્મગુણોમાં રમણતા કરે તો,

આત્માના ગુણોમાં રમણના કરવી એ શુદ્ધ સાધનતા છે એમ માની શાસ્ત્ર અધ્યયન વિગેરે એકાદના-પૂર્વક કરે, જેથી અભ્યાસ કરાવનારા ગુરૂને પરિશ્રમ (મહેનત) ન પડે, અને પોતાને મહેલાઈથી શાશ્વત્ સ્થાન પ્રાપ્ત થાય.

લઙ્કાલક્ષ્ય વિનાનો આત્મા-પોતાના હવનમાં ધાર્મિક (ભૌતિક) દરેક વસ્તુ વધુ ને વધુ મળે-નેવા વિચાર કરતો હોય છે, પરંતુ જગત્ છોડીને જવાનું તે નિશ્ચિત છે તે ખ્યાલમાં જ રાખતો રોતો નથી.

લઙ્કાલક્ષ્ય (મોક્ષાર્થોપાદૃ) આત્મા-આવતા બવ માટેનું જાતું બાંધી લેવા માટે પોતાને ઉપયોગી કાર્ય દરદરેથી ચાંત ચિત્ત રાખી કચેજ જાય છે, આ જાતું બાધુ બવમાં તેમજ મધો પછી બીજા બવ માટેની કમાળી રેપ છે, એમ ને સમજે છે, જેથી બાધુ બવ તે મુખારી થાય છે, તે માથે બાધુ બવ મુખરવાળી બીજા બવો પણ મુખરી જાય છે, અને એથી પરંપરાએ (ઉત્તરોત્તર) દરેક

ભવ સુધરતા જાય છે તેથી તે છેવટે મોક્ષ સુખના લક્ષ્યને પહોંચી વળે છે, માટે જ-લબ્ધલક્ષ્યવાળો આત્મા માનવ ભવ પામીને આ એકવીસ ગુણો મેળવવામાં પાછી પાની કરતો નથી.

इणमेव निगंधे पावयणे सच्चे अट्ठे परमट्ठे, सेसे अणट्ठे.

આ લબ્ધલક્ષ્ય ગુણવાળો સુર પુરૂષ શુદ્ધ-સાધ્ય-સાધનતા પ્રાપ્ત કરવા માટે મેળવવા લાયક નિર્ઘન્ય પ્રવચનને જ પરમ સત્ય માને છે અને તેને જ પરમાર્થરૂપ માને છે, તે સાથે અન્ય (અદાર પાપ-સ્થાનકો, ધન, ધાન્ય, સ્ત્રી, બાગ, બંગલા, અને પુત્રાદિ) અધી વસ્તુને અનર્થકારી પણ માને છે.

આવી દૃઢ શ્રદ્ધા શુદ્ધ-સાધ્ય-સાધનભાવમાં હોવાના કારણે ધર્મરૂપી રત્ન પ્રાપ્ત કરવાની તેનામાં સાચી યોગ્યતા હોય છે, તેથી ક્રમે ક્રમે તે આત્માના ઉપર લાગેલા કર્મના આવરણો હઠતા જાય છે અને પોતે નિર્મળ બનતો જાય છે.

ખરેખર ! આ એકવીસમા ગુણવાળો આત્મા તે મહાનૂપદને શીઘ્ર પ્રાપ્ત કરે છે એ નિઃસંશય વાત છે. તે ઉત્તરોત્તર બતાવવામાં આવે છે.

આ એકવીસ ગુણવાળો-દ્રવ્યશ્રાવક કહેવાય-તે ભાવશ્રાવકના ગુણો મેળવીને ભાવસાધુપણને યોગ્ય બને છે. હવે તે ભાવશ્રાવકના ગુણો-(લક્ષણો) બતાવવામાં આવે છે.

—:ભાવ શ્રાવકનાં લક્ષણો:—

ભાવ શ્રાવકના ક્રિયાગત છ લક્ષણ અને ભાવગત સત્તર લક્ષણ નીચે પ્રમાણે છે.

ક્રિયાગત છ લક્ષણોથી હું ભાવશ્રાવક છું કે નહિ ? તે પોતાની ક્રિયા થઈ પોતે પોતાને જાણે અને પોતાને જાણે પણ તેની ક્રિયાથઈ જાણી શકે છે, જ્યારે ભાવગત સત્તર લક્ષણોથી પોતે પોતામાં ભાવશ્રાવકપણાની શ્રદ્ધા કરે, તે લક્ષણો અનુક્રમે હવે બતાવવામાં આવે છે.

ભાવ શ્રાવકનાં ક્રિયાગત છ લક્ષણ

કૃતમત કર્મો શીલાધાર, ગુણવંતોને જ્ઞાનુવ્યવહાર;
શુદ્ધ સેવીને પ્રવચન દક્ષ, શ્રાવકભાવે' એ મત્યક્ષ
(૧-૧૨)

(૧) મતધારી (૨) શીલવંત (૩) ગુણવંત (૪)
જ્ઞાનુવ્યવહાર (૫) શુદ્ધસેવી (૬) પ્રવચનદક્ષ, ભાવ શ્રાવકનાં
ક્રિયાગત આ છ લક્ષણોને મરોપાધ્યાય છીમા ધરો.
વિજયજીએ ૩૫૦ શાયાના સ્તવનમાં બતાવેલાં છે.

(૧) મતધારી—

અવળા જાણુજા અહાજુકદાર, ચદિસેવા એ ચાર પ્રકાર;
પ્રથમભેદના અનધારીયે', અર્થ' નાસ એમ અવતારીયે
(૧)

મત ચાર પ્રકારે (૧) શ્રવણ-કર્તવ્ય અકર્તવ્યના સ્વરૂપને વિનયથી સાંભળે (૨) જાણુન-ભંગાદિ સહિત આચાર આદિને જાણે (૩) ગ્રહણ-શાની ગુરૂ પાસે મત ગ્રહણ કરે (૪) પડિસેવન-લીધેલા મતોને ઉપસર્ગ-સંકટ આવે તો પણ ન છોડે અને સમ્યક્ પ્રકારે સહન કરે.

(૨) શીલવંત-

એવે આયતણા ઉદ્દેશ, પર ઘર તજે આણુખલડવેશ;
વચનવિકાર તજે શીશુલીલ, મધુરભણુએ પડૂવિંધ
શીલ (૨)

શીલ છ પ્રકારે (૧) સાધર્મિક બંધુઓનો જ્યાં મેળાપ થતો હોય તેવા આયતન-સ્થાનમાં રહે (૨) કારણ વિના ખીજના ઘેર જાય નહિ (૩) પોતાની સંપત્તિ અને સંસ્કૃતિનું ઉલ્લંઘન કરનારો વેશ પહેરે નહિ. (૪) પોતાને તેમજ ખીજને કાગ-દ્રેષ વધે તેવું જોલે નહિ (૫) અમે હજી ખાળક છીએ તેવું જોલે નહિ, અને ખાળકને યોગ્ય ક્રિયા કરે નહિ (૬) વળી તેની ભાષા મધુર હોય પરંતુ કઠોર, ફલેશવાળી, મોહના ચાળાવાળી, અનર્થદંડવાળી વાણી ન જોલે.

(૩) ગુણુવંત-

ઉદ્યમ કરે સદા સજાયા, કરણ વિનયમાં સર્વ ઉપાય;
અનભિવેશી રૂચિ જિનઆણા, ધરે પંચગુણુ એહ-
પ્રમાણુ (૩)

ગુણ પાંચ પ્રકારે—(૧) નિરંતર પાંચ પ્રકારનો (વાંચના, પૃચ્છના, પરાવર્તના, અનુપ્રેક્ષા, ધર્મકથા) સ્વાધ્યાય કરે (૨) જ્ઞાન આથે શુભ ક્રિયા કરનારો પણ હોય (૩) જાવન પ્રકારનો વિનય કરે.

વિનયના જાવન બેઠ-લીથંકર, સિદ્ધ, કૃત્ત, ગણ, સંધ, ક્રિયા, ધર્મ, જ્ઞાન, જ્ઞાની, આચાર્ય, સ્થવિર, ઉપાધ્યાય, ગાળી, આ તેરનો ચારપ્રકારે (મન, વચન, કાયાથી તેમજ ઉપચારથી તેમાં ઉપચાર વિનય પણ ચાર પ્રકારે થાય છે. અનાશાનના, કાક્ષિ, અદુભાન, શુભગાન) વિનય કરવો.

(૪) વ્યવહારમાં કદાચદી ન હોય (૫) જિનેશ્વર જાગવંતની આજ્ઞાને સ્વાસ્થ્ય કાઢીએ જાળનારો હોય.

(૬) મનુષ્યવ્યવહારી—

અવિનયકથન અવંચકક્રિયા, પાતિકપ્રકટન બંધી પ્રિયા; બોધબીજ સદ્ભાવે સાર, ચારબેઠ એ મનુષ્ય વ્યવહાર (૪)

સરળ વ્યવહાર ચાર પ્રકારે (૧) સત્ય બોલે, બેઠલે અવિનય વચન બોલે (૨) કાઠને ઉતરે નહિ તેમજ બીજને કદ દપને તેવી ક્રિયા ન કરે (૩) બીજે પાપના માર્ગે જતો હોય તો તેને પણ પાપાર્થોગ્ય અનધંપણ સ્થાપિત્ય જણાવે (૪) દંભ અને સ્વાદં વિનાની નિષ્કપટભાવે મત્રી કરે.

(૫) ગુરૂસેવી—

ગુરૂસેવી ચતુર્વિધ સેવના, કારણ સંપાદન ભાવના;
સેવે અવસરે ગુરૂને તેહ, ધ્યાનયોગનો ન કરે છોડ (૫)

ગુરૂની સેવા ચાર પ્રકારે (૧) પોતે સેવા કરે
(૨) ખીજા પાસે સેવા કરાવે (૩) ઔષધ, લેષજ લાવી આપે
(૪) ગુરૂ સ્વાધ્યાયમાં આગળ વધે-તેવી રીતે તન-મન-ધન
અને બુદ્ધિથી સેવા કરે.

(૬) પ્રવચનદક્ષ—

સૂત્રઅર્થ ઉત્સર્ગવવાય, ભાવે વ્યવહારે સોપાય;
નિપૂણપાણુ પાત્ર્યો છે જેહ, પ્રવચનદક્ષ કહિજે તેહ (૬)

આગમમાં કુશળતા છ પ્રકારે—(૧) સૂત્ર કુશળ
(૨) અર્થ કુશળ (૩) ઉત્સર્ગ કુશળ (૪) અપવાદ
કુશળ (૫) વિધિ કુશળ (૬) જીતવ્યવહારમાં કુશળ
(દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવની અપેક્ષાએ જે રીતે આત્મા
રાગ-દ્વેષ ઉપર જય મેળવે તે જીતવ્યવહાર જાણવો.

ભાવ શ્રાવકનાં ભાવગત સત્તર લક્ષણો

ઈતિંદિય તથ સંસાર વિસય આરંભ મેહ દંસણઓ;
ગઢુરિગાઙ્ગપવાહે પુરસ્સરં આગમપવિત્તી (૧)
દાણાઙ્ગ જહાસત્તી પવત્તણં વિહિ અરત્તદુટ્ઠેય;
મજ્જતથ મસંચદ્ધે પરત્થકામો વ મોગીય (૨)
વેસા ઇવ ગિહવાસં પાલહ સત્તર સપય નિવઢંતુ;
ભાવગય ભાવસાવગ-લક્ષણમેયં સમાસેણં (૩)

(૧) સ્ત્રી (૨) ઇન્દ્રિય (૩) અર્થ (૪) મંસાર
(૫) વિપથ (૬) આરંભ (૭) ગૃહ (૮) દર્શન (૯)
અમદર પ્રવાહ (૧૦) આગમઅનુસાર પ્રવૃત્તિ (૧૧)
યથાશક્તિ દાન (૧૨) ધર્મ પ્રવૃત્તિ (૧૩) અદ્વિતિય (૧૪)
મધ્યસ્થ (૧૫) અમુખદ (૧૬) પરાયં કામ ઉપભોગી
(૧૭) વેશ્યાવદ ગૃહવાસ પાલન-આ પ્રમાણે બાવધાવકનાં
બાવગન સનર લક્ષણે દુઃકમાં જતાવેલાં છે.

(૧) સ્ત્રી-પરસ્ત્રીમાં ચિત્ત જવા દે નહિ, અને
પોતાની સ્ત્રી સંબંધી પણ કામના ત્યાગની બાવનાવાળાં હોય.

(૨) ઇન્દ્રિય-વિષયોમાં દોહની ઇન્દ્રિયોને ધરાવ્ય
જાનથી અટકાવે.

(૩) અર્થ-ધન-ધાન્યાદિ દ્રવ્ય અર્થને આપત
હોયેગુરુ કારણ જાણી સમરન દ્રવ્યને અમાર જાણે.

(૪) મંસાર-મંસારને વિટંબના રૂપ જાણીને
મંસારને વધારવાની ઇચ્છા ન કરે.

(૫) વિપથ-નૃપજાની વૃદ્ધિ કરનાર તેમજ પરિણામ
અનંતકાળ બચાવે દુઃખ આપનારા ઇન્દ્રિયોના વિષયોથી
વિદાગી અને.

(૬) આરંભ-અવધારણી દોષ-આલસિયા માટે
અધિક આરંભનો ત્યાગ કરી અવધારણી અને.

(૭) ગૃહ-કુટુંબાદિના સંબંધથી જકડાયેલો હોવાથી (દીક્ષા ન લઈ શકવાથી) ગૃહવાસ જેલ સમાન માને.

(૮) દર્શન-ગુરુભક્તિથી દર્શનગુણ પ્રાપ્ત થાય છે, વળી સંસારથી છોડાવનાર પણ સુગુરુ છે, માટે સુગુરુમાં અટલશ્રદ્ધા ધારણકરી તેમની પૂર્ણભાવે ભક્તિ કરે.

(૯) અગદુર પ્રવાહ-ગાડરીયાપ્રવાહ (લોકની ચાલ)માં તણાય નહિ, કારણકે લોકસંજ્ઞાવાળો આત્મા લોકોત્તરધર્મની (મોક્ષની) આરાધના કરી શકતો નથી.

(૧૦) આગમ અનુસાર પ્રવૃત્તિ-શાસ્ત્રને અનુસાર પ્રવૃત્તિ કરે એટલે વિધિનો રાગી થઈ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવને અનુસરીને સર્વકાર્યો વિધિપૂર્વક કરે.

(૧૧) યથાશક્તિ દાન-થોડામાંથી પણ થોડું આપે, દાન વિનાનો દિવસ તેને વાંછ્યો લાગે.

(૧૨) ધર્મપ્રવૃત્તિ-ધર્મદેવીઓના ભયથી ધર્મ કરવામાં લાજે નહિ.

(૧૩) અરક્તાદિષ્ટ-ધન, સ્વજન, આદિ સંસારી ભાવોમાં રહેલો હોય તો પણ પોતાના ભાવથી રાગ-દ્વેષ રહિત રહે.

(૧૪) મધ્યસ્થ-રાગ-દ્વેષથી એકાંત પક્ષમાં તણાય નહિ, જે સાચું હોય તે પોતાનું કરી લે, પરંતુ પોતાનું જ સાચું છે એવા પરિણામવાળો ન હોય.

—: ભાવસાધુનાં સાત લક્ષણો :—

કિરિયા મારગ અનુસારિણી, શ્રદ્ધા પ્રવર અવિવાદ;
ઋજુભાવે પન્નવણિજતા, કિરિયામાં હો અપ્રમાદ (૧)
નિજશક્તિ સારે કાજનો, આરંભ ગુણ અનુરાગ;
આરાધના ગુરૂઆણુની, જેહથી લઇએ હો ભવજલતાગ (૨)

(૧) માર્ગાનુસારિણી ક્રિયા (૨) પ્રવર-શ્રદ્ધા (૩)
ઋજુભાવે દેશના (૪) અપ્રમત્તભાવે કિરિયા (૫) આરંભી
(૬) ગુણાનુરાગી (૭) ગુરૂઆશાપાલક.

ભાવસાધુના સાત લક્ષણો સિદ્ધાન્તમાં જણાવ્યા છે
તે નીચે મુજબ જાણવા.

(૧) માર્ગાનુસારિણી ક્રિયા-માર્ગ એટલે મોક્ષ માર્ગ,
તે શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતોએ (૧૪) ચૌદ ગુણસ્થાનના ક્રમે
જણાવ્યો છે, તે મુજબ આચરણા કરે.

(૨) પ્રવર-શ્રદ્ધા-સર્વ દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવના સ્વ-
રૂપમાં નય-સાપેક્ષ યથાર્થ-નિશ્ચયબુદ્ધિવાળો હોય.

(૩) ઋજુ-દેશના-પ્રવરશ્રદ્ધાના ગુણે કરી સ્વ-પરને
યથાયોગ્ય હિતકારી ધર્મદેશના આપનાર હોય.

(૪) અપ્રમત્ત-રત્નત્રયી (જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર)ની આ-
રાધના-અપ્રમત્તભાવે કરે [ષડ્ગુણવનિકાયની દયા (જયણા)
પૂર્વક સર્વ કાર્યો કરે]

(૫) આરંભ-પોતાની શક્તિનું બળાબળ સારી રીતે
જાણીને કોઈપણ ધર્મ-કાર્યનો આરંભ કરે.

—: સાધુના ૨૭ ગુણુ :—

(૧) પ્રાણાતિપાત વિરમણુ વ્રત (૨) મૃધાવાદ વિરમણુ વ્રત (૩) અદત્તાદાન વિરમણુ વ્રત (૪) મૈથુન વિરમણુ વ્રત (૫) પરિગ્રહ વિરમણુ વ્રત (૬) રાત્રિભોજન ત્યાગ (૭) પૃથ્વીકાયના રક્ષક (૮) અપ્કાયના રક્ષક (૯) તેજકાયના રક્ષક (૧૦) વાયુકાયના રક્ષક (૧૧) વનસ્પતિકાયના રક્ષક (૧૨) ત્રસકાયના રક્ષક (૧૩) સ્પર્શેન્દ્રિયના વિષય-વિકારને રોકનાર (૧૪) રસેન્દ્રિયના વિષય-વિકારને રોકનાર (૧૫) ઘ્રાણેન્દ્રિયના વિષય-વિકારને રોકનાર (૧૬) ચક્ષુરિન્દ્રિયના વિષય-વિકારને રોકનાર (૧૭) શ્રોત્રેન્દ્રિયના વિષય-વિકારને રોકનાર (૧૮) દુષ્ટ મનોયોગને રોકનાર (૧૯) દુષ્ટ વચનયોગને રોકનાર (૨૦) દુષ્ટ કાયયોગને રોકનાર (૨૧) બાવીશ પરિષદને સહનકરનાર (૨૨) ઉપસર્ગને સહનકરનાર (૨૩) લોભને અટકાવનાર (૨૪) ક્ષમાને ધારણકરનાર (૨૫) પડિલેહણાદિ ક્રિયાની શુદ્ધિ (૨૬) ચિત્તની નિર્મળતા (૨૭) વિનય વૈયાવચ્ચ સ્વાધ્યાય-વિઠ સંયમ યોગમાં વર્તવું.

સાથ પ્રભુ છે ત્યાં જ, જ્યાં સન્માન લીના થાય છે

૮૧

-: આચાર્યના ૩૬ ગુણ :-

(૧ થી ૫) પાંચે ઇન્દ્રિયોને વિષય-વિકારમાં
જતી રોકે-સાધુના ૨૭ ગુણમાં બતાવેલ છે તે મુજબ
(૬ થી ૧૪) શિયલની નવવાડ પાળે-ઉપાધ્યાયના
ગુણોની અંદર ચરણસિત્તરિમાં બતાવેલ છે (૧૫ થી ૧૮)
કપાયરહિત-સ સારાભિગુણ ક્રોધ-માન-માયા અને
લોભથી રહિત (૧૯ થી ૨૩) પાંચમહાન્તથી યુક્ત-
સાધુના ૨૭ ગુણોમાં બતાવેલ છે. (૨૪) જ્ઞાનાચારના
પાલક (૨૫) દર્શનાચારના પાલક (૨૬) ચારિત્રાચારના પાલક
(૨૭) તપાચારના પાલક (૨૮) વીર્યાચારના પાલક (૨૯)
ઈર્ષાસમિતિના પાલક (૩૦) ભાષાસમિતિના પાલક (૩૧)
એષણસમિતિના પાલક (૩૨) આદાન-નિક્ષેપસમિતિના
પાલક (૩૩) પારિષ્કાપનિકા સમિતિના પાલક (૩૪)
મનોગુપ્તિના પાલક (૩૫) વચનગુપ્તિના પાલક (૩૬)
કાયગુપ્તિના પાલક.

-: અરિહંત (તીર્થંકર)ના ૧૨ ગુણ :-

(૧) અશોકવૃક્ષ (૨) મુરખમુખવૃદ્ધિ (૩) દેવદુંડુભિ
(૪) દિવ્યલવનિ (૫) વણ છત્ર (છત્રાતિછત્ર) (૬)
ચામર (૭) બામંડળ (૮) સિદ્ધાસન [આ આઠ પ્રાતિ-
દાયથી સમય યુક્ત હોય] તેમજ (૯) સ્થાનઅતિશય
(૧૦) વચનઅતિશય (૧૧) પૂજાઅતિશય (૧૨) અપાય

સંયમ ૧૭ પ્રકારે માસની, ત્રણ ત્રણ દત્તી, વનસ્પતિ-જેઠન્દ્રિય તેઠન્દ્રિય-ચાર દત્તી, (૫) પાંચ માસની, અજીવનો સંયમ, પ્રેક્ષાસંયમ (માસની, ૭૭ દત્તી (૭) સાત સંયમ (પ્રમાદી અને દોષો લગાડનાર) અહોરાત્રિની, એકાંતરે ભાવના) પ્રમાણના સંયમ, પરિષ્કાપ-પ્રોવિહાર આયાબિલ, સંયમ, મન-વચન અને કાયાનો સંયમ. ઉપસર્ગ સહન કરે

વૈયાવચ્ચ ૧૦ પ્રકારે-આચાર્ય, ઉપાપ્રમાણે, કાયોત્સર્ગ-આળ, ગ્લાન, ગણ (એક આચાર્યની નિશ્ચંપસર્ગ સહન કરે સાધુઓ અથવા અનેક કુળોનો સમુહ), ૧ પ્રમાણે, ગોદો-સમાચારીવાળા ઘણા ગરજોનો સમુહ), સંધો રહી ઉપસર્ગ સમનોશ (એક સમાચારીવાળા સાધુઓ)નું વૈશ્વાગળ-પાછળ કાયોત્સર્ગ કરી

શિયલની વાડ (૯) પ્રકારે-(૧) સ્ત્રી-પુરુષ અટકમ, નયુસકથી રહિત વસતિ (સ્થાન)માં રહે ના કાયોત્સર્ગ રાગપૂર્વક સ્ત્રી-પુરુષની કથા કરે નહિ (૩) સ્ત્રી જે નિતિ હોય. ત્યાં પુરુષ ૪૮ મિનિટ પહેલાં જોસે નહિ અને પુરુષ હોય ત્યાં સ્ત્રી ત્રણ પહેાર (નવ કલાક) પહેલાં જોયના ગુણ (૪) સ્ત્રીનાં અંગોપાંગ નીરખીને દેખે નહિ (૫) આંતરે સ્ત્રી-પુરુષની વાતો સંભળાતી હોય તેવે સ્થાનમાં નહિ (૬) પૂર્વે ભોગવેલા ભોગો ને યાદ કરે નહિ. ધીથી તરખોળ મિષ્ટાન્ન અને ઘણા રસ-કસવાળા વાપરે નહિ (૮) લુખો પણ આહાર ઠાંસી ઠાંસી, કાયગુમ્મિ. નહિ (૯) કપડાની ટાપટીપ, તથા વસ્ત્રોને દોરા-કાળ અને ભરત ભરવા રૂપ શોભા, અને શરીરની શોભા કે

સિદ્ધપરમાત્માએ પર-સંબંધી-સર્વકર્મથી મુક્ત-સ્વરૂપી છે, તે યદી જન્મ, જય, મરણ, તેમજ આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિથી સર્વથા રહિત છે, તેમજ વળી-સ્વસ્વરૂપથી-અનંતચતુષ્કયુક્ત છે તે યદી સર્વ-લોકા-લોકના સર્વ-દ્રવ્યોનુ તેમજ તેના સર્વપર્યાયોનુ જાણવા-દેખવા સ્વરૂપે અનંતઅવ્યાખ્યાપણે આસ્વાદન કરે છે.

ગુણીપુરુષો પોતાના ગુણોની શુદ્ધિ-વૃદ્ધિ માટે ઉત્તમ ગુણી પુરુષોના નીચે મુજબના ગુણાનુવાદથી નિત્ય સ્તવના કરે છે, તે નવસ્મરણસ્તોત્ર દ્વે જાણવામાં આવે છે.

પરંતુ એક રીપામાં દેખી
અને ત્રણી સહાયેલા ૩૧૪૫૦
દાસન-આસના છોરોનું
જાણુમાં રહેલ આ ચિત્ર
"સિન્ધપદાર્થ" વિગ્નન
નામના પુસ્તકમાં પ્રકાશિત
કરેલ છે
પરંતુ પછીમાં રહેલા
પછીના છોરોના દર્શિથી પણ
અસંમર છે તેથી વિદિહગન
પિના દેખ.૧ નહિ.

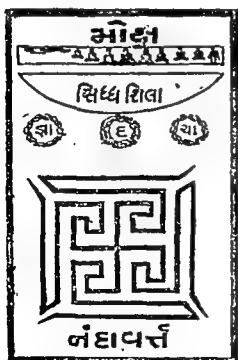

અપગમઅતિશય. એ ચારે અતિશયો સહિત. એમ બારગુણયુક્ત શ્રીતીર્થંકરપરમાત્માઓ હોય છે.

—: સિદ્ધના ૮ ગુણ :—

(૧) કેવળજ્ઞાન (૨) કેવળદર્શન (૩) અવ્યાબાધસુખ
(૪) ક્ષાયિકસમ્યક્ત્વ (૫) અક્ષયસ્થિતિ (૬) અરૂપીપણું
(૭) અગુરૂલઘુપણું (૮) અનંતબળ.

અનાદિકાળથી અથડાતા-કુટાતા ભવિજીવો આત્મિક ધર્મને યોગ્ય સમ્યગ્દર્શનને પ્રાપ્ત કરે છે, પછી ગુણવૃદ્ધિએ આગળ વધતાં શ્રાવકના ગુણોને પ્રાપ્ત કરે છે, ત્યાંથી વિકાસ સાધતો સાધતો આત્મા પંચ પરમેષિ-પદસ્થિત (સાધુ-ઉપાધ્યાય તેમજ આચાર્ય)ના ગુણોને મેળવે છે.

વળી કેટલાક આત્માઓ સામાન્ય કેવલીપદને પામે છે અને કોઈક કોઈક આત્મા પાંચકલ્યાણક સહિત તીર્થંકરપદ પ્રાપ્ત કરીને છેવટે આયુષ્યને અંતે તે બંને પ્રકારના કેવળજ્ઞાની આત્માઓ અંતિમધ્યેય સ્વરૂપ સિદ્ધભગવંતના આઠે ગુણોને પ્રાપ્ત કરીને મોક્ષમાં ખિરાજમાન થાય છે.

મોક્ષને પ્રાપ્ત થયેલા-સિદ્ધ-પરમાત્માઓને સામાન્યથી નીચે મુજબ ભાવથી જાણવા-ધ્યાવવા.

શ્રી સર્વતોભદ્ર યંત્ર

(1) ૐ વરાહાય સંખવિદ્યુત

(૫) ૐ ભુર્ભુવઃ સ્વાઃ અહઃ

(૨) ધરમ ધણ સન્નિહં તિરયોહં

(૩) અધિઆદિસા

૨૫ ૬ ૐ હ્રીં શ્રીં શેઠિયૈ નમઃ	૮૦ ૨ ૐ હ્રીં શ્રીં પ્રમદ્યૈ નમઃ	સિ	૧૫ ૬ ૐ હ્રીં શ્રીં વજ્ર મુખસ વૈનમઃ	૫૦ ૬ ૐ હ્રીં શ્રીં વજ્રાંકુસૈનમઃ
૨૦ ૬ ૐ હ્રીં શ્રીં ચક્રેયૈ નમઃ	૪૫ ૨ ૐ હ્રીં શ્રીં નરદામૈ નમઃ	૫	૩૦ ૬ ૐ હ્રીં શ્રીં હાસૈ નમઃ	૭૫ ૬ ૐ હ્રીં શ્રીં મહાહાસૈનમઃ
સિ	૫	ૐ	સ્વા	હા
૭૦ ૬ ૐ હ્રીં શ્રીં મૌર્યૈ નમઃ	૩૫ ૨ ૐ હ્રીં શ્રીં ગાધાૈ નમઃ	સ્વા	૧૦ ૬ ૐ હ્રીં શ્રીં મહાભયસાૈ માતૃયૈ નમઃ	૫ ૬ ૐ હ્રીં શ્રીં માતૃયૈ નમઃ
૧૫ ૬ ૐ હ્રીં શ્રીં વૈરદૃષ્ટૈ નમઃ	૧૦ ૨ ૐ હ્રીં શ્રીં અન્નુપાૈ નમઃ	હા	૧૫ ૬ ૐ હ્રીં શ્રીં માનસૈ નમઃ	૪૦ ૬ ૐ હ્રીં શ્રીં મહામાનસૈ નમઃ

મુજા માત્ર મુજાત્ર (૧)

માત્રાત્ર મુજાત્ર (૨)

૧. આ યંત્રને રૂપા અથવા તાંબાના પતરામાં લખીને પથ્થરે વિશે પૂજન કરવું, અને બ્યારે કાચું પડે, ત્યારે તે યંત્રનું મુદ્ર બલથી પ્રસાદન કરીને તે જલ પી જવું.

—: નવ સ્મરણુ :—

—: નવકાર મહામંત્ર :—

નમો અરિહંતાણુ' (૧) નમો સિદ્ધાણુ' (૨) નમો
આયરિયાણુ' (૩) નમો ઉવજ્જાયાણુ' (૪) નમો લોએ
સંવસાહૂણુ' (૫) એસો પંચ નમુક્કારો (૬) સંવ-
પાવપ્પણાસણો (૭) મંગલાણુ' ચ સંવેસિં (૮) પઠમં
હવધ મંગલં (૯)

—: ઉવસગ્ગહરં સ્તવન :—

ઉવસગ્ગહરં પાસં, પાસં વંદામિ કમ્મઘણુમુક્કં;
વિસહરવિસનિન્નાસં, મંગલકલ્લાણુઆવાસં (૧)

વિસહરકુલિંગમંતં, કંઠે ધારેધં જો સયા મણુઓ;
તસ્સ ગહરોગ મારી, હુદ્દઠજરા જંતિ ઉવસામં (૨)

ચિદ્દઠઉ દૂરે મંતો, તુજ્જ પણામો વિ અહુક્કલો હોધં;
નર તિરિએસુ વિ જીવા, પાવંતિ ન હુક્ખ-દોગચ્ચં (૩)

તુહ સમ્મત્તે લલ્લે, ચિંતામણી-કપ્પપાયવખલહિએ;
પાવંતિ અવિગ્ધેણું, જીવા અયરામરં ઠાણુ' (૪)

ઇઅ સંથુઓ મહાયસ, ભત્તિખલરનિખલરેણુ હિયએણુ;
તા દેવ દિનજ જોહિં, ભવે ભવે પાસ જિણુચંદ (૫)

—: સંતિકરં સ્તવન :—

સંતિકરં સંતિજિણું, જગસરણું જયસિરિધં દાયારં;
 સમરામિ ભત્તપાલગ, નિંવાણી ગરૂડ કયસેવં (૧) ઓં
 સનમો વિખોસહિ-પત્તાણું સંતિસામિ પાયાણું; ઓં
 સ્વાહા મંત્રેણું, સંવાસિવ દુરિઅ હરણાણું (૨) ઓં
 સંતિ નમુદ્ધારો, ખેલોસહિમાઈ લદ્ધિપત્તાણું; સોં હોં
 નમો સંવોસહિ-પત્તાણું ચ દેઈ સિરિં (૩) વાણીતિહું-
 અણુસામિણિ, સિરિદેવી જફખરાય ગણિપિડગા; ગહ
 દિસિપાલ સુરિંદા, સયાવિ રફખંતુ જિણુભત્તે (૪)
 રફખંતુ મમ રોહિણી, પન્નતી વજ્જસિંખલા ચ સયા;
 વજ્જંકુસી ચક્કેસરી, નરદત્તા કાલી મહાકાલી (૫) ગોરી
 તહ ગંધારી, મહંજલા માણવી અ વઈરૂદ્ધા; અચ્છુત્તા
 માણુસિઆ, મહામાણુસિયાઉ દેવીઓ (૬) જફખા
 ગોમુહ મહંજફખ, તિમુહ જફખેસ તુંખરૂ કુસુમો; માયંગ
 વિજય અજિયા, ખંભો માણુઓ સુરકુમારો (૭) છમ્મુહ
 પયાલ કિન્નર, ગરૂલો ગંધંવ તહય જફખદો; ફૂખર
 વરૂણો ભિઉડી, ગોમેહો પાસ માયંગા (૮) દેવીઓ
 ચક્કેસરી, અજિઆ દુરિઆરિ કાલી મહાકાલી; અચ્ચુઅ
 સંતા જલા, સુતારયા સોય સિરિવચ્છા (૯) ચંડા
 વિજયંકુસી, પન્નઈત્તિ નિંવાણી અચ્ચુઆ ધરણી;
 વઈરૂદ્ધ છુત્ત ગંધારી, અંખ પહિમાવઈ સિદ્ધા (૧૦)
 ઈઅ તિત્થ રફખણુરયા, અન્નેવિ સુરાસુરીય ચઉહાવિ;
 વંતર જોઈણી પમુહા, કુણુંતુ રફખં સયા અમ્હં (૧૧)

એવં મુદિદિઠ મુરગણુ-સહિઓ સંઘસ સંતિજિમ્મંદો;
મજ્જવિ કરેછે રક્ષાં, મુણિમુંદરમૂરિ મુખમહિમા
(૧૨) ઇંઅ સંતિનાહ સમ્મદિદ્દી, રક્ષાં સરથં તિક્કાલં
ને; સંવોવદવરહિઓ, સ લલ્લં મુહસંપયં પરમં (૧૩)
તવગચ્છગયણુદિણ્ણયર, જુગવર મિદિસોમમુંદરગુરુણં;
મુપસાયલલ્લ ગણુહર-વિજ્જાસિદ્ધી ભણ્ણં મીમો (૧૪)

:- તિજયપહુત્ત રત્નોત :-

તિજયપહુત્તપયાગ્રય, અદકમહાપાટિદેરજુતાણં;
સમયદ્ધિખત્તહિઆણં, સરેમિ ચક્કં જિણ્ણિદાણં (૧)
પણ્ણવીસા ય અસીઆ, પનરસ પન્નાસ જિણ્ણવર મમ્મસો;
નાસેઉં સયલ દુરિઆં, ભવિઆણં ભત્તિજુતાણં (૨) વીસા
પણ્ણપાલા વિય, નીસા પન્નતારી જિણ્ણવરિદા; ગદ્ધ બૂઆ રક્ષા
સાઈળી, ધારુવસગ્ગં પણ્ણામંતુ (૩) સત્તરિ પણ્ણવીસાવિય,
સદ્દી પંથેવ જિણ્ણગણો બ્બેસો; વાહિ જલ્લ જલ્લણુ દરિહરિ,
ધારારિ મહાભયં હરુઉં (૪) પણ્ણપન્નાય દસેવય, પત્તદ્દી
તદ્ધય ધેવ ચાલીસા; રક્ષાંતુ મે સરીરં, દેવામુરપણ્ણમિઆ
સિદ્ધા (૫) હેં હરુદ્ધંહં સરમુંસ; હરુદ્ધંહં તદ્ધય ધેવ
સરમુંસ; આલિદિયનામગ્ગળં, ચક્કં કિર સંવવોભરં
(૬) હેં રેાદિળી પન્નતી, વજ્જસિખણા તદ્ધય
વજ્જઅંકુસિઆ; ચક્કેસરી નરદણા, કાલી મહાકાલી તદ્ધ
ગેરી (૭) ગંધારી મદન્નલા, માણ્ણી વદંરુદ્ધ તદ્ધય
અમ્મુત્તા; માણ્ણસી મહામાણ્ણસિઆ, વિજ્જદેવીઓ
રક્ષાંતુ (૮) પંચદસકમમ્મમિમુ, હપન્નં સત્તરિ

જિણાણુ સયં; વિવિહરયણાઈવન્નો, વસોહિઅં હરઉ
 દુરિઆઈ (૯) ચઉતીસ અઈસય જુઆ. અદ્દ મહાપાડિહેર
 કયસોહા; તિત્થયરા ગયમોહા, ઝાએઅન્વા પયત્તેણું
 (૧૦) ઐ વરકણુય સંખવિદ્દમ, મરગય ઘણુસંનિહં
 વિગયમોહં; સત્તરિસયં જિણાણું, સન્વામરપૂઈઅં વંદે
 સ્વાહા (૧૧) ઐ ભવણુવઈ વાણુવંતર, જોઈસવાસી વિમાણુ-
 વાસી અ; જે કેવિ દુદ્દઠદેવા, તે સન્વે ઉવસમંતુ મમં
 સ્વાહા (૧૨) અંદણુકખૂરેણું, ફલએ લિહિઊણુ ખાલિઅં
 પીઅં; એગંતરાઈ ગહુ ખૂઅ, સાઈણિ મુગ્ગં પણાસેઈ
 (૧૩) ઈઅ સત્તરિસયં જંતં, સમ્મં મંતં દુવારિ
 પડિલિહિઅં; દુરિઆરિ વિજયવંતં, નિખલંતં નિઅઅ-
 મઅએહ (૧૪)

—: નમિઊણુ રતોત્ર :—

નમિઊણુ પણુયસુરગણુ—ચુડામણિકિરણુરંજિઅં
 મુણિણો; ચલણુજુઅલં મહાભય-પણાસણું સંથવં વુઅઈ
 (૧) સડિયકર ચરણુ નહ મુહ, નિખુક નાસા વિવન્ન
 લાયન્ના, કુદ્દઠ મહારોગાનલ-કુલિંગ નિદ્દૂઠ સન્વંગા
 (૨) તે તુહ ચલણુરાહણુ-સલિલંજલિ સેયવુરિંદય અઘાયા;
 વણુદવદ્દૂઠા ગિરિપાયવ વ્વ પત્તા પુણો લઅઈ (૩) દુન્વાય
 ખુલિયજલનિહિ, ઉખલડ કલ્લોલ ભીસણુરાવે; સંભંત
 ભય વિસંકુલ—નિજ્જમય મુક્ક વાવારે (૪) અવિદલિ-
 નાણુવત્તા, ખણેણુ પાવંતિ ઈઅઈઅં ફૂલં; પાસજિણુ

ચલણુચલણં, નિચ્યં ચિઅ જે નમંતિ નરા (૫)
 ખરપવણુદ્ય વણુદ્ય, બલ્લાવલિ મિલિય સચલદુમગહણે;
 દલ્લંત મુદ્દ મયવદુ, લીસણુવ બીસણુમિ વળે (૬)
 જમગુદળો કમણુચલં, નિજાવિઅ સચલ તિદુઅણુબોઅં;
 જે સંભરંતિ મણુઆ, ન કુણુઈ જલળો ભયં તેસિં (૭)
 વિલસંત બોમબીસણુ, કુરિઆરુણુનયણુ તરલછદાલં;
 ઉગ્ગ ભુઅંગં નવ જલય, સત્યદં બીસણુપારં (૮)
 મન્નંતિ દીડ સરિસં, દ્વર પરિઅગુદ વિમ્રમ વિસવેગા; ગુદ
 નામ્ખર કુડસિદ્ધ, મંતગુદઆ નરા લોએ (૯) અદવીમુ
 બિલ્લતકર, પુલિદ સદ્દુલ સદ્બીમામુ; ભયવિદુર પુન્નકાપર,
 ઉલ્લુદિય પઠિય સત્યામુ (૧૦) અવિદુતવિદુવ સારા,
 ગુદ નાદ પળામમત્તવાવારા; વવગય વિગ્યા સિમ્મં,
 પતા દિયઈવિષયં કાપં (૧૧) પલ્લલિઆનલ નયણં,
 દ્વરવિયારિઅ મુદ્દં મહાકાપં; નહકુલિસ ધાય વિઅલિઅ,
 ગળિદ કુંભત્તલા બોઅં (૧૨) પળય સસંભમપત્તિવ,
 નહમણિ માણિષ્ઠપટિઅ પડિમરસ; ગુદ વયણ પદરણુપરા,
 સીદં કુદં પિ ન ગણંતિ (૧૩) સસિ ધવલ દંતમુસલં,
 ઘીદ કર્ણલાલ ગુરિદ ઉચ્છાદં; મદુપિગ નયણુચલં,
 સસલિલ નવ જલદશાવં (૧૪) બીમં મહાગદ્દં
 અધ્યાસન્નાપિ તે ન વિ ગણંતિ; જે ગુદ અલણુ ચુઅલં,

મુણિવધં તુંગં સમદ્વીણા (૧૫) સમરમ્મિ તિક્ખખગ્ગા,
 સિગ્ધાય પવિદ્ધ ઉધ્ધુય કખંધે; કુંત વિણિભિન્ન કરિકલહ,
 મુક્ક સિદ્ધાર પઉરંમિ (૧૬) નિન્નિજઅ દપ્પુદ્ધર રિઉ,
 નરિદ્ધનિવહા ભડા જસં ધવલં; પાવંતિ પાવ પસમિણુ,
 પાસજિણુ ! તુહપ્પભાવેણુ (૧૭) રોગજલ જલણુ
 વિસહર, ચોરારિ મધંદ ગય રણુભયાઈ; પાસજિણુનામ
 સંકિત્તણેણુ, પસમંતિ સન્વાઈ (૧૮) એવં મહાભયહરં,
 પાસજિણિંદસ્સ સંથવમુઆરં; ભવિય જણાણંદયરં,
 કદ્ધાણુપરંપરનિહાણું (૧૯) રાયભય જક્ખ રક્ખસ,
 કુસુમિણુ હુસ્સઉણુ રિક્ખ પીડાસુ; સંઆસુ દોસુ પંથે,
 ઉવસગ્ગે તહય રયણીસુ (૨૦) જો પઢઈ જો અ નિસુણુધ,
 તાણું કઈણો ય માણુતુંગસ્સ; પાસો પાવં પસમેઉ,
 સયલભુવણુ ચિયય ચ્યલણો (૨૧) ઉવસગ્ગંતે કમઠા-સુરમ્મિ,
 ઝાણાઓ જો ન સંચલિઓ; સુર નર કિન્નર જુવઈહિં,
 સંથુઓ જયઉ પાસજિણો (૨૨) એઅસ્સ મજ્જયારે,
 અદ્ધારસ અક્ખરેહિં જો મંતો; જો જાણુઈ સો ઝાયઈ,
 પરમ પયત્થં કુડં પાસં (૨૩) પાસહ સમરણુ જો કુણુઈ,
 સંતુદ્ધે હિયઓણુ; અદ્ધુત્તરસય વાહિ ભય, નાસેઈ તસ્સ
 દ્ધરેણુ (૨૪)

—: અનિતશાન્તિ સ્તવન :—

અનિઅં નિઅસંવભયં, સંતિ ચ પસંત સંવ-
ગયપાવં; જયગુરુ સંતિગુણકરે, દોવિ નિજુવરે પણિવયામિ.
ગાહા (૧)

વવગયમંજુલભાવે, તે હં વિહિવતવનિમ્મલસદાપે;
નિરૂવમમહાપભાવે, ઘોસામિ મુદિદકસખાવે. ગાહા (૨)

સંવદુકખપસંતીણં, સંવયાવાપસંતિણં; સયા
અનિઅસંતીણં, નમો અનિઅસંતીણં. સિલોગો (૩)

અનિઅનિણ ! મુહાપવતણં, તવ પુરિમુતમ !
નામકિતણં; તદ્વય ધિધમધાપવતણં; તવ જ નિણુતમસંતિ !
કિતણં. આગહિયા (૪)

કિરિઆ વિદિ સંચિઅ હમ કિલેસ વિમુખયરં,
અનિઅં નિચિઅં અ ગુણેદિ મહામુણિ સિદ્ધિમયં;
અનિઅસ સંતિ મહામુણિજો વિઅ સંતિકર, સયયં
મમ નિબુધકારણયં ચ નમંસણયં. આલિંગણયં (૫)

પુરિસા ! જઈ દુકખવારણં, જઈ ચ વિમગ્ગહ
સુખપ્રકારણં; અનિઅ સંતિ ચ ભાવણો, અભયકરે
સરણં પવજજહા. આગહિયા (૬)

અરુપરિતિમિરવિરહિઅ મુવરયજરમરણં, મુરઅમુર-
મરુત મુયગવધપયયપણિવર્ધયં; અનિઅમહામવિ અ

સુનયનયનિઉણમભયકરં, સરણ મુવસરિઅ ભુવિદિવિજ
મહિઅં સયયમુવણમે. સંગયયં (૭)

તં ચ જિણુત્તમમુત્તમ નિત્તમસત્તધરં, અજ્જવ
મદ્વખંતિવિમુત્તિસમાહિનિહિં; સંતિકરં પણમામિ દમુત્ત-
મતિત્થયરં, સંતિ મુણી મમ સંતિ સમાહિવરં દિસઉ.
સોવાણુયં (૮)

સાવત્થિપુવ્વપત્થિવં ચ, વરહત્થિમત્થયપસત્થ
વિચ્છિન્નસંથિયં, થિરસરિચ્છવચ્છં મયગલલીલાયમાણુવર-
ગંધહત્થિપત્થાણુપત્થિયં સંથવારિહં; હત્થિહત્થખાહું
ધંતકણુગરૂઅગનિરૂવહયપિંજરં, પવરલક્ખણોવચિઅ.
સોમચારૂરૂવં, સુધંસુહ મણાલિરામપરમરમણિજ્જવરદેવહુંહ-
હિનિનાયમહુરયરસુહગિરં. વેડ્ઠઓ (૯)

અજિઅં જિઆરિગણું, જિઅસંવભયં ભવોહરિઉં;
પણમામિ અહં પયઓ, પાવં પસમેઉ મે ભયવં.
રાસાણુર્જઓ (૧૦)

કુરૂજ્જણુવયહત્થિણાઉરનરીસરો પઠમં તઓ મહા-
ચક્કવટ્ઠિસોઓ મહપ્પભાવો, જો ખાવત્તરિપુરવરસહસ્સવર-
નગરનિગમજ્જણુવયવર્ધ, ખત્તીસારાયવરસહસ્સાણુયાયમંગો;
ચઉદસવરરયણુનવમહાનિહિ ચઉસરિહસહસ્સ પવરજુવર્ધણુ
સુંદરવર્ધ, ચુલસીહયગયરહસયસહસ્સસામી છન્નવર્ધગામ-
હિસામી આસી જો ભારહંમિ ભયવં વેડ્ઠઓ (૧૧)

તં સંતિ સંતિકરં, સતિવૃષ્ટં સંવલયા; સંતિ
શુભામિ વિષ્ટં, સંતિ વિહૃદ મે. સસાનંદિઅયં (૧૨)

ઈં ખાગ વિદેહનરીસર નરવસહા મુણિવસહા, નવ-
સારયસસિસકલાવૃષ્ટ વિગયતમા વિદુઅરમા; અજિઉતમ-
તેઅ શુભેદિ મહામુણિ અમિઅજલા વિહૃદકુલા, પાવુમામિ
તે ભવભયમૂરવૃ જગસરલા મમ સરણં. ચિતલેહા (૧૩)

દેવકાણ્વિદ્યંદમુરવંદહૃદકુદક નિદ્દકપરમ, હૃદકરૂવધંત-
રૂપપદ્મસેઅમુદનિહધવલ; દંતપંતિ સંતિ। સતિહિતિમુનિ-
શુતિશુતિપવર, દિતતેઅવંદ ધેય સંવલોઅભાવિઅપ-
ભાવલે અ પપ્પસ મે સમાદિં. નારાયણે (૧૪)

વિમલસસિહલાઈરેઅસોમં, વિતિમિરસૂરકશઈરેઅ
તેઅં; તિઅસવપંગલાઈરેઅરૂવં, પ્રશ્નિધરપવરશઈરેઅસારં.
કુમ્ભલયા (૧૫)

સતં અ સયા અજિઅં, સારીરે અ જલે અજિઅં;
તવ સંજમે અ અજિઅં, એસ શુભામિ વિષ્ટં અજિઅં.
શુઅગપરિરિગિઅં (૧૬)

સોમશુભેદિં પાવર્ધ ન તં નવસરવસસી, તેઅ-
શુભેદિં પાવર્ધ ન તં નવસરવસસી, રૂવશુભેદિં પાવર્ધ ન
તં તિઅસગણવર્ધ, સારશુભેદિં પાવર્ધ ન તં પ્રશ્નિધરવર્ધ.
ખિજિઅયં (૧૭)

તિત્થવર પવત્તયં તમરયરહિઅં, ધિરજાણુથુઅન્નિઅં
ચુઅકલિકલુસં; સંતિસુહપ્પવત્તયં તિગરણપયઓ, સંતિમહં
મહામુણિં સરણુમુવણુમે. લલિઅયં (૧૮)

વિણુઓણુયસિરરધંજલિરિસિગણુસંથુઅંથિમિઅં,
વિખુહાહિવધાણુવધનરવધંથુઅમહિઅન્નિઅં ખહુસો; અધ-
રૂગયસરયદિવાયર સમહિઅસપ્પલં તવસા, ગયણુંગણુવિ-
યરણુ સમુધંઅચારણુવંદિઅં સિરસા. કિસલયમાલા (૧૯)

અસુરગરૂપરિવંદિઅં, કિન્નરોરગ નમંસિઅં;
દેવકેડિસયસંથુઅં, સમણુસંઘપરિવંદિઅં. સુમુહં (૨૦)

અલયં આણુહં, અરયં અરુયં; અનિયં અનિઅં,
પયઓ પણુમે. વિજ્ઞાણુવિલસિઅં (૨૧)

આગયા વરવિમાણુદિવ્વકણુગરહંતુરયપહંકરસએહિં
હુલિઅં, સસંભમોઅરણુખુલિઅ લુલિયચલકુંડલં
ગયતિરીડસોહંતમઉલિમાલા. વેદુદઓ (૨૨)

જં સુરસંઘા સાસુરસંઘા, વેરવિઉત્તા ભત્તિસુજ્જતા,
આયરભૂસિઅ સંભમપિંડિઅ, સુદ્ધસુવિમ્હિઅસંવખલોઘા;
ઉત્તમકંથણુ રયણુપરૂવિઅભાસુરભૂસણુભાસુરિઅંગા, ગાય-
સમોણુયભત્તિવસાગય પંજલિપેસિય સીસપણુમા.
રયણુમાલા (૨૩)

વંદિગિણુ થોગિણુ તો જિણુ, તિગણુમેવ ય પુણો
પયાહિણુ; પણુમિગિણુ ય જિણુ સુરાસુરા, પમુધંઆ
ભવણુધં તો ગયા. ખિત્તયં (૨૪)

તં મહામુણિ મહાપિ પંજલિ, રાગદોષભયમોહ-
વન્નિયં દેવદાણુવનરિદ્ધિવંદિત્યં, સંતિમુત્તમં મહાત્તવં નમે-
ષિત્તયં (૨૫)

અંબરંતરવિઆરણિઆહિ, લલિઅહંસવદ્ગામિણિ-
આહિ; પીણુસોણિયણુસાલિણિઆહિ, સકલકમલદલકો-
અણિઆહિ. દીવયં (૨૬)

પીણુનિરંતરયણુભર વિણુમિયગાયલઆહિ, મણિ-
કંથણુપસિદ્ધિલમેહલસોહિઅસોણિતડાહિ; વરખિખિખિને-
ઉરસતિલયવલયવિભૂષણિઆહિ; રઈકરચઉરમળોદરમુદર-
દંસણિઆહિ. ચિત્તકંખરા (૨૭)

દેવમુદરીહિ પાયવંદિઆહિ, વંદિઆ ય જરસ તે
મુવિપ્લમાકમા, અપ્પળો નિડાલબ્ધેહિ મંડળોદ્ધણુપગારબ્ધેહિ
દેહિ દેહિ યિ; અવંગતિલયપત્તલેહનામબ્ધેહિ, ચિલ્લબ્ધેહિ
સંગયંગયાહિ. બત્તિસન્નિવિદ્ધવંદળાગયાહિ, દુતિ તે
વંદિઆ પુળો પુળો નારાયણો (૨૮)

તમહં જિણુચંદં, અનિઅં જિઅમોહં; ધુઅસબ્ધ
દિલેસં, પયબ્ધો પણુમામિ નંદિઅયં (૨૯)

મુઅવંદિઅયરસા સિસિગળદેવગળેહિ, તો દેવવદ્ધુદિ
પયબ્ધો પણુમિઅરસા; જરસ જગુપમસાસણુઅરસા,
બત્તિવસાગયપિડિયઆહિ; દેવવરચરસા બદ્ધુઆહિ,
મુરવરરઈગુણપંડિયઆહિ. આમુરયં (૩૦)

વંસસદતંતિતાલમેલિએ તિઉફખરાલિરામ
સએ કએ અ, સુધસમાણુએ અ સુદ્ધસજ્જગીઅપા
ધંટિઆહિં, વલયમેહલાકલાવનેઉરાલિરામસદમીસએ
અ; દેવનટ્ટિઆહિં હાવલાવવિખલમખગારએહિં, ના
અંગહારએહિં, વંદિઆ ય જસસ તે સુવિષ્ણમા કમા
તિલોચસંવસત્તસંતિકારયં, પસંત સંવપાવદોસ
નમામિ સંતિમુત્તમં જિણું નારાયએા (૩૧)

છતચામરપડાગજુઅજવમંડિઆ, ઝયવરમગ
સિરિવચ્છસુલંછણા; દીવસમુદ્ધમંદર દિસાગયસો
સત્થિઅવસહસીહરહયક્ષવરંકિયા. લલિઅયં (૩૨)

સહાવલદઠા સમખધદઠા અદોસ હુદ્રઠા
જિદ્રઠા, પસાયસિદઠા તવેણુપુદઠા, સિરીહિંધદઠા નિ
જુદઠા. વાણુવાસિઆ (૩૩)

તે તવેણુ ધુઅસંવપાવયા, સંવલોઅહિઅમૂલપ
સંથુઆ અજિઅસંતિપાયયા, હુંતુ મે સિવસુહાણુ દ
અપરાંતિકા (૩૪)

એવં તવખલવિઉલં, થુઅં મએ અજિઅ
જિણુ જુઅલં; વવગયકમ્મરયમલં, ગઈં ગયં ર
વિઉલં. ગાહા (૩૫)

તં બહુગુણુપસાયં, મુકખસુહેણુ પરમેણુ અવિ
નાસેઉ મે વિસાયં, કુણુઉ અ પરિસાવિ અ પ
ગાહા (૩૬)

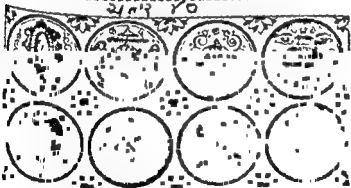
તં મોએડિ અ નંદિ, પાવેડિ અ નંદિસેણમલિનંદિ;
ધરિયાવિ અ મુહનંદિ, મમ ય દિસઉ સંજમે નંદિ.
માદા (૩૭)

પદ્મિઅ ચાઉઆસિઅ, સંવચ્છરિએ અવચ્છ
શવિઅન્વે; સોઅન્વે સન્વેદિ, ઉવસગ્ગનિવાદણે
મેમે (૩૮)

મે પછી મે અ નિમુલ્લ, ઉલઓ કાલંપિ
અભિઅસંતિયયં; નદુ દુતિ તરસ રોગા, પુપુરપન્ના વિ
પસંતિ (૩૯)

જઈ ઇચ્છહ પરમપયં, આહવા કિન્તિ
મુવિત્પદં ભુવણે; તા તેહુદકુષ્કરણે, નિખુવયણે
આવરં કુણહ (૪૦)

અનંત ૪૦

અનંતગીત-૬૫૬. જાણના, વધેઆન, કવર, અ-૨૫૬૫૬,
પીરના, સ્વકિન્ત, નંદાવર્

त्रिदशांगनालि-नीतं मनागपि मनो न विकारमार्गम् ;
 कल्पांतकाल भर्ता यलितायलेन, किं मंदराद्रि शिखरं
 यलितं कदाचित् (१५) निर्धूमवर्त्तिरपवर्जिततैलपुरः,
 कृत्स्नं जगत्त्रयमिदं प्रकटीकरोषि; गम्यो न जतु भर्ता
 यलितायलानां, द्विपोऽपरस्त्वमसिनाथ ! जगत्प्रकाशः
 (१६) नास्तं कदाचिदुपयासि न राहुगम्यः, स्पष्टीकरोषि
 सहसा युगपज्जगति; नांलोधरोदर निरुद्ध महाप्रलावः,
 सूर्यातिशायि महिमाऽसि मुनीन्द्र ! दोके (१७) नित्योदयं
 दलितमोहमहोदधकारं, गम्यं न राहुवदनस्य न वारिदानाम्;
 विभ्राजते तव मुष्माण्मनद्वयकांति, विद्योतयज्जगदपूर्व-
 शशांकभिम्बम् (१८) किं शर्वरीषु शशिनाऽङ्घ्रि विवस्वता
 वा, युष्मन्मुष्णैरुदलितेषु तमस्सु नाथ !; निष्पन्नशालिवन
 शालिनि ज्वलोके, कायं कियज्जलधरैर्जलभारनम्रैः
 (१९) ज्ञानं यथा त्वयि विभाति कृतावकाशं, नैवं तथा
 हरिहरादिषु नायकेषु; तेजः स्फुरन्मणिषु याति यथा
 भस्मत्वं, नैवं तु कायशकलेकिरणाकुलेऽपि (२०) मन्ये
 वरं हरिहरादय एव दृष्टा, दृष्टेषु येषु हृदयं त्वयि
 तोषमेति; किं वीक्षितेन लवता लुवि येन नान्यः,
 कश्चिन्मनो हरति नाथ ! लवांतरेऽपि (२१) स्त्रीणां
 शतानि शतशो जनयन्ति पुत्रान्, नान्या सुतं त्वदुपमं

जननी प्रसूता; सर्वो दिशो दधति कानि सद्धस्रशिमं,
 भाभ्येव दिग्जनयति स्फुरदंशुजलम् (२२) त्वामाभनन्ति
 मुनयः परमं पुमांस-मादित्यवर्षुममलं तमसः परस्तात्;
 त्वामेव सभ्यशुपलक्य जयति मृत्युं, नान्यः शिवः
 शिवपदस्य मुनीन्द्र । पंथाः (२३) त्वामव्ययं विभुमर्थित्य
 भसंभ्यमायं, प्रह्लाषुभीश्वरभनंत मनंगहेतुम्; योगीश्वरं
 विदितयोगभनेकमेकं, ज्ञानस्वरूपममलं प्रवदन्ति सतः
 (२४) शुद्धस्त्वमेव विभुधार्मित्युद्धि जाधात्, त्वं शंकरादसि
 शुवनत्रय शंकरत्वात्; धातासि धीर । शिवभार्गविधि
 विधानात्, व्यक्तं त्वमेव जगवन् । पुद्गोत्तमादसि
 (२५) तुभ्यं नमस्त्रिभुवनार्तिदशाय नाथ ।, तुभ्यं नमः
 क्षितितलाभलभूपण्याय; तुभ्यं नमस्त्रिजगतः परमेश्वराय,
 तुभ्यं नमो जिन । अवोदधिशोषण्याय (२६) के विस्मयोऽत्र ?
 यदि नाम शुभैश्वर्ये-स्त्वं संहितो निरवकाशतया
 मुनीश ।; रोपेक्षपात्त विविधाभय जलमयैः, स्वप्नांतरे
 पि न कदाचिदपीक्षितो सि (२७) उच्यै र्योक्तवदुसंहित-
 मु-भयूष-भाषातिरूप ममलं जयतो नितान्तम्;
 रपद्योक्तसत्किरणं भस्त तमोवितानं, जिग्मं स्वेरिव
 पयोधरपार्थवर्ति (२८) सिद्धासने भव्तिभयूष शिष्याविशिष्टे,
 विभ्राजते तव वपुः कनकावदातम्; जिग्मं विधद्विदसदंशु-

લતાવિતાનં, તુંગોદ્યાદ્રિ શિરસીવ સહસ્રરશ્મેઃ (૨૯)
 કુંદાવદાત ચલચામર ચાણ્ડશોભં, વિભ્રાજતે તવ વયુઃ
 કલધૌત કાન્તમ્; ઉદચ્છશાંકશુચિનિર્ઝરવારિધાર-
 મુચ્ચૈસ્તટં સુરગિરેરિવ શાતકૌમલમ્ (૩૦) છત્રત્રયં તવ
 વિભાતિ શશાંક કાંત, મુચ્ચૈઃ સ્થિતં સ્થગિતભાનુ કર
 પ્રતાપમ્; મુક્તાફલ પ્રકર જલ વિવૃદ્ધશોભં, પ્રખ્યાપય-
 ત્રિજગતઃ પરમેશ્વરત્વમ્ (૩૧) ઉન્નિદ્ર હેમ નવપંકજપુજ
 કાંતિ, પર્યુલ્લસન્નખમયૂખ શિખાભિરામૌ; પાદૌ પદાનિ
 તવ યત્ર જિનેન્દ્ર ! ધત્તઃ, પદ્માનિ તત્ર વિબુધાઃ
 પરિકલ્પયન્તિ (૩૨) ઇત્યં યથા તવ વિભૂતિ રભૂન્નિજનેન્દ્ર !,
 ધર્મોપદેશનવિધૌ ન તથા પરસ્ય; ચાદક્ પ્રભા દિનકૃતઃ
 પ્રહતાંધકારા, તાદક્ કુતો ગ્રહગણસ્ય વિકાશિનોઽપિ ?
 (૩૩) શ્ર્ચોતન્મદાવિલ વિલોલ કપોલમૂલ-મત્ત ભ્રમદ્-
 ભ્રમરનાદવિવૃદ્ધકોપમ્; ઐરાવતાલમિલમુદ્ધતમાપતન્તં,
 દષ્ટ્વા ભયં ભવતિ નો ભવદાશ્રિતાનામ્ (૩૪)
 ભિન્નેભકુલ ગલદુન્નવલ શોણિતાક્ત-મુક્તાફલપ્રકર
 ભૂષિતભૂમિભાગઃ; ખદ્ધકમઃ કમગતં હરિણાધિપોઽપિ,
 નાકામતિ કમયુગાચલસંશ્રિતં તે (૩૫) કલ્પાંતકાલ
 પવનોદ્ધત વલ્લિકલ્પં, દાવાનલં જ્વલિત મુન્નવલ
 મુલ્લિંગમ્; વિશ્વં જિઘત્સુમિવ ; સંમુખમાપતન્તં,

તથામ દીર્ઘાન જલં શમયત્યશેષમ્ (૩૬) રક્તેશ્વરં
 મમદકોઢિલ કંઠનીલં, કોષોદ્ધવં દ્વિષિન મુત્રેષુ માપતન્તમ્;
 આકામતિ કેમયુગેન નિરસ્તથાંકે, સ્વન્નામનાગદમની
 દિદિ વસ્ય પુષ્પઃ (૩૭) વલ્ગત્તરંગગજગર્જિતભીમનાદ-
 માન્તે જલં જલવતામપિ જૂપવીનામ્; ઉચ્ચદિવાદર
 મધુખ શિખાપવિદ્, ત્વકીર્તનાત્તમર્ધવાશુ ભિદામુર્ધિતિ
 (૩૮) કુંતાશ્ચભિન્નગજયોજિત વારિવાહ-વેગવતાર
 વાણાનુરયોધભીમે; મુદ્ધ જયં વિજિતદુર્જય જેયપદ્મા-
 સ્વપાદપદ્મજવનાશ્રયિણૌ લબન્તે (૩૯) અભોનિધી
 દુભિતભીષણનકથક- પાઠીનપીઠમયદોલ્ભણવાલવામ્બૌ;
 રંગતરંગશિખરસ્થિતધાનપાત્રા-સાસં વિદ્વાધ જવતઃ
 રમરણાઃ સજન્તિ (૪૦) ઉજ્જ્વલભીષણ જલોદર બાર
 ભુગ્નાઃ, શૌર્યાં દશા મુપગતાઃપ્રમુત ભુવિનાશાઃ,
 ત્વપાદપદ્મજ રજ્જે ડમ્બૂત દિગ્ધ દેહા, મત્યૌ જવન્તિ
 મહર્થવજ નુલ્યશ્પાઃ (૪૧) આપાદકંઠ ગુરુશંખલ
 વેદિતાલગા, ગાઠં જુહ્વિત્ત્રક ટોટિનિપુટજંધાઃ;
 ત્વજામમંત્રમનિર્ણ મનુજઃ રમરન્તાઃ, સઘઃ રવયં વિગતજંધ
 જવા જવન્તિ (૪૨) મતદિપેન્દ્રમૃગશજદવાનલાદિ-સંશ્રામ
 વારિપિ મહોદર જંધનોત્થમ્; તસ્માશુ નાશ મુપમાતિ
 જયં ભિયેવ, વસ્તાવકં રતવમિમં મતિમાનપીતે (૪૩)
 ર્જોગજલં તથા જિનેન્દ્ર ? જુર્જિર્નિખલાં, જાત્યા મયા
 શ્વિરવર્ત્તવિશ્વિત્રપુન્ધ્રામ્; ધનં જનો યદ્દેહ કંઠગતામજ્જકં,
 નં માનગુંજમવશા સમુર્ધિતિ લક્ષ્મીઃ (૪૪)

—: કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર :—

વશંતતિલકા છંદ

કલ્યાણમંદિર સુદાર મવધલેદી, ભીતાભય પ્રદ
મનિદિત મંદ્રિપદ્મ; સંસારસાગર નિમજ્જદશેષજંતુ,
પોતાયમાન મલિનમ્ય જિનેશ્વરસ્ય (૧) યસ્ય સ્વયં
સુરગુરુ ગર્ભિમાંબુરાશેઃ, સ્તોત્રં સુવિસ્તૃતમતિર્ન વિભુર્વિ-
ધાતુમ્; તીર્થેશ્વરસ્ય કમઠ સ્મય ધૂમકેતો-સ્તસ્યાહમેષ
કિલ સંસ્તવનં કરિષ્યે (૨) સામાન્યતોડપિ તવ વર્ણયિતું
સ્વરૂપ, મસ્માદેશાઃ કથમધીશ ! લવન્ત્યધીશાઃ? ધૃષ્ટોડપિ
કૌશિકશિશુર્યદિ વા દિવાન્ધો, રૂપં પ્રરૂપયતિ કિં કિલ
ધર્મરશ્મેઃ ? (૩) મોહક્ષયા દનુલવન્નપિ નાથ ! મર્ત્યો,
નૂનં ગુણાન્ ગણયિતું ન તવ ક્ષમેત; કલ્પાંત વાંતપયસઃ
પ્રકટોડપિ યસ્માન્મીયેત કેન જલધે નંતુ રત્નરાશિઃ ? (૪)
અભ્યુદયતોડસ્મિ તવ નાથ ! જડાશયોડપિ, કર્તું સ્તવં
લસદ સંજ્ય ગુણાકરસ્ય; બાલોડપિ કિં ન નિજબાહુયુગં
વિતત્ય, વિસ્તીર્ણતાં કથયતિ સ્વધિયાંબુરાશેઃ ? (૫) યે
યોગિનામપિ ન યાન્તિ ગુણાસ્તવેશ !, વક્તું કથં લવતિ
તેષુ મમાવકાશઃ? જતાતદેવમસમીક્ષિતકારિતેયં, જલ્પન્તિ
વા નિજગિરા નનુ પક્ષિણોડપિ (૬) આસ્તા મચિંત્યમહિમા
જિન ! સંસ્તવસ્તે, નામાપિ પાતિ લવતો લવતો જગન્તિ;
તીવ્રાતપોપહત પાંથજનાન્નિદાઘે, પ્રીણાતિ પદ્મસરસઃ
સરસોડનિલોડપિ (૭) હૃદ્યર્તિનિ ત્વયિ વિભો ! શિથિલી-
લવન્તિ, જંતોઃ ક્ષણેન નિખિડા અપિ કમખંધાઃ; સઘો

આત્મા મનીષિભિરયં ત્વદ્ભેદ યુક્ત્યા, ધ્યાતો જિનેન્દ્ર !
 ભવતીહ ભવત્રભાવઃ; પાનીય મખ્યમૃત મિત્યત્રચિત્યમાનઃ;
 કિં નામ નો વિષવિકાર મપાકરોતિ ? (૧૭) ત્વામેવ વીત-
 તમસં પરવાદિનોડપિ, નૂનં વિભો ! હરિહરાદિધિયા
 પ્રપન્નાઃ; કિં કાચકામલિભિરીશ ! સિતોડપિ શંખો, નો
 ગૃહ્યતે વિવિધવર્ણવિપર્યયેણ (૧૮) ધર્મોપદેશસમયે
 સવિધાનુભાવા-દ્વાસ્તાં જનો ભવતિ તે તરુરખ્યશોકઃ;
 અભ્યુદ્ગતે દિનપતૌ સમહીરુહોડપિ, કિં વા વિખોધમુપયાતિ
 ન જીવલોકઃ ? (૧૯) ચિત્રં વિભો ! કથમવાડુમુખ-વૃન્તમેવ,
 વિષ્વરૂપતત્યવિરલા સુરપુષ્પવૃષ્ટિઃ; ત્વદ્ગોચરે સુમનસાં
 યદિ વા મુનીશ !, ગચ્છન્તિ નૂનમધ એવ હિ અંધનાનિ
 (૨૦) સ્થાને ગભીર હૃદયોદ્ધિ સંભવાયાઃ, પીયૂષતાં
 તવ ગિરઃ સમુદ્ધીરયન્તિ; પીત્વા યતઃ પરમ સંમદ
 સંગભાજો, ભવ્યા વ્રજન્તિ તરસાખ્ય જરામરત્વમ્ (૨૧)
 સ્વામિન્ ! સુદ્ધર મવનમ્ય સમુત્પતન્તો; મન્યે વદન્તિ શુચંયઃ
 સુર ચામરૌઘાઃ; ચેડસ્મૈ નતિં વિદધતે મુનિપુંગવાય, તે
 નૂનમૂર્ધ્વગતયઃ ખલુ શુદ્ધભાવાઃ (૨૨) શ્યામં ગભીરગિર
 મુજ્જવલ્લહેમરત્ન-સિંહાસનસ્થમિહ ભવ્યશિખંડિનસ્ત્વામ્;
 આલોકયન્તિ રભસેન નદંતમુચ્ચૈ-શ્ચામીકરાદ્રિ શિરસીવ
 નવાંબુવાહમ્ (૨૩) ઉદ્ગચ્છતા તવ શિતિદ્યુતિમંડલેન,
 લુપ્તચ્છદચ્છવિરશોકતરુ ખંભૂવ; સાન્નિધ્યતોડપિ યદિ વા
 તવ વીતરાગ !, નીરાગતાં વ્રજતિ કે ન સચેતનોડપિ ? (૨૪)
 ભો ભોઃ પ્રમાદમવધૂય ભજધ્વમેન-માગત્ય નિર્વૃત્તિપુરીં
 પ્રતિ સાર્થવાહમ્; એતન્નિવેદ્યતિ દેવ ! જગત્રયાય,

मन्थे नदन्नामिनमः सुरङ्कुङ्कुमिस्ते (२५) उद्योतितेऽपि
 भवता भुवनेषु नाथ । ताराश्रितो विधुरश्च विद्वताधिकारः
 मुक्ताकलाप कवितोऽध्वसितातपत्र, व्याजत्रिधा धृततनुर्ध्रुव
 मधुपेतः (२६) स्वेन प्रपुष्टित जगत्त्रयपिष्टितेन, कान्तिप्रताप-
 यशसाभिव सन्धयेन; भाषिक्य हेमरत्नत प्रविनिर्मितेन,
 सावत्रयेषु जगवन्नमितो विभासि (२७) दिव्यसंज्ञे
 जिन । नमस्त्रिदशाधिपाना-मुत्पन्न्य रत्नरश्मितानपि
 भौलिषधान् ; पादौ अयन्ति भवतो यदि वा परत्र,
 तत्संगमि शुभनसो न समन्त ज्येव (२८) त्वं नाथ ।
 जन्मजल्पे विपराङ्मुषोऽपि, यत्तारयस्यशुभतो निज-
 पृष्ठज्जानान् ; मुक्तं हि पार्थिवनिपत्य सतततपैव, शिष्टं
 विभो । यदसि कर्मविपाकशून्या (२९) विप्रदेवशोऽपि
 जनपालक । दुर्गातस्तव, किं वाक्कश्मृतिरभ्यक्षिपिस्त्वभीय ।
 अज्ञानवत्यपि सदैव कथं विदेव, ज्ञानं त्वयि स्फुरति विश्व
 विहासहेतुः (३०) आम्भार सञ्जात नभांसि रत्नांसि रक्षा,
 दुःखापितानि कर्महेन शठेन यानि, छायापि तैस्तव न नाथ ।
 दत्ता दत्ताष्टौ, अस्तस्त्वभीभिरुभयैव परं दुःखान्ता (३१)
 यद् गच्छं दुर्निर्गतधनीय भद्रज्जमीमः अरयत्ताडि-मुसल
 भांसल शारधारम् ; दैत्येन मुक्तमय दुःखारवादि दमे,
 तेनैव तस्य जिन । दुःखारवारिण्यम् (३२) क्वस्मोऽध्वं
 केशविभूताभूतिमत्सुभुङ्-भाषंज्ज्वा जयद्वयप्रविनिर्दग्जिनः
 प्रनमः प्रतिभवंतमपीदितो यः, सोऽस्याज्जयः प्रतिभवं
 भवदुःखहेतुः (३३) धन्वास्त ज्येव भुवनाधिप ।
 ये त्रिसंध्य-भाराधयन्ति विधिवदिषु तान्-कृन्तः ;

ભક્ત્યોદ્ધસત્પુલક પદ્મભદ્રેહ દેશાઃ, પાદદ્વયં તવ વિભો !
 ભુવિ જન્મભાજઃ (૩૪) અસ્મિન્નપારભવવારિનિધૌ મુનીશા!,
 મન્યે ન મે શ્રવણ ગોચરતાં ગતોઽસિ; આકર્ષિતે
 તુ તવ ગોત્રપવિત્ર મંત્રે, કિં વા વિપદ્વિષધરી સવિધં
 સમેતિ ? (૩૫) જન્માંતરે પિ તવ પાદયુગં ન દેવ !,
 મન્યે મયા મહિતમીહિતદાનદક્ષમ્; તેનેહ જન્મનિ
 મુનીશ ! પરાભવાનાં, જતો નિકેતનમહં મથિતા-
 શયાનામ્ (૩૬) નૂનં ન મોહતિમિરાવૃત લોચનેન,
 પૂર્વં વિભો ! સકૃદપિ પ્રવિલોકિતોઽસિ; મર્માવિધો વિધુરયન્તિ
 હિ મામનર્થાઃ, પ્રોદત્પ્રબંધગતયઃ કથમન્યથૈતે ? (૩૭)
 આકર્ષિતોઽપિ મહિતોઽપિ નિરીક્ષિતોઽપિ, નુનં ન
 ચેતસિ મયા વિધૃતોઽસિ ભક્ત્યા; જતોઽસ્મિ તેન
 જનબાંધવ ! દુઃખપાત્રં, યસ્માત્ ક્રિયાઃ પ્રતિક્ષન્તિ ન
 ભાવશૂન્યાઃ (૩૮) ત્વં નાથ ! દુઃખિજનવત્સલ હે
 શરણ્ય !, કારુણ્ય પુણ્યવસતે વશિનાં વરેણ્ય !; ભક્ત્યા
 નતે મયિ મહેશ ! દયાં વિધાય, દુઃખાર્કુરૌ દલનતત્પરતાં
 વિધેહિ (૩૯) નિઃસંખ્યસારશરણું શરણું શરણ્ય-માસાદ્ય
 સાદિતરિપુ પ્રથિતાવદાતમ્; ત્વત્પાદપંકજમપિ પ્રણિધાન
 વધ્યો, વધ્યોઽસ્મિ ચેદ્ ભુવનપાવન !, હા હતોઽસ્મિ (૪૦)
 દેવેન્દ્રવંદ્ય ! વિદિતા ખિલ વસ્તુસાર !, સંસારતારક !
 વિભો ! ભુવનાધિનાથ !; ત્રાયસ્વ દેવ ! કરુણાહૃદ્ ! માં
 પુનીહિ, સીદંતમદ્ય ભયદ વ્યસનાંખુરાશેઃ (૪૧) યદ્યસ્તિ
 નાથ ! ભવદંધ્રિ સરોરુહાણાં, ભક્તેઃ ફલં કિમપિ સંતતિ
 સંચિતાયાઃ; તન્મે ત્વદેકશરણુસ્ય શરણ્ય ! ભૂયાઃ, સ્વામી

तमेव भुवनेऽत्र सवांतरेऽपि (४२) धृत्यं सुमाहित
 धियो विधिवन्निनेन्द्र । सांद्रोद्धतपुत्रकंकुक्षितांगभागाः
 तदभिन्न निर्भलमुजांपुत्रजदक्षः, ये सस्त्व तव विभो !
 स्थयन्ति भव्याः (४३) जननयनकुमुदव्यंद्र । प्रभास्वराः
 स्वर्गसंपदो भुक्त्वा; ते विगलितमलनिचया, अथि-
 रा-भोक्ष प्रपद्यन्ते (४४)

—: पृह्यन्ति स्तोत्र :-

ओ ओ भव्याः । शृणु वचनं प्रस्तुतं सर्वमेतत्,
 ये धात्रायां त्रिभुवनपुरोराटंता लक्ष्मिभावाः; तेषां
 शान्तिर्भवतु भवतामदं दादि प्रभावा-दाशाय्य श्रीपतिभति
 दरी क्लेशविध्वंसहेतुः । (१)

ओ ओ भव्यलोका । एतद् दि भस्तेरावतविरेट
 भुवनानां अभस्ततीर्धकृतां जन्मभ्यासनप्रभं पानंत
 भवपिना विनाय, सौधर्माधिपतिः मुधापाय टाव्यावनानंत
 सक्लमुशामुद्रेन्द्रः सद्ध सभागत्य सविनय सद्धं जटारं
 शृद्धत्वा गत्वा जनकाद्रिशृंगे विद्धित जन्माभिरेक
 शान्तिमुपाययति, यथा ततोऽद्धं कृतागुकारमिति कृत्वा
 भटान्नो येन जनः स्वयं धति भव्यजनेः सद्ध समेय,
 स्नात्रपीठे स्नात्रं विधाय शान्तिमुपाययामि, तत्प्रे-
 षात्रस्नात्रादि भटोत्सवानंतमिति कृत्वा कर्षं कृत्वा
 निशम्यतां निशम्यतां स्वाहा (२)

શાન્તિર્લવતુ, શ્રી ગોષ્ઠિકાનાં શાન્તિર્લવતુ, શ્રી પૌરમુખ્યાણાં
શાન્તિર્લવતુ, શ્રી પૌરજનસ્ય શાન્તિર્લવતુ, શ્રી બ્રહ્મલોકસ્ય
શાન્તિર્લવતુ, ૐ સ્વાહા ૐ સ્વાહા ૐ શ્રી પાર્શ્વ-
નાથાય સ્વાહા, એષા શાન્તિઃ પ્રતિષ્ઠાયાત્રા સ્નાત્રાધવસા-
નેષુ શાન્તિકલશં ગૃહીત્વા કુંકુમ ચંદન કર્પૂરાગરુ ધૂપવાસ
કુસુમાંજલિસમેતઃ સ્નાત્ર ચતુષ્ક્રિયાયાં શ્રીસંઘસમેતઃ શુચિ-
શુચિવપુઃ પુષ્પવસ્ત્રચંદના ભરણુલંકૃતઃ પુષ્પમાલાં કંઠે
કૃત્વા શાન્તિમુદ્ઘોષયિત્વા શાન્તિપાનીયં મસ્તકે દાત-
વ્યમિતિ (૧૬)

નૃત્યન્તિ નૃત્યં મણિપુષ્પવર્ષં, સૃજન્તિ ગાયન્તિ
ચ મંગલાનિ; સ્તોત્રાણિ ગોત્રાણિ પઠન્તિ મંત્રાન્, કલ્યાણ-
ભાજે હિ જિનાભિષેકે (૧૭)

શિવમસ્તુ સર્વજગતઃ, પરહિત નિરતા ભવન્તુ
ભૂતગણાઃ; દોષાઃ પ્રયાન્તુ નાશં, સર્વત્ર સુખીભવતુ લોકઃ (૧૮)

અહં તિથયરમાયા, સીવાદેવી તુમ્હે નયરનિવાસિની;
અમ્હે સિવં તુમ્હે સિવં, અસિવોવસમં સિવં ભવતુ
સ્વાહા (૧૯)

ઉપસર્ગાઃ ક્ષયં યાન્તિ, છિદ્યન્તે વિદ્યવદ્ભયઃ; મનઃ
પ્રસન્નતામેતિ, પૂજ્યમાને જિનેશ્વરે (૨૦)

સર્વમંગલમાંગલ્યં, સર્વકલ્યાણકારણમ્; પ્રધાનં
સર્વધર્માણાં, જૈનં જયતિ શાસનમ્ (૨૧)

શ્રી વીતરાગેભ્યો નમઃ

સુવિચાર શ્રદ્ધેય પ્રશ્નોત્તર વાટિકા

પ્રશ્નકાર-મેક્સિકન પ્રોફેસર

ઉત્તરકાર-શાન્તિલાલ કેશવલાલ, દેવસાનો પાલ

જૈન સાહિત્ય સભા, બુલિયન એક્સચેન્જ બીલ્ડિંગ
રૂમ નં. ૫૫, મુંબઈ નં. ૨ ના તરફથી મેક્સિકન પ્રોફેસર
(૨૧) પ્રશ્નોની યાદી પ્રચારવામાં આવેલી હતી, તે ન
તેમની વિકાસ સંપર્ક સમિતિએ તેના ઉત્તરો માં
જાહેર માંગણી કરી હતી, યદ્યપિ આવા અસંબંધક પ્ર
પ્રશ્નો પ્રતિ ઉદાસીન રહેવું એજ ઉચિત હતું, તથા
સમસ્ત જૈનો પ્રતિ ઉત્તર માંગતી આ જાહેર જાહેર
મને આ ઉત્તર આપવા રૂપ પ્રયાસ કરવાની ફરજ પાડી હતી

સંપ્રતિ દુષ્માઃ કાલે, દશમાશ્વર્ય ભાવતઃ,
વિરુદ્ધાચારિણો લોકા, વર્તન્તે ચ પદે પદે;
સત્પ્રરુપણયા મુઘ્ધા, ધર્મ મર્મ વિદન્તિનઃ
તેષાં જ્ઞાપનાયૈવ, કૃતં પ્રશ્નોત્તરં મયા (૧)

દુઃખમ કાળમાં જેમ અનેક બાબતોમાં
ચઢાવવા જેવું એટલે કૃત્રિમ વિશેષતા આપવાનું વિર
વિકસતું જાય છે, તેમ અધર્મના સ્વરૂપોને ધર્મ
ગણાવવાના પ્રચાર-પ્રયાસો થઈ રહ્યા છે. તેમજ
ધર્મના સ્વરૂપને અધર્મ રૂપે ઓળખાવવાની યુ

પ્રયુક્તિઓ ચોક્કસ સ્તી છે. તેને યથાર્થ સ્વરૂપે દિશિત
આ પ્રશ્નોત્તરીમાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવી છે. આની ઉત્તમ
ધર્મોથીઓએ દૈવાશ્રય કરી લેવી એવી મારી નમ્ર
વિનંતી છે.

ચરમવીર્યપતિ વીરરાગ, મર્વજ, બગવંત
શ્રીમદ્દાવીરવામીઓએ પ્રદર્શિત શુદ્ધ ધર્મને આશ્રયભાવી
આશાવર્તી નૈનબંધુઓ મૈકમિકન પ્રાદેશના પ્રશ્નોના
આ ઉત્તરોને સિદ્ધાંતથી અવિરુદ્ધ બાબુવા પ્રયાસ કરે
એ જ અભ્યર્થના.

પ્રશ્ન-(૧) તમારા ધર્મ તમારા અનુયાયીઓને
ધાર્મિકવસ્તુને બાધ ન આવે એ રીતે ધર્માનિક
વિકાસનો અભ્યાસ અને ઉપયોગ કરવાની હુક આપે છે ?

ઉત્તર-(૧) હૈનો સકળ જગતના સર્વ હિંસાના
(વિકાસ-પ્રક્રિયા) પુરુષાર્થને ચાર વિભાગથી ભાગે છે.
તે આ પ્રમાણે (૧) ધર્મપુરુષાર્થ (૨) અર્થપુરુષાર્થ
(૩) કામપુરુષાર્થ (૪) મોક્ષપુરુષાર્થ. આ ચાર
પુરુષાર્થમાં, ધર્મપુરુષાર્થને મોક્ષપુરુષાર્થના કારણપર
ભાગ્યે છે અને અર્થપુરુષાર્થને કામપુરુષાર્થના કારણ
માને છે માટે આત્મદિગતી દિગ્ધે અર્થપુરુષાર્થ તથા
કામપુરુષાર્થ બન્નેને ત્યાગ્ય ભાગ્યે છે અને ધર્મ
પુરુષાર્થ તથા મોક્ષપુરુષાર્થ બન્નેને આદરવાયોગ્ય
મળે છે.

પ્રશ્ન-(૨) પૂર્વ અને પશ્ચિમમાં વર્તમાન સમાજ રચનાની અંદર થઈરહેલા ફેરફારની તમારા ધર્મ પર મુખ્યઅસરો શું થઈ છે ?

ઉત્તર-(૨) સકળજગતના સર્વકાળે થતા સઘળાએ ફેરફારોને તેના હેતુઓ સાથે તેના સાર-અસાર સ્વરૂપથી યથાર્થ જાણવા માટે-આ હકીકતને સંવિજ્ઞ-ગીતાર્થ ગુરૂ પાસેથી સમજવા પ્રયત્ન કરવો જરૂરી છે. કેમકે સકળજગતના સર્વભાવોની ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને લયના પારિણામિક, ઔદયિક, ક્ષયોપશમિક અને ક્ષાયિક ભાવો (ફેરફારો)ને દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભવ અને ભાવના સંબંધથી તેઓ જ યથાર્થ (અવિરૂદ્ધ) જાણે છે.

પ્રશ્ન-(૩) જગતના લોકોમાં ઐક્યની જરૂરી ભૂમિકા રચાય તે માટે તમારો ધર્મ જુદી જુદી સંસ્કૃતિઓમાં રહેલા આધ્યાત્મિક તત્ત્વોની જાગૃતિમાટે પ્રોત્સાહન આપે છે ખરો ?

ઉત્તર-(૩) જૈનો જગતના સર્વજીવોની અનેક-વિધ-વિવિધ અવસ્થાઓમાં પણ તેઓ પ્રતિ મૈત્રી, પ્રમોદ, માધ્યસ્થ્ય, અને કારૂણ્ય ભાવનાની વર્તના વડે સાચી ઐક્યતાસાધક-આધ્યાત્મિકજાગૃતિના નિરંતર પ્રોત્સાહક છે.

અર્થ--(૪) તમારા ધર્મમાં ધ્યાન અને મંત્રને લગતી જે દલીલો જણાવી છે તેની તેના અનુયાયીઓના રાજના લવન પર કોઈ વાસ્તવિક અસર થાય છે ખરી ?

ઉત્તર--(૪) જે જે લવોને જેવી જવી શુદ્ધાશુદ્ધ રૂઝી હોય છે, તે તે લવોનું તેને અનુસરતું અવર્તન હોય છે, અને જે જે લવોનું જેવા પ્રકારનું શુદ્ધાશુદ્ધ અવર્તન છે તેને તેવો શુદ્ધાશુદ્ધ અનુભવ હોય છે.

અર્થ--(૫) તમારો ધર્મ સાધુ લવનને લગતા ત્યાગ અને નિમ્મલને લગતાં મંત્રો તથા વિશિષ્ટ ધાર્મિક સમાજોના સભ્યપદ વિષે શો ખ્યાલ ખરાવે છે ?

ઉત્તર--(૫) ઈનો પર પ્રત્યયિક સંબંધના બાવવાળા કોઈપણ વિશિષ્ટ પદને સુલભ બળતા ધર્મ તથાસ્વરૂપના ત્યાગી-ઉત્તમ આત્માઓના પરમ આત્મશુદ્ધિ સ્વરૂપના પાંચ વિશિષ્ટ પદોને સાચી બાણે છે અને તેને જ આશય બાણે છે.

અર્થ--(૬) બાહ્યના લવનમાં બધારે જન્મ-મરણ, દુઃખ-સુખ અને લવનના ક્યેમને લગતાં મૂળભૂત અર્થો ખરા થાય છે ત્યારે તમારો ધર્મ તેમાં શું બાજુ બજાયે છે ?

ઉત્તર--(૬) નિધારણ્ય ધર્મવિદીનલવોના લવનમાં કોઈ કોઈ કુખોનો (અર્થોનો) અસંભવ નથી તેમજ ધર્મોઆત્માઓના લવનમાં દુઃખનો કદ કે મુખનો દોઃખ હોતો નથી.

પ્રશ્ન-(૭) તમારો ધર્મ ધનસંગ્રહ પ્રત્યે કેવું વલણ ધરાવે છે અને આ જગતમાં મનુષ્યને માટે કઈ જાતની પ્રગતિની કલ્પના કરે છે ?

ઉત્તર-(૭) ધનનો સંગ્રહ મનુષ્યના સ્થૂળ જીવનની પ્રગતિમાં સહાયક છે તેમજ શુદ્ધધર્મની પ્રગતિમાં બાધક છે. મનુષ્યજીવનની પ્રગતિ ધર્મની પ્રગતિવડે અંકાય અને ધર્મની પ્રગતિ જીવનમાંથી અધર્મીપણાના સ્વરૂપને દૂર કરવા વડે અંકાય.

પ્રશ્ન-(૮) વીસમી સદીમાં વિજ્ઞાન અને ઉદ્યોગ ધંધાના ક્ષેત્રમાં થયેલા વિકાસે બુદ્ધિમાનો માટે જે કોયડાઓ ઉભા કર્યા છે તેમાં તમારો ધર્મ શું વલણ ધરાવે છે.

ઉત્તર-(૮) બુદ્ધિમાનોમાં પણ જ્યારે જ્યારે વિષય ભોગોની વાસનાઓને વિકસાવતું વિજ્ઞાન વિકસતું જાય છે, ત્યારે ધર્મના શુદ્ધસ્વરૂપનો હાસ થતો જાય છે.

પ્રશ્ન-(૯) પ્રાચીન સમાજ રચનાની પ્રણાલિકામાં આધુનિક કાળે જે ફેરફારો થઈ રહ્યા છે તેના પ્રત્યે તમારો ધર્મ કેવું વલણ ધરાવે છે ? તે આ ફેરફારોનો નિષેધ કરે છે, તે પ્રત્યે ઉદાસીન રહે છે, કે તેની હિમાયત કરીને તેનું આધ્યાત્મિક મૂલ્યાંકન કરે છે ?

ઉત્તર-(૯) કોઈ પણ કાળે સાચી આધ્યાત્મિકતાં વડે ધર્મીસમાજમાં તાત્વિક અસમાનતા હોતી નથી.

અર્થન-(૧૦) મૂળજન સમાજરચના જેવી કુટુંબ પ્રધામાં થઇ રહેલા ફેરફારો અંગે તમારો ધર્મ પદ્ધતિગત મૂલ્યાંકનોનો સ્વીકાર કરે છે ? કે તેનું તદ્દન નવું મૂલ્યાંકન કરે છે ? ને તે આજુ મૂલ્યાંકન કરેના દોષ નો તે દયા પ્રકાશનું છે અને તે પિતા માતા અને બાળકના અનેતા કુટુંબનું કયાપ્રકાશનું વિશેષ મૂલ્યાંકન કરે છે ?

ઉત્તર-(૧૦) જગતમાં સર્વજીવોની અનેકવિધ વિવિધતા વડે અનેક પ્રકારની સમાજરચના સર્વકાળે દોષ છે. તેમાં ધર્મ કોઈને બાધા ઉપજાવતો નથી. પરંતુ પ્રત્યેક વિવિધતામાં પણ ધર્મ, ધર્મીશ્રી બેટાઈ પાતાના મુદ્દસ્સદ્ધની એકવિધતાવડે શુદ્ધતા અને યૌક્ત્યતાસાથે છે.

અર્થન-(૧૧) તમારો ધર્મ નીચેના પ્રશ્નોનો ઉત્તર કેવી રીતે કરે છે ?

અ-ઉદ્યોગીકરણને લીધે પવિત્રસભ્ય પરાવતા સમાજનો થઈ રહેલો નાશ.

આ-ખેતીવાડીની પ્રધામાં થઈ રહેલા અનેકવિધ સુધારા.

ઇ-ઉદ્યોગ ધંધાના વિકાસ સાથે થઈ રહેલું બેકારીનું પ્રમાણ.

ઈ-મિશ્ર જગનો.

ઉત્તર (૧૧) અ-ઉદ્યોગીકરણને લીધે નહિ પરંતુ સુમંદુરિનું ઉન્નયન કરવાવડે સુખ-શાંતિના કારણરૂપ પવિત્રસભ્ય પરાવતા સમાજનો નાશ થઈ રહ્યો છે.

આ-કોઈ પણ ફેરફારને સુધારા કે કુધારા સ્વરૂપે જાણવા માટે “ નીવડે વખાણ ” એ ઉક્તિને ધ્યાનમાં રાખવી જોઈએ.

ઈ-ઉદ્યોગમાં ધંધના વિકાસથી બેઠમાની બેકારી અને બેઠજતી વધે છે.

ઈ-મિશ્રલગ્ન એટલે વિભત્તીય એકથ.

પ્રશ્ન-(૧૨) તમારા ધર્મનું વલણ નીચેના પ્રશ્નો અંગે કેલું છે ?

અ-ઉત્પાદન વધારવા માટે વ્યક્તિઓની ભૌતિક જરૂરીઆતોમાં વધારો કરવો.

આ-રાષ્ટ્રની ઝડપથી વધી રહેલી વસ્તી અને ગ્રામ્ય જનતાની વસ્તીમાં થઈ રહેલો વધારો.

ઈ-સામાજિક ન્યાય મેળવવાના પ્રયત્નોમાંથી ઉભી થતી સમસ્યાઓ.

ઉત્તર-(૧૨) અ-ભૌતિક જરૂરીયાત અને ઉત્પાદન કોઈપણ કાળે, કોઈ પણ સ્થાને સપ્રમાણ હોતા નથી.

આ-કોઈ પણ સ્થાનમાં વસ્તીનો વધારો કે ઘટાડો ઈષ્ટ કે અનિષ્ટ હોવાના કારણો કયા છે ? તેને પ્રથમ સાચા સ્વરૂપે જાણી પછી વિવેકદષ્ટિ વાપરવી જોઈએ.

ફ-ઉત્તમ આત્માઓને સમાજ પાસેથી દોષ ન્યાય મેળવવાનો હોતો નથી. પરંતુ ગ્રમ્ય જગતને ચોનાના છુવનથી ન્યાય આપવાનો હોય છે.

અક્ષ-(૧૩) તમારો ધર્મ ગ્રમાજની દરેક વ્યક્તિમાં નામરિકની ભાવના અને જનતા પ્રત્યેની જવાબદારીનું જ્ઞાન જાગૃત કરે છે ખરો ?

ઉત્તર-(૧૩) ધર્મી આત્માઓ બીજા ધર્મી કે અધર્મી આત્માઓ પ્રત્યેની યથાર્થ જવાબદારીના સાચા જ્ઞાન સદિન સદા જાગૃત હોય છે.

અક્ષ-(૧૪) તમારો ધર્મ વર્તમાન યુગના જુદા જુદા આધ્યાત્મિક અને સાંસ્કૃતિક પ્રવાહો વચ્ચે વિચાર વિનિમય કરવાની જરૂર પર ભાર મૂકે છે ખરો ? તે દરેક પ્રમાણુજીત સાંસ્કૃતિઓમાંથી કાયમી અને વિશ્વવ્યાપી તરવોને શી રીતે બહાર લાવે છે ?

ઉત્તર-(૧૪) આધ્યાત્મિકતાનો વિનિમય કદી શકતો નથી. તેમજ સકળ તરવો સત-અસત સ્વરૂપે જગતમાં સદા સર્વાંશ વ્યાપી છે. પરંતુ આપણને જેમ પ્રકાશનું સ્વરૂપ સમજાવવું અશક્ય છે, તેમ તરવોની અદાથી અદ્ય યથેચ્છાઓને વસ્તુ તત્ત્વનું અસાધ્ય સ્વરૂપ સમજાવવું અશક્ય છે.

અશ્ન-(૧૫) તમારા ધર્મનું પાલન અને સત્ય શોધનની ઇચ્છા તમને અન્યની ધાર્મિક જાગૃતિ સામે સહનશીલ થવાનું શીખવે છે ખરો ? અને તે તમને કેટલીક સમાન બાબતોમાં બીજા ધર્મવાળાની સાથે રહીને કામ કરવાની મંજૂરી આપે છે ખરો ?

ઉત્તર-(૧૫) શુદ્ધ ચમ-નિયમાદિ ધર્મના પાલન પૂર્વકનું-પરમસત્યનું શોધન. સ્વ-પર શુદ્ધિકારક જ હોય છે.

અશ્ન-(૧૬) તમારો ધર્મ બધામનુષ્યોના બ્રાતૃભાવને ઉત્તેજન આપે છે ખરો ? જો આપતો હોય તો તે માનવસમાજની આગળ કયા આદર્શો રજૂ કરે છે ?

ઉત્તર-(૧૬) જૈન ધર્મમાં બલાત્કારે કે ભીખારીપણે ભાગમાંગવામાત્રના બ્રાતૃભાવને સ્થાન નથી. પરંતુ જૈનો ઉત્તમઆદર્શની સંસિદ્ધિના કારણેના વિનિમય-પણાવડે શુદ્ધબ્રાતૃભાવને સદા, સર્વત્ર ઉત્તેજન આપનાર હોય છે.

અશ્ન-(૧૭) એવી માન્યતાનો સામાન્ય રીતે સર્વત્ર સ્વીકાર કરવામાં આવે છે, કે વિજ્ઞાન ઉદ્યોગના યુગ પહેલાં માનવ સંસ્કૃતિનું ઘડતર કરવામાં ખાસ કરીને પૂર્વમાં ધર્મે મહત્વનો ભાગ ભજવ્યો હતો, તો હાલની રચનાત્મક કળા, સ્થાપત્ય, શિલ્પ, ચિત્રકળા, નવલકથા અને વર્તમાન લેખન-શૈલી પર તેની શી અસર થઈ છે ?

ઉત્તર-(૧૭) ધર્મ સદા સદગ કળાઓનો પાપક અને રક્ષક છે. તેમજ અધર્મ નિરંતર સદગ કળાઓનો શોષક અને બરક્ષક છે.

પ્રશ્ન (૧૮) વિશ્વ સમાજની રચના પ્રત્યે પ્રગતિ કરવા માટે જુદા જુદા ધર્મો કયાં મુખી અને કેવાં આધનોથી ફાળે આપી શકે તેમ છે ?

ઉત્તર-(૧૮) પ્રશ્ન બીજાના જવાબમાં જે સ્વરૂપને ગીનાયું મુદ્દ બગવંત પાસેથી જાણી લેવા સુચન કર્યું છે, તેનું યથાર્થ સ્વરૂપ સુમનવાથી જ આ પ્રશ્નનો સાચો ઉત્તર પ્રાપ્ત થઈ શકે.

પ્રશ્ન-૧૯) તમારા ધર્મનું નીધના પ્રશ્નો પ્રત્યે કેવું વલણ છે ?

જ-વર્તમાન સમાજમાં કુટુંબની સ્થિતિ અને ધર્મ, તેમાં બાળકોની કેળવણી અને ધર્મીનું સ્થાન.

જા-અનુવિકસિત દેશોમાં બાલીસ્ટેસો અર્થે જુઓ.

ઉત્તર-(૧૯) જ-સર્વેશ્વરોને ધર્મના સમાપ્તિ સંબંધથી બિજાબિજા સ્વરૂપ, સ્થાન, સ્થિતિ અને સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે.

જા-કોઈ પણ સ્વરૂપનું જ્ઞાન, તે તે સ્વરૂપ સંબંધી કુટુંબનું કારણ બદલે છે.

આહાર-અસણું ખાઈમં સાઈમં (ઠામ ચઉવિહારે-
ચઉવિહંપિ આહાર-અસણું પાણું ખાઈમં સાઈમં)
અન્નતથં સહસાં સાગારિયાગારેણું આઉંટણુપસારેણું
ગુરુઅખ્લુદ્રઠાણેણું પારિદ્રઠાં મહત્તરાં સંવં-

પાણુસ્સ લેવેણુ વા, અલેવેણુ વા, અચ્છેણુ વા,
ખહુલેવેણુ વા, સસિત્થેણુ વા, અસિત્થેણુ વા, વોસિરઈ
(એકલઠાણું હોયતો આઉંટણુપસારેણું ન બોલવું
આયંખિલ હોયતો પહુચ્ચમફ્ખિઅણું ન બોલવું)

(પ) વિગઈ-વિગઈઓ પચ્ચક્ખાઈ અન્નતથં
સહસાં લેવાલેવેણું ગિહત્થસંસદ્દેણું ઉક્ખિઅત્તવિવેગેણું
પહુચ્ચમફ્ખિઅણું પારિદ્રઠાવણિયાગારેણું મહત્તરાગારેણું
સંવસમાહિવત્તિયાગારેણું વોસિરઈ

(૬) પાણી-પાણુસ્સ લેવેણુ વા, અલેવેણુ વા, અચ્છેણુ
વા, ખહુલેવેણુ વા, સસિત્થેણુ વા, અસિત્થેણુ વા, વોસિરઈ.

(૭) તિવિહાર ઉપવાસ-સૂરે ઉગ્ગએ અખ્લત્તદ્રઠં
પચ્ચક્ખાઈ તિવિહંપિ આહાર-અસણું ખાઈમં સાઈમં
અન્નતથં સહસાં પારિદ્રઠાં મહત્તરાં સંવં-

પાણુહાર પોરિસિં (સાઠ્ઠપોરિસિં સૂરે ઉગ્ગએ
પુરિમઈં અવઈં) મુદ્દિઠસહિઅં પચ્ચક્ખાઈં અન્નતથં
સહસાંપચ્છન્નંદિસાંસાહુંમહત્તરાં સંવં પાણુસ્સં
થી ઉપર પ્રમાણે.

(ચોથલક્તાદિ હોય તો-ચોથ, છદ્દઠ, અદ્દઠમ,
દસ, ખારસ, ચઉદસ, સોલસ, અદ્દઠારસ, વીસ, ખાવીસ,
ચોવીસ, છન્વીસ, અદ્દઠાવીસ, તીસ, ખત્તીસ, ચોત્તીસ,

આ હરેકની સાથે જનન અનન્યસદૃશ અન્ન ભેદી બોલવું).

(૮) પાણીદાર-પાણીદાર પાણિસિંથી ઉપર અમાણું
(છટક બાદિવાળાને પ્રથમ દિવસ પછી)

(૯) ચાઉંબાદાર ઉપવાસ-સુદે ઉગમ્યે અનન્યસદૃશ
પચ્ચક્રખાઈ ચાઉંબાદાર આદાર-અસણું પાણું આદરે આદરે
અનન્યસદૃશ સદસાં મદનસાં મદનસાં વૈસિસદૃશ

(૧૦) દેશાવગામિક-દેશાવગામિક ઉવગામિક પદિ
ભાગ પચ્ચક્રખાઈ અનન્યસદૃશ ઉપર અમાણું.

(૧૧) સ્ત્રી-સ્ત્રી-સ્ત્રી (ગંદિગદિય, પેદગી
સદિય, આદિ) પચ્ચક્રખાઈ અનન્યસદૃશ ઉપર અમાણું.

(૧૨) અભિગ્રાહ-અભિગ્રાહ પચ્ચક્રખાઈ અનન્યસદૃશ
ઉપર અમાણું.

—: પચ્ચક્રખાણું (સાંજના) :-

(૧) ચાઉંબાદાર ઉપવાસ-પાણિસદૃશ પચ્ચક્રખાણું
વિના સવારની જેમ.

(૨) પાણીદાર-પાણીદાર દિવસસદૃશ પચ્ચક્રખાણું
અનન્યસદૃશ સદસાં મદનસાં મદનસાં વૈસિસદૃશ

(૩) ચાઉંબાદાર-દિવસસદૃશ પચ્ચક્રખાણું
વિવિધ આદાર-અસણું પાણું આદરે આદરે
અનન્યસદૃશ ઉપર અમાણું.

(૪) નિવિદાર-દિવસસદૃશ પચ્ચક્રખાણું
આદાર-અસણું આદરે આદરે અનન્યસદૃશ ઉપર અમાણું.

(૫) દુષિતાર-દિવસસદૃશ પચ્ચક્રખાણું
આદાર-અસણું આદરે અનન્યસદૃશ ઉપર અમાણું.

